

Sammanträdestid	31.10.2024 kl. 19:00 - 20:33
Sammanträdesplats	Kommungården i Söderby
Medlemmar	Ronny Roos, ordförande, frånvarande §§76-78, närvarande §§79-86 Guy Björkqvist, ordförande, §§76-78, vice ordförande §§79-86 Glenn Karlsson Gun Nordqvist-Alm Tiina Robertsson Yvonne Sundbom Korpi
Övriga närvarande	Andreas Lindbäck, teknisk chef Tony Asumaa, kommunstyrelsens ordförande, frånvarande Johanna Häggblom, kommunstyrelsens representant Julia Lindfors, kommundirektör, frånvarande
Föredragande	Andreas Lindbäck, teknisk chef
Ärenden	§ 76 - 86

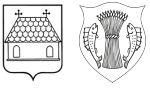
Undertecknande av protokollet

Protokollet har justerats elektroniskt i ärendehanteringssystemet.
Underskrifternas riktighet kan verifieras i registraturen.

Ordförande

Protokollförare

Protokolljustering

Kallelse utfärdad den 25.10.2024 .

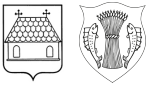
Denna möteskallelse har anslagits på kommunens elektroniska anslagstavla på kommunens nätplats www.lemland.ax den 25.10.2024 . Protokollet finns till påseende från den 05.11.2024 på kommunens elektroniska anslagstavla.

Ordförande Ronny Roos

Andreas Lindbäck, teknisk chef

Intygar

Andreas Lindbäck, teknisk chef

Ärenden som behandlats

- § 76 Konstaterande av sammanträdets laglighet och beslutförhet
- §77 Val av protokolljusterare
- §78 Godkännande och komplettering av föredragningslistan
- §79 Delgivningar
- §80 TN Budgetuppföljning per 30.9.2024
- §81 Omdisponering av budgeterade investeringsmedel, Lembötevägen
- §82 BMN Budgetuppföljning per 31.8.2024, anhållan om omdisponering mellan sektorer
- §83 Åtgärder med anledning av negativa skatterättelser av kommunalskatten för slutet av år 2024
- §84 Kapacitetsreservering Lotsbroverket
- §85 Kapacitetsreservering Lotsbroverket, Lumparland
- §86 Utlåtande VA-plan Åland 2025 - 2040

För närmare information om besluten i detta protokoll, kontakta teknisk chef Andreas Lindbäck per telefon +358 (0)18 349 433, mobil +358 (0)457 570 6840 eller e-post andreas.lindback@lemland.ax.

Konstaterande av sammanträdets laglighet och beslutförhet

§ 76 Tekniska nämnden i Lemland och Lumparland 31.10.2024

Kallelsen är tillkännagiven på kommunens elektroniska anslagstavla och utdelad den 25.10.2024. Nämnden är beslutför då minst hälften av ledamöterna (eller deras ersättare) är närvarande.

Beslut Sammanträdet konstaterades vara lagenligt sammankallat och beslutfört.

Val av protokolljusterare

§ 77 Tekniska nämnden i Lemland och Lumparland 31.10.2024

Bland de närvarande ledamöterna (ej ordföranden) samt deras ersättare väljs två protokolljusterare. Nämnden besluter också om tidpunkten då protokolljusteringen äger rum.

Beslut Till protokolljusterare utsågs Yvonne Sunbom-Korpi och Gun Nordqvist-Alm. Protokollet justeras elektroniskt den 04.11.2024 kl 21.00.

Godkännande och komplettering av föredragningslistan

§ 78 Tekniska nämnden i Lemland och Lumparland 31.10.2024

Nämnden godkänner föredragningslistan med paragraferna 76-86/2024.

Beslut Föredragningslistan godkändes som den förelåg.

Delgivningar

§ 79 Tekniska nämnden i Lemland och Lumparland 31.10.2024

- 8 oktober, 3500m² industritomt såld i Bengtsböle industriområde.
- 21 oktober, Smultronbackens kök färdigt och driftsatt. Första måltiden tillagad.
- Byte till digitala vattenmätare pågår på Björkudden, Lemland
- Beredskapskurs 20.11.2024 i Mariehamn

Tekniska chefens förslag

Nämnden antecknar ärendena till kännedom.

Beslut Tekniska nämnden beslöt enhälligt att omfatta tekniska chefens förslag.

TN Budgetuppföljning per 30.9.2024

Dnr. LE/606/2024

§ 80 Tekniska nämnden i Lemland och Lumparland 31.10.2024

Intäkterna per sista september är 50,8% av budgeterat. kostnaderna ligger på 67,61%. Vid linjär fördelning borde vi ligga på 75% sista september, vilket gör att både intäkter och utgifter ligger under budget.

Intäkterna för tredje kvartalet vad gäller vatten- och avloppsavgifter bokförs först i början av oktober och då hamnar vi närmare det budgeterade vad det gäller intäkter.

Uppföljningen av verksamhetsmålen finns bifogat som bilaga i ärendet.

Utgifter

- Förvaltning 69,64%
- Byggnader och lokaler 56,48%
- Idrotts och friluftanläggningar 97,84%
- Fastighetsunderhåll 66,10%
- Trafikleder 83,01%
- Värmeproduktion 77,04%
- Vatten-och avloppsverk Lemland 72,89%
- Vatten-och avloppsverk Lumparland 62,49%
- Hamnverksamhet 7,87%

Intäkter

- Byggnader och lokaler 71,05%
- Idrotts och friluftanläggningar 69,75%
- Trafikleder 63,22%
- Värmeproduktion 63,23%
- Vatten-och avloppsverk Lemland 42,50%
- Vatten-och avloppsverk Lumparland 31,14%
- Hamnverksamhet 79,85%

Sammanfattning

Verksamhetsområdena förväntas följa de budgeterade kostnaderna, förutom "Byggnader och lokaler" som ligger under budget och "Trafikleder" som ligger över budget.

Tekniska chefens förslag

Nämnden beslutar att göra följande interna budgetförändringar:

-På grund av slutförrättningen av Lembötevägen i år, fick vi oväntade utgifter på kostnadsställe "8502 kommunalvägar/4340 Kontors- och experttjänster" pga. höga Lantmäterikostnader. Därför behöver vi flytta **10 750€** ifrån konto "**8209 Grundskolan/4580 Inventarier**" till konto "**8502 kommunalvägar/4340 Kontors- och experttjänster**".

- Inköp av asfalt och sandningssand medförde att kostnadsställe "8502 Kommunalvägar/4590 Byggnadsmaterial för byggnader och områden" fick högre kostnader än väntat. Därför behöver det flyttas **10 200€** ifrån "**8209 Grundskolan fastighet/4390 Byggande och underhåll av byggnader och områden**" till konto "**8502 Kommunalvägar/4590 Byggnadsmaterial för byggnader och områden**".

Beslut Tekniska nämnden beslöt enhälligt att omfatta tekniska chefens förslag.
Bilagor Verksamhetsmål 2024, uppföljning (1)

Verksamhetsmål 2024

MÅL	METOD	SEKTOR	ANSVARIG	PRIORITET	STATUS	% SLUTFÖRT	ANTECKNINGAR
Förtydliga förväntningar och förutsättningar för alla tjänster och befattningar inom sektorn. Effektivisera beslutsgångar.	Uppdatera tjänste- och befattningsbeskrivningar. Uppgöra en plan och prioritering på övergripande processer. Påbörja framtagande av övergripande processer för att skapa en tydlig helhetsbild utgående från planen.	Tekniska sektorn	Teknisk chef	Normalt	Pågår		Avstämningsmöten inom tekniska sektorn kommer att hållas varannan vecka. Detta är ett första steg i att avdelningen ska jobba med rätt saker i rätt tid.
Utreda systemstöd för i sektorn ingående arbetsmoment.	Utreda införande av ersättande system för att minska antalet system i användning inom sektorn.	Tekniska sektorn	Teknisk chef	Normalt	Ej påbörjat		När det nya ekonomisystemet är implementerat kan man utreda systemstöd vidare.
Införande av fjärravlästa vattenmätare.	Kartlägga och definiera ett område som skulle vara lämpligt som pilotområde för införande av fjärravlästa vattenmätare för privata fastigheter.	Tekniska sektorn	Teknisk chef	Högt	Pågår	50%	1st områdesmätare och 30st hushållsmätare är beställda. Mätarna kommer under september att installeras på Björkudden, som kommer att fungera som testområde. Planering för mätarbrunn till områdesmätare pågår.
Processbeskrivning av återkommande arbetsuppgifter.	Framtagande av processbeskrivningar för att effektivisera det dagliga arbetet och skapa ett bättre flöde i verksamheten.	Tekniska sektorn	Teknisk chef	Normalt	Pågår	25%	En återkommande punkt under avdelningsmötena kommer att vara processbeskrivningar. En bättre överblick i vad var och en utför för dagliga arbetsuppgifter behöver finnas på avdelningen. Det kan sedan leda till en omfördelning av arbetsuppgifter som effektiviserar flödet.
Robotgräsklippare till kommunen.	Installera en robotgräsklippare på ett testområde.	Tekniska sektorn	Teknisk chef	Högt	Pågår	25%	Hämtat in offerter på robotklippare. Alternativ ett. med en stor och en liten klippare som sköter området blir kostnaden ca. 32 000€. Om man väljer alternativ två, med tre små klippare blir kostnaden ca. 16 000€. Då bevakning sker nattetid och klipparna kräver en arbetstid på 12h/dygn så det kommer att finnas vissa utmaningar tidsmässigt.
OVK i kommunens byggnader.	Följa OVK-planen.	Tekniska sektorn	Teknisk chef	Högt	Pågår	100%	 Ventilationsrengöring och OVK utförd i daghemmen Bullerboda, Saltkråkan och Gillvivan under juli månad.
Utreda driften av Bengtsböle.	Kontakta föreningar eller privata aktörer.	Tekniska sektorn	Teknisk chef	Normalt	Ej påbörjat		Kommentar från styrelsen: kolla om LIF vill drifta det.
Utreda möjligheten till EU-medel för byte av belysningspunkter till LED.	Söka EU-medel.	Tekniska sektorn	Teknisk chef	Normalt	Pågår		Varit i kontakt med flertalet personer men inte kommit vidare i frågan.

Omdisponering av budgeterade investeringsmedel, Lembötevägen

Dnr. LE/329/2024

Beslutshistorik

§ 36 Tekniska nämnden i Lemland och Lumparland 6.6.2024

Då övertagande av Lembötevägen till kommunalväg har genomförts 01.09.2021, har det efter slutförrättningen 15.05.2024 sammaställts ersättningar för markområden och föremål. Detta är ersättningar som kommunen behöver betala till markägarna så fort som möjligt då det även ingår ränta (6%). 01.06.2024 är den totala ersättningssumman inklusive ränta 35 193,39 Euro. På markområden som övergått till vägområde räknas räntan från och med datumet för övertagandet av vägen 01.09.2021. För andra ersättningar räknas räntan från och med 01.06.2024. Ersättningar för rättsbevakning belläggs inte med ränta.

Det finns inte budgeterade medel för detta år 2024. Istället behöver medel ifrån planerade investeringar flyttas till projekt Lembötevägen P310.

Tekniska chefs förslag

Tekniska chefen föreslår att nämnden beslutar betala ersättningarna omgående för att dämpa räntekostnaderna, Tekniska chefen föreslår att nämnden anhåller om att flytta budgeterade medel ifrån P503-4 "Utegymp på Järsö" (40 000 €), för att bekosta ersättningarna. Då kan man betala ersättningarna exkl. ränta (32 249,96 €) med investeringsmedel. Räntekostnaderna behöver gå ifrån driftsbudgeten. Räntekostnaderna per 1 juni 2024 är 2943,43 €

Beslut Tekniska nämnden beslöt att ersättningarna inklusive ränta betalas ut så fort som möjligt. Återremitterar val av budgetpost då nämnden anser att det borde gå att fördela skulden på flera budgeterade investeringsposter 2024.

§ 81 Tekniska nämnden i Lemland och Lumparland 31.10.2024

Det finns ett flertal investeringsprojekt som inte kommer att genomföras under 2024. Vilket gör att man kan omdisponera medel till andra projekt.

Investeringsprojekt som inte blir genomförda under 2024:

Investering	Summa (euro)
P503-4 Utegymp på Järsö	40 000
P208-6 Saltkråkan, invändiga reparationer	15 000

P305 Norra Norrbyvägen, grundförbättring	36 000
P507-1 Förnyande pumpstationer	38 000

I

Tekniska chefens förslag

Tekniska chefen föreslår att nämnden anhåller till kommunstyrelsen om att flytta inveteringsmedel enligt följande:

Ifrån	till	Summa som överförs (euro)
P305 Norra Norrbyvägen, grundförbättring	P310 Lembötevägen	26 500
P208-6 Saltkråkan, invändiga reparationer	P205-6 Saltkråkan, utemiljö	8 000
P503-4 Utegyms i Järsö- /Nåtöområdet	P209-7 Kameraöverv. i bibliotek, skola och Valbohallen	11 000
P507-1 Förnyande pumpstationer	P507-2 Lemböte pumpstation	10 600

Beslut Tekniska nämnden beslöt enhälligt att omfatta tekniska chefens förslag.

BMN Budgetuppföljning per 31.8.2024, anhållan om omdisponering mellan sektorer

Dnr. LE/403/2024

Beslutshistorik

§ 85 Byggnads- och miljönämnden i Lemland och Lumparland 16.9.2024

Inkomsterna ligger på 58,5 %. Inkomsterna förväntas understiga de budgeterade med ca 12 000 euro. Detta beror på lägre inkomster från byggnadstillsynen än budgeterat samt troligt utebliven inkomst för producentansvarersättning för avfallsinsamling för år 2024.

Utgifterna ligger på 69,1 % vilket är över det linjära förväntade (66,7 %).

Förvaltningens utgifter ligger på 67,1 %. Förväntas hålla budget.

Byggnadstillsynens utgifter ligger på 42,6 %. Förväntas hålla budget.

Planläggningens utgifter ligger på 0 %. Förväntas hålla budget.

Avfallshandlingens utgifter ligger på 73,8 %. Förväntas överskrida budget med ca 30 000 euro.

Jord- och skogsbruks utgifter ligger på 148 %. Kan överstiga budgeten med 1400 euro.

Miljövårdens utgifter ligger på 2,4 %. Förväntas hålla budget.

Sammanfattning;

Verksamhetsområdena förväntas ungefär följa de budgeterade kostnaderna förutom avfallshandlingen.

Inga större oförutsedda händelser hittills i år. De totala kostnaderna torde bli ca 24 000 euro högre än de budgeterade.

Inkomsterna förväntas understiga de budgeterade med ca 12 000 euro. Totalt således en avvikelse på nettonivå om 36 000 euro.

Måluppföljningen visar två slutförda mål, fem pågående samt tre ännu inte påbörjade.

Bilagor BMN Budgetjämförelse augusti 2024
BMN Ekonomisk prognos 2024
BMN Måluppföljning september 2024

Byggnads- och miljöinspektörens förslag

Nämnden beslutar föreslå följande budgetförändringar;

- 1) från planläggning/Lemland flytta 3000 euro till Avfallshantering/Bengtsböle ÅVC
 - 2) anhålla om utökad kostnadsram för Avfallshantering/Bengtsböle ÅVC om 14 000 euro.
 - 3) anhålla om utökad kostnadsram för Avfallshantering/kommunal verksamhet om 10 000 euro.
 - 4) anhålla om sänkt inkomstram för Byggnadstillsyn Lemland om 8000 euro.
 - 5) anhålla om sänkt inkomstram för Avfallshantering/kommunal verksamhet 4000 euro.
- Det totala behovet av tilläggsmedel är alltså kalkylerat till 36 000 euro.

Enligt uppgift av tekniska chefen Lindbäck torde det gå att finansiera 36 000 euro genom inbesparingar inom den tekniska sektorn.

Ärendets behandling fortsätter i kommunstyrelsen i Lemland.

Måluppfyllningen per september antecknas till kännedom.

Beslut Nämnden omfattade byggnads- och miljöinspektörens beslutsförslag.

Beslutshistorik

§ 179 Kommunstyrelsen 1.10.2024

Byggnads- och miljönämnden har gjort en budgetuppföljning per 31.8.2024 och har därmed konstaterat att budgeten för 2024 bör justeras till följd av dels ökade kostnader inom vissa kostnadsanslag, dels minskade intäkter inom vissa intäktsanslag. Nettoeffekten av justeringarna beräknas till 36 000 euro.

Enligt budgetens verkställighetsdirektiv har nämnderna omdisponeringsmöjligheter mellan ansvarsområden inom den egna sektorn, bortsett från lönerna som har en högre begränsning. Omdisponeringar ska alltid meddelas ekonomikansliet eftersom omdisponeringar måste registreras i ekonomisystemet. Löneutgifterna för den personal som anges i budgetmotiveringarna får inte omdisponeras för andra ändamål utan kommunstyrelsens godkännande.

Punkt 1 är en sådan omdisponering som byggnads- och miljönämnden kan besluta om.

Byggnads- och miljönämnden har undersökt om det är möjligt att omdisponera anslag från tekniska nämndens budget för att täcka byggnads- och miljönämndens äskande enligt punkt 2-5. Tekniska chefen har gett ett preliminärt besked om att återhållsamhet inom tekniska nämndens budgetanslag kan möjliggöra en omdisponering.

Kommunstyrelsen är behörig att besluta om omdisponeringar mellan sektorerna, under förutsättning att omdisponeringarna inte har resultatpåverkan. Beslut om omdisponeringar kan göras av kommunstyrelsen under hela kalenderåret. Tekniska nämnden bör dock först få ta ställning till frågan innan en omdisponering görs.

Om det blir aktuellt med anhållan om tilläggsanslag måste detta göras senast 31.10, så att kommunfullmäktige hinner ta ställning till ärendet före årsskiftet. Tilläggsanslag beviljas restriktivt och endast för oförutsedda och absolut nödvändiga ändamål som anslagsansvarig inte har kunnat förutse vid uppgörande av budgeten.

Bilagor BMN Budgetjämförelse augusti 2024
BMN Ekonomisk prognos 2024
BMN Måluppföljning september 2024

Kommundirektörens förslag

Kommunstyrelsen beslutar att be tekniska nämnden inkomma med ett förslag till vilka åtgärder som kan vidtas eller vilka planerade uppdrag som kan inhiberas eller skjutas fram till ett annat år för att möjliggöra en omdisponering om 36 000 euro netto från tekniska nämnden till byggnads- och miljönämnden. Tekniska nämnden bör behandla frågan på nästa inplanerade möte, dock senast den 31.10.2024.

Kommunstyrelsen beslutar även att meddela byggnads- och miljönämnden att nämnden kan besluta om omdisponering av anslag mellan ansvarsområden inom den egna sektorn, bortsett från lönerna som har en högre begränsning. Det innebär att den föreslagna omdisponeringen i punkt 1, om 3 000 euro från planläggning/Lemland till Avfallshantering/Bengtsböle ÅVC kan beslutas om av nämnden. Omdisponeringar ska alltid meddelas ekonomikansliet eftersom omdisponeringar måste registreras i ekonomisystemet.

Beslut Kommunstyrelsen beslöt enhälligt att omfatta kommundirektörens förslag.

§ 82 Tekniska nämnden i Lemland och Lumparland 31.10.2024

Byggnads- och miljösektorn i Lemland och Lumparland har en förväntad avvikelse på 36 000€ i sin budget. Och har därför ställt frågan om det med hjälp av inbesparingar i Tekniska sektorn går att frigöra motsvarande belopp, och föra över till byggnads- och miljösektorn. Då man ser över tekniska sektorns budget för året så ser det ut som att den håller sig inom budgetramen.

Tekniska chefens förslag

Nämnden beslutar att föreslå följande för kommunstyrelsen.

Då elkostnaderna för fastigheterna i kommunen verkar gå långt under budget kan man frigöra 25 000 euro. Vilket kan göras enligt nedanstående tabell.

Kostnadsställe	Konto	Belopp (euro)
8203 kommunalgården	4571 El	4000
8205 Saltkråkan fastighet	4571 El	5000
8206 Bullerboda fastighet	4571 El	4000
8208 Sveagården fastighet	4571 El	4000
8209 Grundskolan fastighet	4571 El	4000
8219 Smultronbacken fastighet	4571 El	4000
	Summa	25 000

Beslut Tekniska nämnden beslöt enhälligt att omfatta tekniska chefens förslag.

Bilagor BMN Budgetjämförelse augusti 2024
BMN Ekonomisk prognos 2024
BMN Måluppföljning september 2024

Kalender	2024
Månad	Augusti
Budgetdel	Normal drift
Kostnadsslag	Extern

Radetiketter		Värden			
		Bokslut (år - 1)	Fastställd budget totalt	Summa kumulerat	%
C700	Byggnads- och miljösektorn	-96 527,70	-66 620,00	-87 093,71	130,73 %
C710	Förvaltning	-113 932,55	-121 266,00	-81 317,59	67,06 %
7101	Nämnden	-5 597,76	-8 334,00	-4 005,27	48,06 %
A4100	VERKSAMHETENS KOSTNADER	-5 597,76	-8 334,00	-4 005,27	48,06 %
A4110	Personalkostnader	-4 175,20	-6 584,00	-3 154,74	47,92 %
A4120	Löner och arvoden	-3 991,58	-6 251,00	-2 984,16	47,74 %
4001	Förtroendevaldas arvoden	-3 125,25	-5 287,00	-2 526,00	47,78 %
4002	Tjänsteinnehavarnas arvoden	-866,33	-964,00	-458,16	47,53 %
A4130	Lönebikostnader	-183,62	-333,00	-170,58	51,23 %
A4140	Pensionskostnader	-155,92	-291,00	-160,45	55,14 %
4100	KomPL-premier, arb.giv.	-138,59	-271,00	-151,15	55,77 %
4138	Utjämningsavgift Keva	-17,33	-20,00	-9,30	46,50 %
A4150	Övriga lönebikostnader	-27,70	-42,00	-10,13	24,12 %
4150	Folkpensions- och sjukförsäkringsavgift	-13,26	-25,00	-5,31	21,24 %
4160	Arbetslöshetsförsäkringsavgifter	-11,25	-13,00	-3,29	25,31 %
4170	Olycksfallsförsäkringspremier	-2,62	-3,00	-1,24	41,33 %
4171	Grupplivförsäkringsavgifter	-,57	-1,00	-,29	29,00 %
A4170	Köp av tjänster	-1 422,56	-1 700,00	-766,32	45,08 %
A4190	Köp av övriga tjänster	-1 422,56	-1 700,00	-766,32	45,08 %
4340	Kontors- och experttjänster		-100,00		
4420	Rese- och transporttjänster	-1 422,56	-1 500,00	-766,32	51,09 %
4440	Utbildningstjänster		-100,00		
A4200	Material, förnödenheter och varor		-50,00	-84,21	168,42 %
A4210	Inköp under räkenskapsperioden		-50,00	-84,21	168,42 %
4520	Livsmedel		-50,00	-84,21	168,42 %
7103	BMN kansliet	-108 334,79	-112 932,00	-77 312,32	68,46 %

A4100 VERKSAMHETENS KOSTNADER	-108 334,79	-112 932,00	-77 312,32	68,46 %
A4110 Personalkostnader	-96 993,50	-103 209,00	-69 222,46	67,07 %
A4120 Löner och arvoden	-80 176,41	-84 565,00	-57 703,96	68,24 %
4003 Ordinarie löner	-78 634,51	-84 329,00	-57 703,96	68,43 %
4004 Tillfälliga löner				
4016 Semestervikarier		-236,00		
4009 Semesterperiodiserade löner	-748,00			
4011 Övriga löner	-793,90			
A4130 Lönebikostnader	-16 817,09	-18 644,00	-11 518,50	61,78 %
A4140 Pensionskostnader	-14 350,42	-15 941,00	-10 242,20	64,25 %
4100 KomPL-premier, arb.giv.	-12 629,09	-14 224,00	-9 070,74	63,77 %
4130 Periodiserade pensionskostnader	-85,00			
4137 Pensionsutgiftsbaserad avgift	-25,69			
4138 Utjämningsavgift Keva	-1 610,64	-1 717,00	-1 171,46	68,23 %
A4150 Övriga lönebikostnader	-2 466,67	-2 703,00	-1 276,30	47,22 %
4150 Folkpensions- och sjukförsäkringsavgift	-1 215,24	-1 294,00	-669,41	51,73 %
4160 Arbetslöshetsförsäkringsavgifter	-1 108,11	-1 098,00	-414,15	37,72 %
4170 Olycksfallsförsäkringspremier	-240,69	-256,00	-156,38	61,09 %
4190 Periodiserade socialförsäkringsavgifter	149,00			
4171 Grupplivförsäkringsavgifter	-51,63	-55,00	-36,36	66,11 %
A4170 Köp av tjänster	-9 555,16	-8 058,00	-6 672,46	82,81 %
A4190 Köp av övriga tjänster	-9 555,16	-8 058,00	-6 672,46	82,81 %
4340 Kontors- och experttjänster	-683,88	-100,00	-168,57	168,57 %
4341 Datasystem löpande licenser enl. avtal	-6 873,50	-5 000,00	-5 307,39	106,15 %
4342 Dataservice support	-27,39	-200,00	-49,01	24,51 %
4345 Leasing och underhåll av kopieringsmaskiner och skrivare	-411,68	-300,00	-247,25	82,42 %
4350 Tryckning och annonsering		-300,00		
4360 Postkostnader	-371,58	-200,00		
4361 Tv- telefon- mobiltelefon- och internetkostnader	-933,72	-1 000,00	-757,65	75,77 %
4370 Försäkringar		-210,00	-142,59	67,90 %
4380 Renhållnings- och tvätteritjänster		-98,00		
4400 Byggnad och underhåll av maskiner, materiel och anordningar		-100,00		
4410 Inkvarterings- och måltidstjänster		-150,00		

4420	Rese- och transporttjänster		-100,00		
4440	Utbildningstjänster	-253,41	-300,00		
A4200	Material, förnödenheter och varor	-1 786,13	-1 565,00	-1 367,40	87,37 %
A4210	Inköp under räkenskapsperioden	-1 786,13	-1 565,00	-1 367,40	87,37 %
4500	Kontors- och skolmaterial	-501,48	-500,00	-519,74	103,95 %
4505	Kopieringspapper o. dyl. inköp	-341,32	-400,00	-211,63	52,91 %
4510	Litteratur	-334,48	-150,00	-527,90	351,93 %
4520	Livsmedel		-60,00	-29,99	49,98 %
4530	Beklädnad		-100,00		
4550	Städ- och rengöringsmaterial			-3,87	
4580	Inventarier	-110,47	-55,00	-70,28	127,78 %
4595	Material för maskiner och utrustning			-3,99	
4600	Övrigt material	-498,38	-300,00		
A4270	Övriga verksamhetskostnader		-100,00	-50,00	50,00 %
A4290	Övriga verksamhetskostnader		-100,00	-50,00	50,00 %
4941	Representation		-50,00		
4943	Medlemsavgifter		-50,00	-50,00	100,00 %
C711	Byggnadstillsyn	43 074,14	38 187,00	20 329,83	53,24 %
7005	Byggnadstillsyn Lemland	20 832,14	17 200,00	7 630,38	44,36 %
A3100	VERKSAMHETENS INTÄKTER	25 827,81	22 500,00	9 949,86	44,22 %
A3170	Avgiftsintäkter	25 827,81	22 500,00	9 949,86	44,22 %
A3220	Avgifter för samhällstjänster	25 827,81	22 500,00	9 949,86	44,22 %
3285	Byggnadstillsyn och byggnadsinspektion	25 827,81	22 500,00	9 949,86	44,22 %
A4100	VERKSAMHETENS KOSTNADER	-4 995,67	-5 300,00	-2 319,48	43,76 %
A4170	Köp av tjänster	-4 995,67	-4 500,00	-2 319,48	51,54 %
A4190	Köp av övriga tjänster	-4 995,67	-4 500,00	-2 319,48	51,54 %
4340	Kontors- och experttjänster		-1 000,00		
4341	Datasystem löpande licenser enl. avtal	-3 495,01	-2 000,00	-1 723,20	86,16 %
4350	Tryckning och annonsering	-888,50	-800,00	-367,50	45,94 %
4360	Postkostnader	-612,16	-700,00	-228,78	32,68 %
A4200	Material, förnödenheter och varor		-800,00		
A4210	Inköp under räkenskapsperioden		-800,00		
4510	Litteratur		-800,00		

7006	Byggnadstillsyn Lumparland	22 242,00	20 987,00	12 699,45	60,51 %
A3100	VERKSAMHETENS INTÄKTER	23 421,65	22 337,00	13 211,03	59,14 %
A3120	Försäljningsintäkter	12 644,14	14 224,00	10 668,00	75,00 %
A3150	Ersättningar av kommuner	12 644,14	14 224,00	10 668,00	75,00 %
3110	Försäljningsinkomster av kommuner	12 644,14	14 224,00	10 668,00	75,00 %
A3170	Avgiftsintäkter	10 777,51	8 113,00	2 543,03	31,35 %
A3220	Avgifter för samhällstjänster	10 777,51	8 113,00	2 543,03	31,35 %
3285	Byggnadstillsyn och byggnadsinspektion	10 777,51	8 113,00	2 543,03	31,35 %
A4100	VERKSAMHETENS KOSTNADER	-1 179,65	-1 350,00	-511,58	37,89 %
A4170	Köp av tjänster	-1 179,65	-1 000,00	-511,58	51,16 %
A4190	Köp av övriga tjänster	-1 179,65	-1 000,00	-511,58	51,16 %
4341	Datasystem löpande licenser enl. avtal	-1 042,21	-500,00	-454,40	90,88 %
4350	Tryckning och annonsering		-300,00		
4360	Postkostnader	-137,44	-200,00	-57,18	28,59 %
A4200	Material, förnödenheter och varor		-350,00		
A4210	Inköp under räkenskapsperioden		-350,00		
4500	Kontors- och skolmaterial		-100,00		
4510	Litteratur		-250,00		
C712	Planläggning	-1 902,96	-9 457,00	2 702,25	-28,57 %
7003	Byggnads- och generalplanering Lemland	-3 944,96	-11 490,00		
A4100	VERKSAMHETENS KOSTNADER	-3 944,96	-11 490,00		
A4170	Köp av tjänster	-3 944,96	-11 490,00		
A4190	Köp av övriga tjänster	-3 944,96	-11 490,00		
4340	Kontors- och experttjänster	-3 835,00	-10 900,00		
4341	Datasystem löpande licenser enl. avtal	-109,96	-100,00		
4350	Tryckning och annonsering		-400,00		
4360	Postkostnader		-40,00		
4420	Rese- och transporttjänster		-50,00		
7004	Byggnads- och generalplanering Lumparland	2 042,00	2 033,00	2 702,25	132,92 %
A3100	VERKSAMHETENS INTÄKTER	2 483,83	3 603,00	2 702,25	75,00 %
A3120	Försäljningsintäkter	2 483,83	3 603,00	2 702,25	75,00 %
A3150	Ersättningar av kommuner	2 483,83	3 603,00	2 702,25	75,00 %
3110	Försäljningsinkomster av kommuner	2 483,83	3 603,00	2 702,25	75,00 %

A4100 VERKSAMHETENS KOSTNADER	-441,83	-1 570,00		
A4170 Köp av tjänster	-441,83	-1 570,00		
A4190 Köp av övriga tjänster	-441,83	-1 570,00		
4340 Kontors- och experttjänster	-295,39	-1 300,00		
4341 Datasystem löpande licenser enl. avtal	-18,00	-50,00		
4350 Tryckning och annonsering		-200,00		
4360 Postkostnader	-128,44	-20,00		
C720 Avfallshantering	-23 150,85	20 551,00	-31 203,29	-151,83 %
7201 Bengtsböle ÅVC	-151 277,09	-128 200,00	-97 332,23	75,92 %
A3100 VERKSAMHETENS INTÄKTER	2 379,64	2 200,00	5 221,24	237,33 %
A3120 Försäljningsintäkter	2 379,64	2 200,00	5 221,24	237,33 %
A3160 Övriga försäljningsintäkter av prestationer	2 379,64	2 200,00	5 221,24	237,33 %
3119 Avgifter för avfallshantering	2 379,64	2 200,00	5 221,24	237,33 %
A4100 VERKSAMHETENS KOSTNADER	-153 656,73	-130 400,00	-102 553,47	78,65 %
A4170 Köp av tjänster	-147 587,22	-125 500,00	-96 580,82	76,96 %
A4190 Köp av övriga tjänster	-147 587,22	-125 500,00	-96 580,82	76,96 %
4340 Kontors- och experttjänster		-150,00		
4350 Tryckning och annonsering		-100,00		
4361 Tv- telefon- mobiltelefon- och internetkostnader	-143,24			
4370 Försäkringar	-91,06	-100,00	-110,26	110,26 %
4380 Renhållnings- och tvätteritjänster	-134 245,92	-120 000,00	-92 229,95	76,86 %
4390 Byggnade och underhåll av byggnader och områden	-13 107,00	-5 000,00	-4 211,61	84,23 %
4400 Byggnade och underhåll av maskiner, materiel och anordningar		-150,00		
4420 Rese- och transporttjänster			-29,00	
A4200 Material, förnödenheter och varor	-3 036,21	-2 820,00	-742,99	26,35 %
A4210 Inköp under räkenskapsperioden	-3 036,21	-2 820,00	-742,99	26,35 %
4500 Kontors- och skolmaterial		-30,00	-84,68	282,27 %
4540 Medicin och vårdförnödenheter		-20,00		
4571 El	-1 049,93	-1 400,00	-603,48	43,11 %
4590 Byggnadsmaterial för byggnader och områden	-22,31	-120,00	-16,47	13,73 %
4595 Material för maskiner och utrustning	-401,39	-300,00		
4600 Övrigt material	-1 562,58	-950,00	-38,36	4,04 %
A4270 Övriga verksamhetskostnader	-3 033,30	-2 080,00	-5 229,66	251,43 %

A4280 Hyror	-3 033,30	-2 000,00	-5 229,66	261,48 %
4820 Hyror för byggnader och lokaler			-2 214,81	
4840 Hyror för maskiner och anordningar	-3 033,30	-2 000,00	-3 014,85	150,74 %
A4290 Övriga verksamhetskostnader		-80,00		
4944 Avskrivning på inkomstrester och fordringar		-30,00		
4946 Indrivningskostnader		-50,00		
7202 Haddnäs	-3 787,46	-1 700,00	-1 032,15	60,71 %
A4100 VERKSAMHETENS KOSTNADER	-3 787,46	-1 700,00	-1 032,15	60,71 %
A4170 Köp av tjänster	-3 787,46	-1 700,00	-1 032,15	60,71 %
A4190 Köp av övriga tjänster	-3 787,46	-1 700,00	-1 032,15	60,71 %
4340 Kontors- och experttjänster	-3 022,92	-1 700,00	-1 032,15	60,71 %
4390 Byggnade och underhåll av byggnader och områden	-764,54			
7203 Kommunal verksamhet Lemland	130 535,70	149 080,00	65 359,34	43,84 %
A3100 VERKSAMHETENS INTÄKTER	317 078,79	309 100,00	179 170,95	57,97 %
A3120 Försäljningsintäkter	305 477,78	301 100,00	179 170,95	59,51 %
A3160 Övriga försäljningsintäkter av prestationer	305 477,78	301 100,00	179 170,95	59,51 %
3120 Årsavgift för avfallshantering	299 097,87	301 000,00	179 073,48	59,49 %
3140 Övriga försäljningsintäkter	6 379,91	100,00	97,47	97,47 %
A3250 Övriga verksamhetsintäkter	11 601,01	8 000,00		0,00 %
A3270 Övriga verksamhetsintäkter	11 601,01	8 000,00		0,00 %
3530 Övriga intäkter	11 601,01	8 000,00		0,00 %
A4100 VERKSAMHETENS KOSTNADER	-186 543,09	-160 020,00	-113 811,61	71,12 %
A4170 Köp av tjänster	-176 695,16	-155 120,00	-108 110,30	69,69 %
A4190 Köp av övriga tjänster	-176 695,16	-155 120,00	-108 110,30	69,69 %
4340 Kontors- och experttjänster		-120,00		
4341 Datasystem löpande licenser enl. avtal	-169,13			
4350 Tryckning och annonsering	-401,85	-200,00		
4360 Postkostnader	-1 291,59	-800,00	-119,10	14,89 %
4380 Renhållnings- och tvättertjänster	-160 330,56	-146 000,00	-101 052,55	69,21 %
4390 Byggnade och underhåll av byggnader och områden	-14 502,03	-8 000,00	-6 938,65	86,73 %
A4200 Material, förnödenheter och varor	-6 409,20	-1 130,00	-3 111,15	275,32 %
A4210 Inköp under räkenskapsperioden	-6 409,20	-1 130,00	-3 111,15	275,32 %
4510 Litteratur		-60,00	-58,84	98,07 %

4550	Städ- och rengöringsmaterial		-20,00		
4590	Byggnadsmaterial för byggnader och områden	-194,72	-350,00	-363,06	103,73 %
4595	Material för maskiner och utrustning	-1 573,58	-300,00	-278,25	92,75 %
4600	Övrigt material	-4 640,90	-400,00	-2 411,00	602,75 %
A4270	Övriga verksamhetskostnader	-3 438,73	-3 770,00	-2 590,16	68,70 %
A4280	Hyror	-3 308,73	-3 550,00	-2 590,16	72,96 %
4800	Hyror för mark- och vattenområden		-150,00	-200,00	133,33 %
4820	Hyror för byggnader och lokaler	-2 732,42	-2 400,00	-2 060,16	85,84 %
4840	Hyror för maskiner och anordningar	-320,81	-1 000,00		
4860	Övriga hyror	-255,50		-330,00	
A4290	Övriga verksamhetskostnader	-130,00	-220,00		
4944	Avskrivning på inkomstrester och fordringar		-120,00		
4946	Indrivningskostnader	-130,00	-100,00		
7205	Krogstad deponi	1 378,00	1 371,00	1 801,75	131,42 %
A3100	VERKSAMHETENS INTÄKTER	5 982,85	4 121,00	3 090,75	75,00 %
A3120	Försäljningsintäkter	5 982,85	4 121,00	3 090,75	75,00 %
A3150	Ersättningar av kommuner	5 982,85	4 121,00	3 090,75	75,00 %
3110	Försäljningsinkomster av kommuner	5 982,85	4 121,00	3 090,75	75,00 %
A4100	VERKSAMHETENS KOSTNADER	-4 604,85	-2 750,00	-1 289,00	46,87 %
A4170	Köp av tjänster	-4 604,85	-2 750,00	-1 289,00	46,87 %
A4190	Köp av övriga tjänster	-4 604,85	-2 750,00	-1 289,00	46,87 %
4340	Kontors- och experttjänster	-4 604,85	-2 750,00	-1 289,00	46,87 %
C730	Jord- och skogsbruksområden	-700,78	6 155,00	-205,16	-3,33 %
7301	Jordbruksmark	3 047,50	2 700,00		
A3100	VERKSAMHETENS INTÄKTER	3 047,50	3 000,00		
A3250	Övriga verksamhetsintäkter	3 047,50	3 000,00		
A3260	Hysesintäkter	3 047,50	3 000,00		
3430	Hyror för mark- och vattenområden	3 047,50	3 000,00		
A4100	VERKSAMHETENS KOSTNADER		-300,00		
A4170	Köp av tjänster		-300,00		
A4190	Köp av övriga tjänster		-300,00		
4390	Byggnade och underhåll av byggnader och områden		-300,00		
7302	Skogsbruksmark	-3 748,28	3 455,00	-205,16	-5,94 %

A3100 VERKSAMHETENS INTÄKTER		6 000,00	4 017,18	66,95 %
A3120 Försäljningsintäkter		6 000,00	4 017,18	66,95 %
A3160 Övriga försäljningsintäkter av prestationer		6 000,00	4 017,18	66,95 %
3140 Övriga försäljningsintäkter		6 000,00	4 017,18	66,95 %
A4100 VERKSAMHETENS KOSTNADER	-3 748,28	-2 545,00	-4 222,34	165,91 %
A4170 Köp av tjänster	-3 500,32	-2 350,00	-4 004,34	170,40 %
A4190 Köp av övriga tjänster	-3 500,32	-2 350,00	-4 004,34	170,40 %
4340 Kontors- och experttjänster	-1 353,08	-600,00		
4370 Försäkringar	-346,84	-350,00	-346,84	99,10 %
4390 Byggnade och underhåll av byggnader och områden	-1 800,40	-1 400,00	-3 657,50	261,25 %
A4200 Material, förnödenheter och varor	-73,00	-70,00	-83,00	118,57 %
A4210 Inköp under räkenskapsperioden	-73,00	-70,00	-83,00	118,57 %
4510 Litteratur	-73,00	-70,00	-83,00	118,57 %
A4270 Övriga verksamhetskostnader	-174,96	-125,00	-135,00	108,00 %
A4290 Övriga verksamhetskostnader	-174,96	-125,00	-135,00	108,00 %
4943 Medlemsavgifter	-174,96	-125,00	-135,00	108,00 %
C740 Miljövård	85,30	-790,00	2 600,25	-329,15 %
7401 Miljövård. Verksamhet Lemland	-1 906,70	-2 840,00		
A4100 VERKSAMHETENS KOSTNADER	-1 906,70	-2 840,00		
A4170 Köp av tjänster	-1 806,70	-2 720,00		
A4190 Köp av övriga tjänster	-1 806,70	-2 720,00		
4340 Kontors- och experttjänster	-1 806,70	-2 000,00		
4360 Postkostnader		-20,00		
4420 Rese- och transporttjänster		-200,00		
4440 Utbildningstjänster		-400,00		
4470 Övriga tjänster		-100,00		
A4200 Material, förnödenheter och varor		-20,00		
A4210 Inköp under räkenskapsperioden		-20,00		
4600 Övrigt material		-20,00		
A4270 Övriga verksamhetskostnader	-100,00	-100,00		
A4290 Övriga verksamhetskostnader	-100,00	-100,00		
4943 Medlemsavgifter	-100,00	-100,00		
7402 Miljövård. Verksamhet Lumparland	1 992,00	2 050,00	2 600,25	126,84 %

A3100 VERKSAMHETENS INTÄKTER	2 974,00	3 607,00	2 705,25	75,00 %
A3120 Försäljningsintäkter	2 974,00	3 607,00	2 705,25	75,00 %
A3150 Ersättningar av kommuner	2 974,00	3 607,00	2 705,25	75,00 %
3110 Försäljningsinkomster av kommuner	2 974,00	3 607,00	2 705,25	75,00 %
A4100 VERKSAMHETENS KOSTNADER	-982,00	-1 557,00	-105,00	6,74 %
A4170 Köp av tjänster	-882,00	-500,00	-105,00	21,00 %
A4190 Köp av övriga tjänster	-882,00	-500,00	-105,00	21,00 %
4340 Kontors- och experttjänster	-882,00	-500,00		
4390 Byggnade och underhåll av byggnader och områden			-105,00	
A4270 Övriga verksamhetskostnader	-100,00	-1 057,00		
A4290 Övriga verksamhetskostnader	-100,00	-1 057,00		
4940 Övriga kostnader		-957,00		
4943 Medlemsavgifter	-100,00	-100,00		
Totalsumma	-96 527,70	-66 620,00	-87 093,71	130,73 %

Bygg & miljö nämnden ext.utgifter	år 2014 bokslut	år 2015 bokslut	år 2016 bokslut	år 2017 bokslut	år 2018 bokslut	år 2019 bokslut	år 2020 bokslut	år 2021 bokslut	år 2022 bokslut	år 2023 bokslut	år 2024 budget	år 2024 aug	i procent	år 2024 progn
Förvaltningen	104 591	106 707	103 571	107 429	115 960	115 547	122 607	120 469	119 353	113 933	121 266	81 317	67,1 %	121 000
Nämnden	6 046	5 963	7 300	6 483	7 388	6 241	9 867	6 992	7 176	5 598	8 334	4 005		8 000
Kansliet	98 545	100 744	96 271	100 946	108 572	109 306	112 740	113 477	112 177	108 335	112 932	77 312		113 000
Byggnadstillsyn	4 292	1 117	2 824	3 598	12 577	6 889	3 669	5 810	5 321	6 176	6 650	2 831	42,6 %	6 000
Lemland	4 000	1 117	2 430	3 538	10 640	5 971	2 897	4 676	4 686	4 996	5 300	2 319		5 000
Lumparland	292	0	394	60	1 937	918	772	1 134	635	1 180	1 350	512		1 000
Planläggning	27 835	40 063	10 027	7 178	8 349	10 757	2 394	6 107	3 035	4 387	13 060	0	0,0 %	6 300
Lemland	23 418	37 502	9 075	6 946	8 104	8 591	2 394	4 789	1 840	3 945	11 490	0		6 000
Lumparland	4 417	2 561	952	232	245	2 166	0	1 318	1 195	442	1 570	0		300
<i>Summa utg;</i>	136 718	147 887	116 422	118 205	136 886	133 193	128 670	132 386	127 709	124 496	140 976	84 148	59,7 %	133 300
Avfallshantering	283 557	333 169	300 046	301 400	297 763	305 191	311 545	316 644	303 025	348 592	294 870	218 686	74,2 %	324 700
B:böle ÅVC	101 971	126 315	108 357	115 621	119 569	119 908	141 954	132 183	132 625	153 657	130 400	102 553	78,6 %	150 000
Haddnäs fd deponi	1 397	1 290	1 287	1 304	3 284	1 923	1 753	1 742	1 488	3 787	1 700	1 032	60,7 %	2 000
Kom.verksamhet	177 928	203 283	188 105	182 178	169 295	180 928	165 276	180 220	166 303	186 543	160 020	113 812	71,1 %	170 000
Krogstad fd deponi	2 261	2 281	2 297	2 297	5 615	2 432	2 562	2 499	2 609	4 605	2 750	1 289	46,9 %	2 700
Jord- och skogsbruk	565	2 044	476	3 457	5 969	3 763	5 970	1 745	1 763	3 748	2 845	4 222	148,4 %	4 222
Jordbruksmark	91	1 295	0	0	0	290	0	0	0	0	300	0		0
Skogsbruksmark	474	749	476	3 457	5 969	3 473	5 970	1 745	1 763	3 748	2 545	4 222		4 222
Miljövård	3 135	2 356	2 589	2 597	1 020	4 138	3 860	2 593	3 239	2 889	4 397	105	2,4 %	4 500
Lemland	2 622	1 940	2 091	2 112	839	3 473	2 810	1 671	1 908	1 907	2 840	0		3 000
Lumparland	513	416	498	485	181	665	1 050	922	1 331	982	1 557	105		1 500
Projekt EA					9 945	25 577								
UTG. TOTALT;	423 975	485 456	419 533	425 659	441 638	446 285	450 045	453 368	435 736	479 725	443 088	307 161	69,3 %	466 722
	-170	61 481	-65 923	6 126	15 979	4 647	3 760	3 323	-17 632	43 989	-36 637	-135 927		
	0,0 %	14,5 %	-13,6 %	1,5 %	3,8 %	1,1 %	0,8 %	0,7 %	-3,9 %	10,1 %	-7,6 %			
Lu Summa	7 483	5 258	4 141	3 074	7 978	6 181	4 384	5 873	5 770	7 209	7 227			

Bygg & miljö nämnden, ext. inkomster	år 2014 bokslut	år 2015 bokslut	år 2016 bokslut	år 2017 bokslut	år 2018 bokslut	år 2019 bokslut	år 2020 bokslut	år 2021 bokslut	år 2022 bokslut	år 2023 bokslut	år 2024 budget	år 2024 aug	i procent	år 2024 progn
Förvaltningen Nämnden Kansliet	0	0	0	0	0	0	6	4						
Byggnadstillsyn	67 352	28 995	32 943	45 100	44 183	36 837	48 938	57 161	44 009	49 250	44 837	23 161	51,7 %	36 500
Lemland	50 181	13 183	21 918	29 818	29 023	20 742	25 413	31 150	24 371	25 828	22 500	9 950		14 500
Lumparland	17 171	15 812	11 025	15 282	15 160	16 095	23 525	26 011	19 638	23 422	22 337	13 211		22 000
Planläggning	7 420	4 826	3 760	3 208	5 891	4 770	2 600	5 319	5 196	2 484	3 603	2 702	75,0 %	3 000
Lemland	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		0
Lumparland	7 420	4 826	3 760	3 208	5 891	4 770	2 600	5 319	5 196	2 484	3 603	2 702		3 000
Summa ink	74 772	33 821	36 703	48 308	50 074	41 607	51 544	62 484	49 205	51 734	48 440	25 863	53,4 %	39 500
Avfallshantering	256 978	266 986	288 625	291 087	288 269	290 845	293 056	298 331	311 048	325 442	315 421	187 483	59,4 %	315 600
B:böle ÄVC	5 952	5 531	2 614	5 040	2 841	2 542	2 987	1 520	2 964	2 380	2 200	5 221		6 500
Haddnäs	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		0
Kom.verksamhet	248 058	258 484	281 969	281 880	281 474	284 478	286 032	292 774	304 025	317 079	309 100	179 171		305 000
Krogstad deponi	2 968	2 971	4 042	4 167	3 954	3 825	4 037	4 037	4 059	5 983	4 121	3 091		4 100
Jord- och skogsbruk	5 017	5 546	3 540	34 985	2 843	23 577	15 325	3 308	3 805	3 047	9 000	4 017	44,6 %	7 017
Jordbruksmark	2 106	2 526	2 829	2 497	2 497	2 497	4 010	2 997	3 247	3 047	3 000	0		3 000
Skogsbruksmark	2 911	3 020	711	32 488	346	21 080	11 315	311	558	0	6 000	4 017		4 017
Miljövård	1 202	2 700	2 766	2 664	3 333	33 090	3 739	3 737	3 696	2 974	3 607	2 705	75,0 %	3 000
Lemland														
Lumparland	1 202	2 700	2 766	2 664	3 333	2 639	3 739	3 737	3 696	2 974	3 607	2 705		3 000
Projekt EA					12 000	30 451	0	0	0	0	0	0		0
Summa;	337 969	309 053	331 634	377 044	344 519	389 119	363 664	367 860	367 754	383 197	376 468	220 068	58,5 %	365 117
	54 716	-28 916	22 581	45 410	-32 525	44 600	-25 455	4 196	-106	15 443	-6 729	-156 400		
	19,3 %	-8,6 %	7,3 %	13,7 %	-8,6 %	12,9 %	-6,5 %	1,2 %	0,0 %	4,2 %	-1,8 %			

Lu Summa

MÅL	METOD	SEKTOR	ANSVARIG	PRIORITET	STATUS	% SLUTFÖRT	ANTECKNINGAR
Slutföra Söderby detaljplan.	Köptjänst/intern process.	Byggnads- och miljösektorn	Byggnads- och miljöinspektör	Högt	Pågår	75 %	Samråd nästa åtgärd
Revidering av Lemlands centrum generalplan.	Köptjänst/intern process.	Byggnads- och miljösektorn	Byggnads- och miljöinspektör	Normalt	Ej påbörjat		Kommer efter centrumdetaljplanen
Utvärdering av alternativa avfallsinsamlingsystem.	Intern process.	Byggnads- och miljösektorn	Byggnads- och miljöinspektör	Lågt	Pausat		
Utveckling av återvinningsstationerna.	Kartläggning av nuläge och utvecklingsbehov inom avfallshanteringen.	Byggnads- och miljösektorn	Byggnads- och miljöinspektör	Normalt	Pågår	25 %	Det är ett antal åtgärder som ska verkställas
Revidering av Lemlands skogsbruksplan.	Köptjänst/intern process.	Byggnads- och miljösektorn	Byggnads- och miljöinspektör	Lågt	Pågår		Diskussioner om saken har inletts med skogsvärdsföreningen
Utreda möjligheterna med egen planläggare.	Kartlägga intresset av kommunala planläggningstjänster bland kommuninvånare och andra kommuners intresse av att köpa tjänsten från Lemland.	Byggnads- och miljösektorn	Byggnads- och miljöinspektör	Normalt	Pausat		Kommentar från styrelsen: önskemål om att detta upptas och arbetas aktivt med.
Utreda möjligheterna till att slå ihop byggnadsinspektionen så att den blir en gemensam inspektion på södra Åland.	Kartlägga intresset bland andra kommuner.	Byggnads- och miljösektorn	Byggnads- och miljöinspektör	Normalt	Slutfört	100 %	 Samtliga hörda kommuner har svarat
Processbeskrivning av återkommande arbetsuppgifter.	Framtagande av processbeskrivningar för att effektivisera det dagliga arbetet och skapa ett bättre flöde i verksamheten.	Byggnads- och miljösektorn	Byggnads- och miljöinspektör	Lågt	Pågår	25 %	

Verksamhetsmål 2024, uppföljning

MÅL	METOD	SEKTOR	ANSVARIG	PRIORITET	STATUS	% SLUTFÖRT	ANTECKNINGAR
Utöka detaljplaneområdet i Bengtsböle.	Köptjänst/intern process.	Byggnads- och miljösektorn	Byggnads- och miljöinspektör	Högt	Pågår		Uppgörandet av noggrannare karta över området beställt.
Utöka öppettiderna för återvinningscentralen i Bengtsböle.	Utreda möjligheterna att med hjälp av digitala lösningar utöka öppettiderna på återvinningscentralen i Bengtsböle.	Byggnads- och miljösektorn	Byggnads- och miljöinspektör	Högt	Slutfört	100 %	✓ Öppethållningstiderna på BB ÅVC utökas till 11 timmar per vecka året om.

Åtgärder med anledning av negativa skatterättelser av kommunalskatten för slutet av år 2024

Dnr. LE/601/2024

Beslutshistorik

§ 229 Kommunstyrelsen 22.10.2024

Finlands kommunförbund har 15.10.2024 meddelat kommunen om negativa skatterättelser av kommunalskatterna. De åländska kommunernas redan redovisade kommunalskatter kommer att rättas negativt i slutet av år 2024. Rättelserna har samband med vårdreformen på fasta Finland och hur skatterna har influerat (redovisats) till kommunerna. Vårdreformen inverkar inte direkt på de åländska kommunernas kommunalskatter, men trots allt indirekt på dess redovisningsrytm.

De åländska kommunerna är delaktiga i skatteredovisningssystemet som berör hela landet. Fasta Finlands kommuners inkomstskattesatser för skatteåret 2023 nedskars kraftigt (-12,64 procentenheter) i samband med vårdreformen. Eftersom de åländska kommunernas inkomstskattesatser inte ändrades i samband med vårdreformen resulterade det i att de åländska kommunernas utdelningsandel för skatteåret 2023 (=redovisning) blev märkbart för stor i förhållande till den debiterade kommunalskatten för skatteåret 2023. Det redovisades med andra ord för mycket förskottsskatter i föl, som kommer att rättas negativt i slutet av året 2024 då beskattningen 2023 är slutförd.

I samband med skatteredovisningen i **november** rättas alla kommunalskatter **för skatteåret 2023** så att de motsvarar den slutförda beskattningens riktiga debiteringsförhållanden mellan samtliga skattetagare. Då beskattningen 2023 är slutförd rättas även pågående års kommunvisa utdelningsandelar (i december). Under perioden januari-november beaktas vid uträkandet av den kommunvisa utdelningsandelen för skatteåret 2024 den senast slutförda beskattningens (skatteåret 2022) debiterade kommunalskatter. När beskattningen 2023 är slutförd beaktas sedan den debiterade kommunalskatten 2023 vid uträkandet av den korrigerade utdelningsandelen för skatteåret 2024. I **december** rättas således alla redan redovisade kommunalskatter **för skatteåret 2024** att motsvara denna nya utdelning.

I den bifogade tabellen framkommer debiteringsredovisningen (i november för skatteåret 2023) i de åländska kommunerna enligt Skatteförvaltningens förhandsuppgift 30.9.2024. I tabellen framkommer även en uppskattning över skatterättelsen i december för skatteåret 2024. Uppskattningen baserar sig på medelvärdet av Finlands Kommunförbunds och Skatteförvaltningens respektive uppskattningar från slutet av september. Uppskattningarna är i storleksklassen relativt lika. Hur stor korrigeringen slutligen blir beror bland annat på hur den slutförda beskattningen ser ut (endast små ändringar) samt hur mycket kommunalskatter det redovisas för skatteåret 2024 i

oktober och november.

För Lemlands kommun blir skatterättelsen -500 987 euro i november 2024 och uppskattningsvis -574 990 euro i december 2024. Vid en jämförelse mellan tidigare års influtna inkomstskatter kan konstateras att Lemland de tre senaste åren har fått månatliga skatteintäkter som överstiger de förväntade rättelsebeloppen för november och december 2024. Det är dock ändå inte möjligt att i dagsläget med säkerhet säga om och så fall hur mycket Lemland kommer få in i kommunal inkomstskatt under november och december.

Ifall kommunens skatteredovisning totalt blir negativ till följd av negativa skatterättelser beaktas dessa i kommande månads (månaders) redovisning(-ar), så länge det inte längre uppstår några negativa skatteredovisningar. Kommunen behöver således inte betala negativa redovisningar till Skatteförvaltningen och inga räntepåföljder uppstår av dessa. Beskattningskostnader och övriga negativa avgifter i redovisningen berörs på samma sätt som de egentliga skatteredovisningarna.

Lemlands kommun har normalt utgifter på ca 1 miljon euro per månad, där personalkostnaderna står för strax över 300 000 euro. Lönerna betalas ut den 15 i varje månad. Utöver det har kommunen omfattande fasta kostnader som exempelvis köptjänster från kommunalförbund, stöd och arvoden.

Gällande övriga skatteintäkter förväntas endast mindre belopp under återstoden av året. Fastighetskatterna är ca 60 000 euro under prognos och detta förväntas inflyta under oktober-december. Samfundsskatterna är ca 5 000 euro under prognos, vilket också förväntas inflyta under oktober-december.

Utöver skatteintäkterna, som betalas ut i slutet av varje månad, får kommunen i huvudsak intäkter från landskapsandelarna (den 25 varje månad) och avgiftsintäkter.

Kommunen har en kreditlimit vid Ålandsbanken som uppgår till 400 000 euro (skuldräntesats på 5,00 % på nyttjat belopp och enligt antal dagar samt limitprovision på 0,25 % av kontolimitens storlek). Kreditlimiten löper dock ut 31.10.2024 och behöver därmed förnyas. I samband med detta skulle det vara ändamålsenligt att anhålla om en höjning av kreditlimiten till 600 000 euro, åtminstone för en tid, för att säkerställa kommunens kortfristiga betalningsförmåga under rytmstörningen i redovisningen av kommunalinkomstskatt i november och december 2024.

Ekonomikansliet bevakar kommunens likviditet dagligen och uppmärksammar kommunstyrelsen omgående om ytterligare åtgärder behöver vidtas.

Bilagor Skatterättelser, Finlands kommunförbund 16.10.2024

Lemland, kommunalinkomstskatt per månad, årsserie 2012-2024

Kommundirektörens förslag

Kommunstyrelsen beslutar att anteckna informationen om negativa skatterättelser av kommunalskatten för slutet av år 2024 till kännedom och konstaterar att Lemlands kommun kommer få mycket låga, om alls några, kommunalskatteintäkter under november och december 2024. Det här medför en kraftigt negativ påverkan på kommunens likvida medel. Kommunstyrelsen beslutar därför att gå ut med information till samtliga nämnder, sektorer, budgetansvariga och inköpsansvariga enligt nedan:

- Samtliga utgifter, inom både drift och investering, ska begränsas till **endast nödvändiga utgifter** under återstående del av år 2024. Detta görs för att säkerställa prioriterade kostnader, såsom lönekostnader och andra fasta kostnader.

Kommunstyrelsen beslutar därtill att ansöka om att förnya den befintliga kreditlimiten vid Ålandsbanken samt att höja denna till 600 000 euro. Kommunstyrelsen beslutar befullmäktiga kommundirektören och ekonomichefen att slutligt förhandla om villkoren samt att underteckna erforderliga avtal i anslutning till kreditlimiten.

Ärendet **delges kommunfullmäktige** till kännedom.

Beslut Kommunstyrelsen beslöt enhälligt att omfatta kommundirektörens förslag.

§ 83 Tekniska nämnden i Lemland och Lumparland 31.10.2024

Tekniska sektorn har i dagsläget inte några större pågående projekt och kan därför ganska omedelbart bromsa utgifterna. Detta gäller både Lemland och Lumparland. Några mindre arbeten kommer att utföras nu under senhösten/vintern, som tyvärr inte går att flytta framåt.

Tekniska chefens förslag

Tekniska nämnden antecknar ärendet till kännedom.

Beslut Tekniska nämnden beslöt enhälligt att omfatta tekniska chefens förslag.

Bilagor Skatterättelser, Finlands kommunförbund 16.10.2024
Lemland, kommunalinkomstskatt per månad, årsserie 2012-2024

Skatterättelser vid slutet av året 2024

Källor: Skatteåret 2023, Skatteförvaltningen N181, 30.9.2024,
skatteåret 2024 Kommunförbundet/Skatteförvaltningen

Knr	Kommun	Debiteringsredovisningen i november (skatteåret 2023)	Uppskattad rättelse för skatteåret 2024 i december
035	Brändö	-178 155	-178 271
043	Eckerö	-232 030	-234 458
060	Finström	-844 015	-1 110 305
062	Föglö	-100 537	-109 770
065	Geta	-11 587	-22 262
076	Hammarland	-377 813	-386 650
170	Jomala	-1 315 911	-1 130 928
295	Kumlinge	-82 222	-113 193
318	Kökar	-106 118	-110 061
417	Lemland	-500 987	-574 990
438	Lumparland	-140 395	-228 567
478	Mariehamn	-2 988 186	-3 295 112
736	Saltvik	-521 526	-620 866
766	Sottunga	-24 403	-7 059
771	Sund	-351 210	-427 107
941	Vårdö	-92 978	-149 598

Förvärvsinkomsters utveckling enligt inkomstregistret**Kumulativ årsändring i eurobelopp 01-08/2023 - 01-08/2024**

		Förvärvsinkomster totalt	Löneinkomster	Pensionsinkomster
	Hela landet	3,6	2,6	6,3
	Åland	4,5	3,7	7,1
035	Brändö	4,5	3,2	6,0
043	Eckerö	2,8	1,8	3,3
060	Finström	4,3	2,9	7,7
062	Föglö	6,9	7,7	7,1
065	Geta	3,2	0,4	9,0
076	Hammarland	5,2	3,7	10,1
170	Jomala	6,1	5,7	8,8
295	Kumlinge	5,2	7,3	0,7
318	Kökar	6,7	7,9	5,7
417	Lemland	5,4	4,4	9,7
438	Lumparland	5,0	2,4	11,7
478	Mariehamn	3,5	2,6	5,7
736	Saltvik	4,9	2,8	9,6
766	Sottunga	-2,3	-14,2	8,2
771	Sund	3,9	4,1	6,8
941	Vårdö	12,9	13,6	12,2

Kommunalinkomstskatt, jämförelse mellan månaderna

Månad	2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
Januari	855 159	831 129	767 146	688 200	635 743	594 892	591 742	517 715	551 118	544 065	494 618	525 157	517 909
Februari	795 372	772 388	665 396	614 154	617 976	642 057	671 288	665 041	625 778	608 696	594 920	460 118	496 052
Mars	718 567	689 512	582 819	573 031	551 315	522 886	552 535	518 756	516 947	508 022	482 749	507 378	497 470
April	777 683	743 896	646 592	600 335	565 910	562 292	586 557	558 696	537 246	506 249	482 353	436 174	443 249
Maj	806 909	782 524	696 984	630 272	586 911	617 538	610 443	577 235	580 602	570 489	533 802	491 051	468 919
Juni	748 445	710 281	631 089	575 973	523 908	523 549	550 343	514 519	508 533	497 450	479 165	442 248	428 539
Juli	789 194	794 008	534 088	631 969	603 375	555 663	628 293	595 098	577 621	574 708	548 949	514 657	504 247
Augusti	549 879	534 661	492 890	413 420	414 352	399 118	552 884	522 017	541 361	526 400	508 805	526 929	457 976
September	492 066	491 312	423 714	376 911	389 743	295 211	524 602	491 781	494 986	476 065	461 190	437 093	419 121
Oktober	686 626	660 624	604 987	492 903	580 690	500 689	526 477	506 050	494 770	476 759	460 882	423 744	411 544
November	0	569 205	743 813	654 879	483 743	520 770	344 862	101 756	129 053	-64 512	237 087	-51 389	-9 396
December	0	632 770	914 562	703 387	388 587	472 780	-115 852	755 606	664 458	514 693	767 293	585 212	484 598
Sammanlagt 2024	7 219 901	8 212 310	7 704 080	6 955 434	6 342 253	6 207 445	6 024 176	6 324 268	6 222 473	5 739 084	6 051 813	5 298 372	5 120 227
Medeltal per månad	601 658	684 359	642 007	579 620	528 521	517 287	502 015	527 022	518 539	478 257	504 318	441 531	426 686

Större än rättelsen

Mindre än rättelsen

Knr	Kommun	Rättelse november 2024	Rättelse december 2024
417	Lemland	-500 987	-574 990

Kapacitetsreservering Lotsbroverket

Dnr. LE/589/2024

§ 84 Tekniska nämnden i Lemland och Lumparland 31.10.2024

Lotsbroverket byggdes ut år 2006, men har nu nått sin dimensionerade kapacitet och behöver därför byggas ut ytterligare. Ett nytt avloppsvattendirektiv behöver inom kort godkännas, vilket ställer ökade krav på reningen vid kommande provning av miljötillstånd.

I samband med Lotsbroverkets utbyggnad år 2006 tecknades samarbetsavtal gällande ledande och behandling av avloppsvatten med Norra Ålands Avloppsvatten Ab för kommunerna Finström, Saltvik och Sund. Samt ett gemensamt avtal med kommunerna Jomala, Lemland och Hammarland. Lotsbroverket är dimensionerat för en kapacitet om 30 000 personekvivalenter (pe). De anslutande kommunerna avtalade om en kapacitetsreservering och deltog i investeringen enligt tabell:

Mariehamn 20 662
Norra Åland 5068
Jomala 2270
Hammarland 1000
Lemland 1000
TOTALT 30 000 pe

Lotsbroverket är i dagsläget dimensionerat för ett totalflöde om 3 285 000 m³/år. Det motsvarar en avloppsvattenmängd/dygn på 300 liter/pe.

Det betyder att Lemlands kapacitetsreservering i nuvarande avtal är 109 500m³/år. År 2023 levererade Lemland totalt 59 070m³ avloppsvatten till Lotsbroverket. Vilket betyder att Lemland utnyttjade 53,9% av sin kapacitetsreservering år 2023.

För att kunna planera för en om- och tillbyggnad av lotsbroverket behöver staded en få svar på följande frågor:

1. Avser nuvarande kommuner och Norra Ålands Avloppsvatten Ab att fortsätta samarbetet efter år 2036?
2. Önskar Föglö, Eckerö och Lumparland eller ytterligare kommuner att ansluta sig till ett gemensamt samarbete för ledande och behandling av avloppsvatten i Lotsbroverket?
3. Hur mycket kapacitet mätt i personekvivalenter (pe) önskar respektive kommun att reservera inför framtida dimensionering, både på kort och i ett längre perspektiv? I

dagsläget kan kommunerna räkna med att en personekvivalent motsvarar 70g BOD/dygn och person.

4. Hur mycket kapacitet mätt i m³ avloppsvatten önskar respektive kommun att reservera?

Tekniska chefens förslag

Tekniska nämnden föreslår för kommunstyrelsen att följande svar ska lämnas till Lotsbroverket:

Lemlands kommun avser att fortsätta samarbetet med Lotsbroverket efter år 2036. Med tanke på att Lemland idag utnyttjar bara 53,9% av den kapacitetsreservering som gjordes i avtalet 2006 finns det även i ett långsiktigt perspektiv ingen anledning att höja den. Lemlands kommun avser att kapacitetsreservera 109 500m³/år (1000 pe) avloppsvatten för rening i Lotsbroverket.

Beslut Tekniska nämnden beslöt enhälligt att omfatta tekniska chefens förslag.
Bilagor Fråga till kommuner om kapacitetsreservering

Kommunerna på Åland
Norra Ålands Avloppsvatten Ab

Kapacitetsreservering Lotsbroverket

Lotsbroverket byggdes ut år 2006, men har nått sin dimensionerande kapacitet och behöver därför byggas ut ytterligare. Ett nytt avloppsvattendirektiv kommer inom kort att godkännas, vilket ställer utökade krav på reningen vid kommande prövning av miljötillstånd.

Nuvarande avtal

I samband med utbyggnaden år 2006 tecknades samarbetsavtal gällande ledande och behandling av avloppsvatten med Norra Ålands Avloppsvatten Ab för kommunerna Finström, Saltvik och Sund samt ett gemensamt avtal med kommunerna Jomala, Lemland och Hammarland. Lotsbroverket är dimensionerat för en kapacitet om 30 000 personekvivalenter (pe). De anslutande kommunerna avtalade om en kapacitetsreservering och deltog i investeringen enligt bifogade tabell:

Mariehamn	20 662
Norra Åland	5 068
Jomala	2 270
Hammarland	1 000
Lemland	<u>1 000</u>
TOTALT	30 000 pe

Lotsbroverket är dimensionerat för ett totalflöde om 3 285 000 m³.

Avtalen gäller tills vidare med en treårig uppsägningstid, likväl inte så att de upphör före utgången av år 2036.

Nuvarande miljötillstånd

Efter utbyggnaden har miljötillståndet reviderats år 2017 och staden ska inkomma med en ny ansökan och revidering senast den 31.12.2027. I dagsläget har staden tidvis svårt att klara samtliga krav i miljötillståndet, varför ett arbete pågår att förbättra reningen under resterande tid av nuvarande miljötillstånd.

Nya EU-direktivet

Ett nytt EU-direktiv om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse beräknas träda i kraft ännu under år 2024, varefter det ska implementeras i lokal lagstiftning. Förslaget ställer bland annat utökade krav på reningen, energineutralitet och krav på ökad information. Vissa krav träder i kraft med en gång medan andra krav genomförs med övergångsperioder fram till år 2045. För Lotsbroverkets del kommer direktivet att beaktas inför den kommande revidering av miljötillståndet. Kommunerna på Åland behöver för sin del utreda hur direktivet påverkar den lokala reningen.

Lotsbroverkets kommande dimensionering

Staden följer upp processen kring EU-direktivet. För Lotsbroverkets del avser staden att engagera en konsult för att utreda nuvarande belastning, alternativa metoder för förbättrad rening och det nya direktivets krav på utökad rening nu och även efter år 2045.

Lotsbroverkets nuvarande dimensionering och anslutna kommuners kapacitetsreserveringar kommer att ses över, varför det är väsentligt för kommunerna att se över sin planering av eventuella kommande nya områden och anslutningar. Tidsperspektivet för den kommande kapacitetdimensioneringen är långt, varför det är viktigt för kommunerna att planera för en realistisk och tillräcklig kapacitet. I tidigare sammanhang har Eckerö, Föglö och Lumparland visat ett visst intresse för en eventuell anslutning till Lotsbroverket, men det kan också finnas intresse i någon ytterligare kommun.

För att kunna planera för en om- och utbyggnad av Lotsbroverket behöver staden få svar på följande frågor:

1. Avser nuvarande anslutna kommuner och Norra Ålands avloppsvatten Ab att fortsätta samarbetet efter år 2036?
2. Önskar Föglö, Eckerö och Lumparland eller ytterligare kommuner att ansluta sig till ett gemensamt samarbete för ledande och behandling av avloppsvatten i Lotsbroverket?
3. Hur mycket kapacitet mätt i personekvivalenter (pe) önskar respektive kommun att reservera inför framtida dimensionering, både på kort sikt och i ett längre perspektiv? I dagsläget kan kommunerna räkna med att en personekvivalent motsvarar 70 g BOD₇/dygn och person.
4. Hur mycket kapacitet mätt i m³ avloppsvatten önskar respektive kommun att reservera?

5. När behövs kapaciteten?

I den gemensamma VA-samarbetsgruppen har frågorna diskuterats på ett övergripande plan och staden är öppen för en gemensam dialog samt ett fortsatt och utökat samarbete. De kommuner som inte ens på sikt har planer på att ansluta sig till Lotsbroverket kan notera denna skrivelse som en information. I och med att staden nu ska engagera en extern konsult behövs konkreta besked från de övriga kommunerna och Norra Ålands avloppsvatten Ab för den fortsatta planeringen. Vi önskar svaren senast den 31.12.2024. För närmare information, vänligen kontakta samhällsteknisk chef Dan Engblom dan.engblom@mariehamn.ax, telefon 531560.

Susanne Perander
stadsmiljöchef

Kapacitetsreservering Lotsbroverket, Lumparland

Dnr. LE/602/2024

§ 85 Tekniska nämnden i Lemland och Lumparland 31.10.2024

Lotbroverket byggdes ut år 2006, men har nu nått sin dimensionerade kapacitet och behöver därför byggas ut ytterligare. Ett nytt avloppsvattendirektiv behöver inom kort att godkännas, vilket ställer utökade krav på reningen vid kommande prövning av miljötillstånd.

I samband med Lotsbroverkets utbyggnad år 2006 tecknades samarbetsavtal gällande ledande och behandling av avloppsvatten med Norra Ålands Avloppsvatten Ab för kommunerna Finström, Saltvik och Sund. Samt ett gemensamt avtal med kommunerna Jomala, Lemland och Hammarland. Lotsbroverket är dimensionerat för en kapacitet om 30 000 personekvivalenter (pe). De anslutande kommunerna avtalade om en kapacitetsreservering och deltog i investeringen enligt tabell:

Mariehamn 20 662
Norra Åland 5068
Jomala 2270
Hammarland 1000
Lemland 1000
TOTALT 30 000 pe

Lotsbroverket är i dagsläget dimensionerat för ett totalflöde om 3 285 000 m³/år. Det motsvarar en avloppsvattenmängd/dygn på 300 liter/pe.

I dagsläget använder Lumparland ett eget reningsverk för avloppsvatten. 2023 renades 7969m³ avloppsvatten i reningsverket i Lumparland, alltså 22m³/dygn. Reningsverket har en kapacitet att behandla ungefär 45m³/dygn, vilket gör att i nuläget utnyttjas ca.50% av kapaciteten.

Reningsverket uppfyller de miljökrav som ställs på anläggningningar i den här storleken.

För att kunna planera för en om- och tillbyggnad av lotsbroverket behöver staden få svar på följande frågor:

1. Avser nuvarande kommuner och Norra Ålands Avloppsvatten Ab att fortsätta samarbetet efter år 2036?
2. Önskar Föglö, Eckerö och **Lumparland** eller ytterligare kommuner att ansluta sig till

ett gemensamt samarbete för ledande och behandling av avloppsvatten i Lotsbroverket?

3. Hur mycket kapacitet mätt i personekvivalenter (pe) önskar respektive kommun att reservera inför framtida dimensionering, både på kort och i ett längre perspektiv? I dagsläget kan kommunerna räkna med att en personekvivalent motsvarar 70g BOD/dygn och person.

4. Hur mycket kapacitet mätt i m³ avloppsvatten önskar respektive kommun att reservera?

Tekniska chefens förslag

Tekniska nämnden föreslår för kommunstyrelsen i Lumparland att notera denna skrivelse ifrån Mariehamns Stad som information. Att ansluta sig till Lotsbroverket skulle medföra kostnader som är mycket större än att eventuellt behöva bygga ut och utveckla befintligt avloppsreningsverk i Långnäs, Lumparland. Med ett löpande underhåll och daglig tillsyn så klarar man behoven med dagens reningsverk i många år till.

Beslut Tekniska nämnden beslöt enhälligt att omfatta tekniska chefens förslag.

Bilagor fraga_till_kommuner_om_kapacitetsreservering

Kommunerna på Åland
Norra Ålands Avloppsvatten Ab

Kapacitetsreservering Lotsbroverket

Lotsbroverket byggdes ut år 2006, men har nått sin dimensionerande kapacitet och behöver därför byggas ut ytterligare. Ett nytt avloppsvattendirektiv kommer inom kort att godkännas, vilket ställer utökade krav på reningen vid kommande prövning av miljötillstånd.

Nuvarande avtal

I samband med utbyggnaden år 2006 tecknades samarbetsavtal gällande ledande och behandling av avloppsvatten med Norra Ålands Avloppsvatten Ab för kommunerna Finström, Saltvik och Sund samt ett gemensamt avtal med kommunerna Jomala, Lemland och Hammarland. Lotsbroverket är dimensionerat för en kapacitet om 30 000 personekvivalenter (pe). De anslutande kommunerna avtalade om en kapacitetsreservering och deltog i investeringen enligt bifogade tabell:

Mariehamn	20 662
Norra Åland	5 068
Jomala	2 270
Hammarland	1 000
Lemland	<u>1 000</u>
TOTALT	30 000 pe

Lotsbroverket är dimensionerat för ett totalflöde om 3 285 000 m³.

Avtalen gäller tills vidare med en treårig uppsägningstid, likväl inte så att de upphör före utgången av år 2036.

Nuvarande miljötillstånd

Efter utbyggnaden har miljötillståndet reviderats år 2017 och staden ska inkomma med en ny ansökan och revidering senast den 31.12.2027. I dagsläget har staden tidvis svårt att klara samtliga krav i miljötillståndet, varför ett arbete pågår att förbättra reningen under resterande tid av nuvarande miljötillstånd.

Nya EU-direktivet

Ett nytt EU-direktiv om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse beräknas träda i kraft ännu under år 2024, varefter det ska implementeras i lokal lagstiftning. Förslaget ställer bland annat utökade krav på reningen, energineutralitet och krav på ökad information. Vissa krav träder i kraft med en gång medan andra krav genomförs med övergångsperioder fram till år 2045. För Lotsbroverkets del kommer direktivet att beaktas inför den kommande revidering av miljötillståndet. Kommunerna på Åland behöver för sin del utreda hur direktivet påverkar den lokala reningen.

Lotsbroverkets kommande dimensionering

Staden följer upp processen kring EU-direktivet. För Lotsbroverkets del avser staden att engagera en konsult för att utreda nuvarande belastning, alternativa metoder för förbättrad rening och det nya direktivets krav på utökad rening nu och även efter år 2045.

Lotsbroverkets nuvarande dimensionering och anslutna kommuners kapacitetsreserveringar kommer att ses över, varför det är väsentligt för kommunerna att se över sin planering av eventuella kommande nya områden och anslutningar. Tidsperspektivet för den kommande kapacitetdimensioneringen är långt, varför det är viktigt för kommunerna att planera för en realistisk och tillräcklig kapacitet. I tidigare sammanhang har Eckerö, Föglö och Lumparland visat ett visst intresse för en eventuell anslutning till Lotsbroverket, men det kan också finnas intresse i någon ytterligare kommun.

För att kunna planera för en om- och utbyggnad av Lotsbroverket behöver staden få svar på följande frågor:

1. Avser nuvarande anslutna kommuner och Norra Ålands avloppsvatten Ab att fortsätta samarbetet efter år 2036?
2. Önskar Föglö, Eckerö och Lumparland eller ytterligare kommuner att ansluta sig till ett gemensamt samarbete för ledande och behandling av avloppsvatten i Lotsbroverket?
3. Hur mycket kapacitet mätt i personekvivalenter (pe) önskar respektive kommun att reservera inför framtida dimensionering, både på kort sikt och i ett längre perspektiv? I dagsläget kan kommunerna räkna med att en personekvivalent motsvarar 70 g BOD₇/dygn och person.
4. Hur mycket kapacitet mätt i m³ avloppsvatten önskar respektive kommun att reservera?

5. När behövs kapaciteten?

I den gemensamma VA-samarbetsgruppen har frågorna diskuterats på ett övergripande plan och staden är öppen för en gemensam dialog samt ett fortsatt och utökat samarbete. De kommuner som inte ens på sikt har planer på att ansluta sig till Lotsbroverket kan notera denna skrivelse som en information. I och med att staden nu ska engagera en extern konsult behövs konkreta besked från de övriga kommunerna och Norra Ålands avloppsvatten Ab för den fortsatta planeringen. Vi önskar svaren senast den 31.12.2024. För närmare information, vänligen kontakta samhällsteknisk chef Dan Engblom dan.engblom@mariehamn.ax, telefon 531560.

Susanne Perander
stadsmiljöchef

Utlåtande VA-plan Åland 2025 - 2040

Dnr. LE/590/2024

§ 86 Tekniska nämnden i Lemland och Lumparland 31.10.2024

VA -plan 2024-2040 är ett måldokument för hela Åland och ska ligga till grund för kommunernas VA-handlings- och åtgärdsplaner. Övergripande målet är:

"Ett hållbart VA-system som ska tillfredsställa dagens behov samtidigt som det säkerställer tillgång till rent dricksvatten och fungerande avloppshantering för kommande generationer."

Ålands Vatten är huvudman för VA-samarbetet och har fått i uppdrag av landskapsregeringen att uppdatera VA-plan Åland.

Strukturen för den nya planen innebär en plan i fyra delar:

- Del 1. VA- policy
- Del 2. VA- åtgärdsplan 2025-2040
- Del 3. VA-översikt
- Del 4. VA- prognos 2050

VA-policy beskriver strategiska vägval för hantering av VA-frågor för att nå en hållbar VA-sektor på Åland. VA-översikten (nuläget) tillsammans med VA-policyn utformar VA-åtgärdsplanen. VA-prognos 2050 är branschens uppskattade kostnader för framtida investeringar och utmaningar inom VA på Åland.

Dokumentet finns med som bilagor i beredningen.

VA-samarbetet inbjuder till remiss med fokus på VA-policy och VA-åtgärdsplan.

Remisstid fram till 5.12.2024.

Den nya VA-planen riktar fokus mot ett tätare samarbete mellan kommunerna. Att gemensamt se till att skydda vattentäkter och göra invånare mer medvetna om sitt vatten och hur man kan minska förbrukningen av dricksvatten. Genom ändrad lagstiftning kan man även se till att flera blir anslutna till kommunalt avlopp och därmed få bättre kontroll på det renade avloppsvattnet.

Övergripande problem inom VA-området ;

- Kapacitetsbrist Lotsbroverket
- Kapacitetsbrist Ålands vatten
- Otillfredställande ekologisk status hos råvattentäkter

Utvecklingspunkter

- Kommunal VA plan

- Kostnadsteckningen inom VA
- Information till kunder
- Definiering av verksamhetsområden
- Plan för utvidgning av verksamhetsområde
- Uppmuntran till GA anläggningar
- Bättre koll på EA, speciellt längs vattendrag (dricksvattentäkter)
- Intensifierad läcksökning dricksvattenledningar
- Inläkage i avloppsledningar
- Underhåll och förnyande av infrastruktur
- Ökad driftsäkerhet vid pumpstationer
- Minskad miljöpåverkan vid bräddning
- Dagvattenproblematiken

Tekniska chefens förslag

Nämnden föreslår att följande korrigeringar bör göras i VA-planen:

2023 förbrukade Lemland 141 200m³ renvatten. Det är inte troligt att Lemlands vattenförbrukning skulle öka till 190 000m³ till 2030, vilket är den uppskattning som uppges i tabellen i del 3 sid 36. 150 000m³ är en mera relevant siffra, och tabellen bör därför korrigeras.

Enligt uträkningen att en personekvivalent motsvarar 300 liter/dygn så är Lemlands kapacitetsreservering Lotsbroverket 109 500m³/år. Det är en reservering som Lemland kommer att behålla oförändrad även framöver. Därför bör sammanställningen i del 3 på sid 38 korrigeras.

Det kan konstateras att antalet utvecklingspunkter som finns i nya VA-planen kan komma att medföra att mera resurser kommer att krävas för att förverkliga planen. Om man även i fortsättningen kommer att jobba med VA kommunvis innebär det att samtliga kommuner antagligen kommer att behöva utöka sin bemanning inom VA. Vilket i sin tur kommer att resultera i ett högre pris för renvatten och avloppsvatten för våra kunder.

I övrigt antecknar nämnden förslaget till VA plan till kännedom och skickar ärendet vidare till kommunstyrelsen i Lemland och kommunstyrelsen Lumparland.

Beslut Tekniska nämnden beslöt enhälligt att omfatta tekniska chefens förslag.

Bilagor	VA PLAN ÅLAND_Introduktion och läsanvisning
	DEL 1 VA policy 9.10.2024
	DEL 2 VA åtgärdsplan 9.10.2024
	DEL 3 VA översikt 9.10.2024
	DEL 4. VA prognos 2050 Åland 9.10.2024

VA PLAN ÅLAND 2025–2040

9.10.2024

INTRODUKTION OCH LÄSANVISNING

Inledning

VA-situationen i Norden står inför många framtida utmaningar och Åland är inget undantag. Föråldrad VA-infrastruktur, ökade krav på miljöskydd och risker med framtida klimatförändringar och förändrade nederbördsmonster ställer krav på långsiktig planering samt hållbar resurshållning.

Vatten och avlopp (VA) är en stor del av de samhällsviktiga funktionerna och det är avgörande att VA verksamheterna kommer in i ett tidigt skede när det tas fram utvecklingsstrategier, planering och lagstiftning. En hållbar hantering av VA är avgörande för att skydda miljön och människors hälsa. VA ska vara säkert, tillgodose samhällets behov, vara en del av den cirkulära ekonomin, inte bidra till övergödning eller sprida föroreningar och samtidigt vara klimattresilient.

VA-frågor är komplexa med en stor bredd av berörda parter och kommunernas situation för VA-tjänster ser olika ut. Tillgång till rent dricksvatten och fungerande avlopp är något som människor i Norden förväntar sig att fungera varje dag. För att säkerställa att det också fungerar i framtiden krävs åtgärder. En stor del av infrastrukturen är föråldrad och behöver ersättas, samtidigt som systemet måste anpassas till förändrade konsumtionsvanor, befolknings placering och klimatförändringar. Ny infrastruktur har en livslängd på 50–100 år och ska kunna möta framtidens behov för att inte bli föråldrad i förtid.

Övergripande mål VA

Ett hållbart VA-system ska tillfredsställa dagens behov samtidigt som det säkerställer tillgång till rent dricksvatten och fungerande avloppshantering för kommande generationer.

VA-Plan

Vatten- och avloppspolicyn (VA-policyn) syftar till att beskriva strategiska vägval för hantering av VA-frågor för att nå en hållbar VA-sektor på Åland. Den utgör därmed underlag för kommande planering och beslut i VA-frågor för VA-huvudmännen, kommunerna och landskapsregeringen. VA-policyn tillsammans med VA-översikten utgör grunden för utformning av VA-åtgärdsplanen.

För att få en översikt av nuläget för VA-situationen så har uppgifter samlats in för avloppsvatten, dricksvatten, dagvatten, enskilda avlopp, enskild vattenförsörjning, ekonomi, vatten- och reningsverk. Det finns dock brister i det insamlade materialet så det kan konstateras att översikten inte är helt komplett, men ger en tillräcklig bild av hur situationen ser ut idag. VA-översikten tillsammans med VA-policyn utformar VA-åtgärdsplanen.

VA-åtgärdsplan 2024–2040 är ett måldokument för hela Åland och ska ligga till grund för kommunernas VA-handlings- och åtgärdsplaner. Åtgärdsplan är en planering av olika typer av handlingar (åtgärder) som man planerar att vara genomförda under en viss tidsperiod. Syftet är också att tydliggöra vad som ska genomföras, när det ska genomföras och vem som ansvarar för genomförandet.

En tydlig VA policy samt VA åtgärdsplan möjliggör att kommunerna lättare kan ta fram kommunala VA åtgärdsplaner som tar hänsyn till lokala förutsättningar men ändå uppfyller de gemensamma målen för VA Åland.

VA-planen fungerar som ett gemensamt beslut om hur framtidens VA ska fungera på Åland, möjliggör fler samarbeten som kan underlätta att uppnå målen i Ålands hållbarhetsagenda.

Läsanvisning

Varje del av VA-planen har samma rubriker så att det är enkelt att följa hur det ser ut idag, vilka mål som satts, hur det kan åtgärdas och hur framtidens utmaningar ser ut.

VA-planen är uppdelad i fyra delar:

Del 1. VA-policy

Del 2. VA-åtgärdsplan

Del 3. VA-prognos 2050

Del 4. VA-översikt

Bakgrund

Ålands lagting beslutade år 2015 att finansiera arbetet med en VA-plan för Åland. Ålands Vatten Ab tilldelades 2015 mandat från Ålands landskapsregering att ta fram en VA-plan för hela Åland i samarbete med kommunerna. VA-planen godkändes 2018.

2022 tog landskapsregeringen beslut om att revidera VA-planen och gav uppdraget till Ålands Vatten/VA-samarbetet.

Processen för att revidera VA-plan Åland har genomförts under 2023–2024 av en projektgrupp underställd VA-samarbetets styrgrupp. Arbetet har förankrats genom möten, studiebesök och remisser till kommuner, vattenbolag, ÅMHM, landskapsregeringen och övriga berörda.

Den första VA-planen fokuserade på nuläget och VA-policy medan åtgärdsplanen var ganska generell. I denna process har fokus lagts främst på policy, åtgärdsplan och prognos 2050.

Projektgruppen har bestått av:

Sofie Dahlsten, VA-utvecklare/koordinator VA-samarbetet, Ålands Vatten

Christian Nordas, VD Ålands Vatten/Norra Ålands avloppsvatten

Gunnar Westling, miljöingenjör, Ålands landskapsregering

VA-samarbetets styrgrupp har fungerat som styrgrupp för projektet.

DEL 1. VA- POLICY

Vatten- och avloppspolicyn (VA-policyn) syftar till att beskriva strategiska vägval för hantering av VA-frågor för att nå en hållbar VA-sektor på Åland. Den utgör därmed underlag för kommande planering och beslut i VA-frågor för VA-huvudmännen, kommunerna och landskapsregeringen. VA-policyn tillsammans med VA-översikten utgör grunden för utformning av VA-åtgärdsplanen.

Innehåll

1	Miljö, hushållning och kretslopp.....	3
2	Organisation och ansvar.....	3
3	Information och kommunikation.....	4
4	Samhällsplanering.....	4
5	Ekonomisk hållbar utveckling.....	5
6	VA inom verksamhetsområde.....	6
7	VA utanför verksamhetsområde	7
8	Utbyggnad av allmänt VA.....	8
9	Dagvatten.....	9
10	Nöd- och reservvatten samt beredskap	10
11	Brand- och släckvatten	11

1 Miljö, hushållning och kretslopp

- 1.1 VA-sektorn ska arbeta aktivt för att kretsloppsanpassa sina VA-system och uppkomma restprodukter utifrån konceptet cirkulär ekonomi.
- 1.2 VA-sektorn ska arbeta aktivt för att minska användning av hushållsvatten i alla led.
- 1.3 Alla skyddsvärda vattenområden för vattenförsörjningen ska skyddas och skyddsåtgärderna ska tydligt informeras till allmänheten.
- 1.4 Bräddningspunkter för orenat avloppsvatten ska placeras och utformas så att de inte påverkar känsliga vattenmiljöer och människors hälsa.
- 1.5 Renat avloppsvatten ska vara möjligt att använda som bevattningsvatten.
- 1.6 Minska energiförbrukning och öka energieffektivisering.
- 1.7 Klimatneutral VA-verksamhet.

2 Organisation och ansvar

- 2.1 Samtliga aktörer inom VA-sektorn ska aktivt samarbeta och söka kostnadseffektiva VA-lösningar.
- 2.2 Det ska finnas gemensamma ändamålsenliga nyckeltal för den åländska VA-verksamheten.
- 2.3 VA-anläggningar såsom verk, reservoarer, pumpstationer, ledningsnät och mätare ska digitaliseras för att effektivisera, förenkla och öka nyttan för brukare, personal och beslutsfattare.

- 2.4 I tillsyn av VA-verksamhet prioriteras yt- och grundvattentäkter, potentiella vattentäkter och att gällande skyddsbestämmelser uppfylls och efterlevs.
- 2.5 Det ska finnas gemensamma enhetliga rutiner för prövning, tillsyn och uppföljning av VA-installationer för den åländska VA-verksamheten.
- 2.6 Vattenproduktion och -distribution ska vara offentligt ägda eller ägda av brukarna.

3 Information och kommunikation

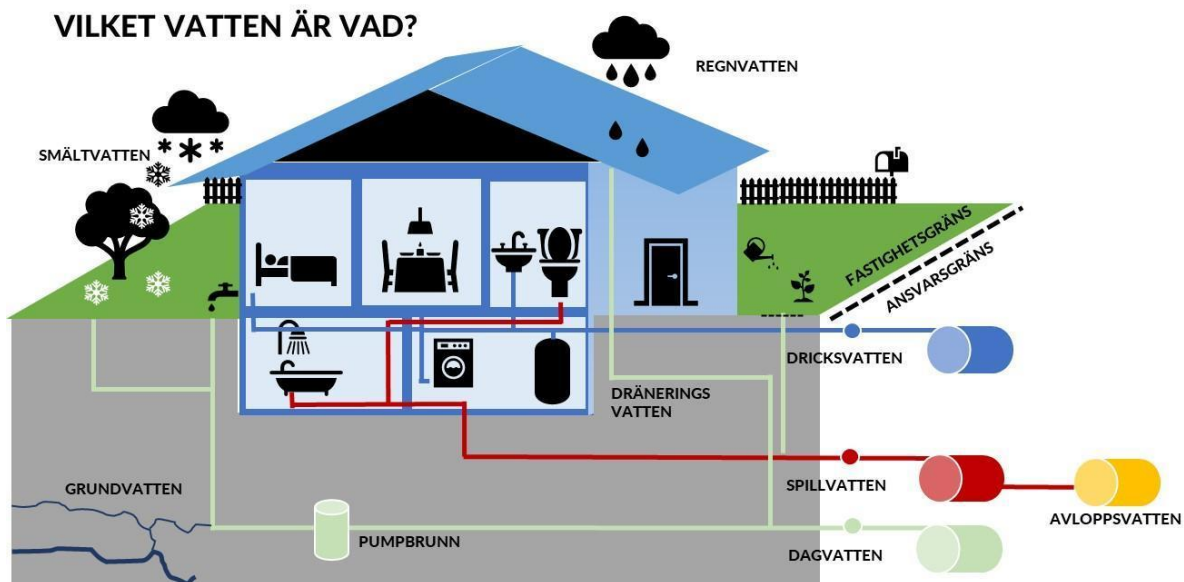
- 3.1 VA-plan Åland ska tydligt kommuniceras till politiker, samarbetspartners och invånare.
- 3.2 VA-sektorn ska ha en transparent verksamhet vars information ska finnas öppen och tillgänglig.
- 3.3 En positiv attityd och förståelse för vattenskyddsfrågor och hållbara VA-lösningar ska uppnås genom aktiv kommunikation och utbildning.
- 3.4 VA-sektorn ska verka för att en gemensam VA-rådgivning initieras.

4 Samhällsplanering

- 4.1 VA-planering och övrig samhällsplanering ska vara samordnade både på kommunal och övergripande nivå.
- 4.2 Planering av VA-infrastruktur ska beakta effekten av klimatförändringen.
- 4.3 Vid planläggning ska lämpliga områden reserveras för vattenskyddsområde, omhändertagande av dagvatten och utjämningsbassänger för bräddvatten från avlopps nätet.

4.4 VA-plan Åland ses över och uppdateras minst vart fjärde år.

4.5 Vid utbyggnad och förnyelse av VA-nätet beaktas såväl vatten- som avloppsledningar samt övrig samhällsteknik och vice versa.

5 Ekonomisk hållbar utveckling

5.1 VA-sektorns definition av hållbar ekonomi är att samtliga utgifter och intäkter är i ekonomisk balans nu och för framtiden.

5.2 VA-taxor ska vara transparenta och reflektera VA-sektorns verkliga kostnader inberäknat fasta kostnader, rörliga kostnader samt miljö- och resurskostnader.

5.3 Fasta och rörliga avgifter ska spegla kostnadsstrukturen för tillgången till allmänna VA-tjänster till fastigheten. Differentierade VA-taxor kan tillämpas för styrning till mer kostnadseffektiva, hälsomässiga eller mer miljövänliga VA-lösningar.

5.4 Särtaxor och skattefinansierad VA-infrastruktur kan tillämpas i undantagsfall där det är nödvändigt för allmänintresset.

- 5.5 Justering av VA-taxor ska vara skäliga, kontinuerliga och förutsägbara. Beslut om justering av VA-taxor ska ske årligen.**
- 5.6 Principer för anslutningsavgifter ska vara likvärdiga på hela Åland.**
- 5.7 Gemensamma principer för avskrivningstider ska gälla inom VA-sektorn.**
- 5.8 Tillsyn och handläggning av VA-ärenden ska huvudsakligen vara ekonomiskt självbärande.**

6 VA inom verksamhetsområde

6.1 Allmänt VA

- 6.1.1 Allmänt VA ska ha ett godkänt verksamhetsområde.**
- 6.1.2 Det ska finnas kapacitet för att täcka behovet av dricksvatten idag och i framtiden.**
- 6.1.3 Det ska finnas kapacitet för att täcka reningsbehovet av avloppsvatten idag och i framtiden.**
- 6.1.4 VA-ledningsnätet ska underhållas och förnyas kontinuerligt för en hållbar vatten- och avloppsförsörjning.**
- 6.1.5 Trycket på vattenledningsnätet ska vara minst 3 bar (kilostryck), vid storförbrukning får ej uttag genomföras så att trycket i ledningsnätet går under 4 bar.**
- 6.1.6 Vid anslutning av andra än hushåll till allmän avloppsledning ska avloppsvattnets innehåll ligga inom på förhand fastslagna gränsvärden.**
- 6.1.7 VA-sektorn ska sträva till likvärdiga anslutningsvillkor till VA-nätet.**
- 6.1.8 Bostäder och fritidshus med enskilt avlopp inom allmänt VA-verksamhetsområde ska anslutas till det allmänna VA-nätet.**

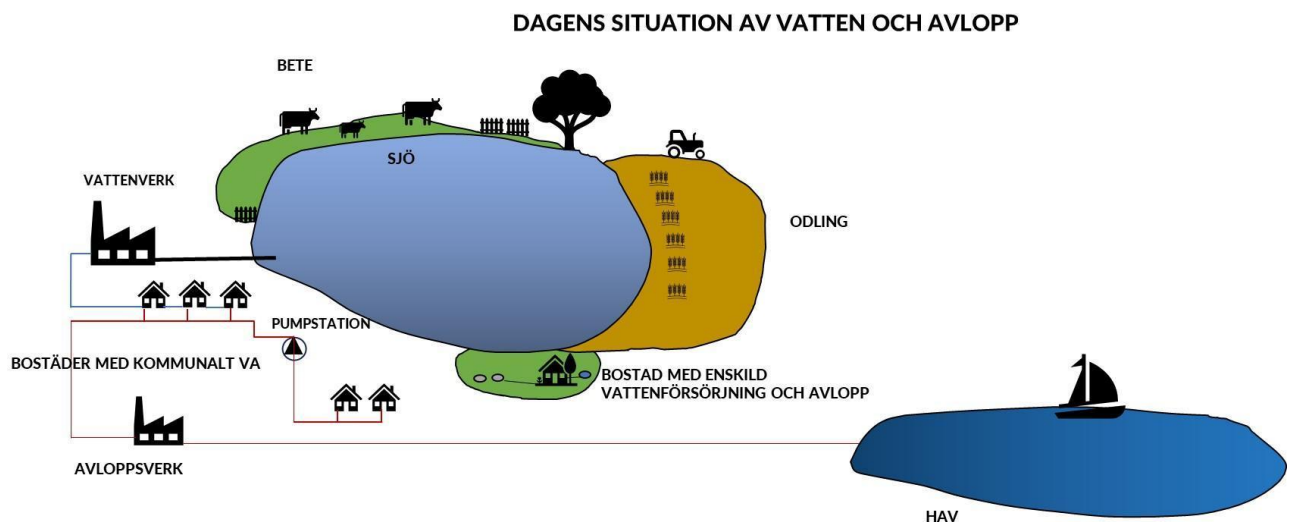
6.2 Enskilda VA-lösningar

- 6.2.1 Vid inkoppling av vatten ska byggnaden ha en godkänd avloppslösning.
- 6.2.2 Enskilda avlopp inom verksamhetsområde som inom 3–10 år kommer ingå i allmänt VA ska det ställas krav på åtgärder beroende på status och ålder på befintliga avloppslösning.
- 6.2.3 Enskilda VA-lösningar som finns inom ett vattenskyddsområde så tillåts endast slutna system.
- 6.2.4 Enskild vattenförsörjning inom verksamhetsområde kan godkännas med förutsättning att vattenkällan har dricksvattenkvalitet och inte påverkar närområde negativt.

7 VA utanför verksamhetsområde

7.1 Gemensamhetsanläggningar för vatten och avlopp

- 7.1.1 VA-huvudman ska ha uppsatta grundvillkor för när byggnation av gemensamhetsanläggningar (GA) bör anläggas utanför allmänt VA-verksamhetsområde.
- 7.1.2 VA huvudman ska genom rådgivning och uppmuntran till enskilda fastighetsägare främja bildandet av GA i områden med samlad bebyggelse och bristfällig VA-försörjning.

7.2 Enskilda VA-lösningar

- 7.2.1 Vid inkoppling av vatten ska byggnaden ha en godkänd avloppslösning.**
- 7.2.2 VA-huvudmän ska samverka med prövnings- och tillsynsmyndigheter för att alla enskilda avlopp (EA) och enskild vattenförsörjning ska vara godkända.**
- 7.2.3 Tillsyn och åtgärder av enskilda avlopp ska prioriteras utifrån:**
- områdets skyddsbehov, t.ex. vattenskyddsområde.
 - recipientens status och känslighet
 - avstånd till recipient
 - avstånd till allmänt VA-verksamhetsområde
- 7.2.4 Projektörer, anläggningsentreprenörer och slamtömmare ska vara certifierade eller uppvisa motsvarande kompetens.**
- 7.2.5 Regler och principer kring EA ska vara enhetliga över hela Åland.**
- 7.2.6 För godkänd enskild vattenförsörjning utanför verksamhetsområde så ska vattenkällan ha dricksvattenkvalitet och inte påverka närområde negativt.**

8 Utbyggnad av allmänt VA

- 8.1 Inom VA-verksamhetsområden ska VA-nätet dimensioneras så att den befintliga och framtida fysiska planeringen kan anslutas.**
- 8.2 För områden med GA där ett övertagande av anläggningen kan bli aktuell ska den övertagande VA-huvudmannens krav på funktionalitet, utformning och tillgänglighet vara uppfyllda.**
- 8.3 I samband med översyn av kommunernas VA-åtgärdsplaner ska VA-verksamhetsområdets geografiska utsträckning ses över inklusive behovet av att inkludera nya områden.**

- 8.4 Utvecklingen av den allmänna VA-försörjningen ska baseras på en sammanvägd prioritering av hälso nytta, miljö, ekonomi samt beredskap.
- 8.5 VA-huvudman ska tydligt kommunicera vilka VA-alternativ berörda fastighetsägare har inom och utanför VA-verksamhetsområde innan exploatering påbörjas.
- 8.6 Särskilda övergångsbestämmelser ska gälla i områden som idag har godkända GA men som i framtiden kommer att ingå i allmänt VA-område.
- 8.7 Övergångsbestämmelser ska finnas för EA i områden som planeras bli allmänna VA-verksamhetsområden.
- 8.8 Avloppstillstånd för EA ska ske inom ett år från det att det är möjligt att ansluta till allmänt VA-anläggning.
- 8.9 Enskilda avlopp inom verksamhetsområde som inom 3–10 år kommer ingå i allmänt VA ska det ställas krav på åtgärder beroende på status och ålder på befintliga avloppslösning.

9 Dagvatten

- 9.1 Dagvatten ska ses som en estetisk, ekologisk och hydrologisk resurs. Öppna och gröna lösningar som synliggör dagvattenhanteringen ska anläggas när det är ekonomiskt, estetiskt och ekologiskt lämpligt.
- 9.2 Dagvattenhantering ska finansieras av fastighetsägarna.
- 9.3 Dagvattenhanteringen ska vara utformad och dimensionerad för att minska på föroreningar och översvämningsrisker. Hanteringen ska vara långsiktigt hållbar både ur flödes- och förorenings synpunkt och hanteringen ska ske så nära källan som möjligt. Prioritetsföljd för hantering:
1. LOD (lokalt omhändertagande av dagvatten)
 2. infiltration

3. fördröjning
4. avledning

9.4 Dagvatten får ej ledas till avloppsnätet utan ska behandlas separat.

9.5 Huvudman för avloppshantering ska ha ett övergripande ansvar för uppföljning och förebyggande arbete gällande inläckage i avloppsnätet.

9.6 Ansvarsfördelningen för dagvattenhantering ska definieras i lagstiftning.

9.7 Skyfallsberedskap motsvarande minst 100-årsregn ska eftersträvas i dagvattensystem.

10 Nöd- och reservvatten samt beredskap

10.1 För alla områden med allmän dricksvattenförsörjning ska en nödvattenplan finnas och vara känd för alla berörda.

10.2 Reservvatten ska finnas för samtliga invånare på Åland vid störningssituationer i dricksvattenförsörjningen.

10.3 Det ska finnas reservvattenförsörjning för att säkerställa tillgång till dricksvatten vid störningar.

10.4 Skyddet av Ålands Vattens vattentäkter ska prioriteras eftersom de är utsedda för vattenförsörjning i beredskapssyfte.

10.5 Det ska finnas beredskap avseende utrustning, personal (jour) och kompetens för händelse av driftstörning i den allmänna VA-försörjningen.

10.6 Allmänna VA-anläggningar ska säkerställas så att funktionen bibehålls vid extrema väderförhållanden (nederbörd, havsnivå, grundvattennivå, temperaturförändringar m.m.).

10.7 Vattenreningsverk och avloppsreningsverk ska ha tillgång till reservkraft.

10.8 Avloppspumpstationer vid känsliga recipienter ska ha tillgång till reservkraft.

11 Brand- och släckvatten

11.1 På det allmänna dricksvattennätet får sprinklersystem inte anslutas. Undantag kan ges i särskilda fall.

11.2 Där det är möjligt ska vattenverk tillhandahålla vatten för brandsläckning. Brandvattenuttag ska ske inom gränserna för vattenverkets distributionskapacitet.

11.3 Brandposter och dricksvattenförsörjning ska anpassas till varandra genom samplanering med räddningsmyndigheten.

11.4 Begränsa och förhindra att miljöfarliga föroreningar från farliga utsläpp, bränder och olyckor når vattenskyddsområde, vattentäkt eller dagvattensystem.

DEL 2. VA-ÅTGÄRDSPLAN 2024–2040

VA-översikten tillsammans med VA-policyn utformar VA-åtgärdsplan.

VA -åtgärdsplan 2024–2040 är ett måldokument för hela Åland och ska ligga till grund för kommunernas VA -handlings- och åtgärdsplaner. Åtgärdsplan är en planering av olika typer av handlingar (åtgärder) som man planerar att ska vara genomförda under en viss tidsperiod. Syftet är också att tydliggöra vad som ska genomföras, när det ska genomföras och vem som ansvarar för genomförandet.

Processen för att revidera VA-plan Åland har genomförts under 2023–2024 av en projektgrupp underställd VA-samarbetets styrgrupp. Arbetet har förankrats genom möten, studiebesök och remisser till kommuner, vattenbolag, ÅMHM, Landskapsregeringen och övriga berörda.

VA-åtgärdsplan 2024–2040 för Åland har godkänts av samtliga kommuner och landskapsregeringen.

Inledning

Vatten och avlopp (VA) är en stor del av de samhällsviktiga funktionerna och det är avgörande att VA-verksamheterna kommer in i ett tidigt skede när det tas fram utvecklingsstrategier, planering och lagstiftning. En hållbar hantering av VA är avgörande för att skydda miljön och människors hälsa.

Tillgång till rent dricksvatten och fungerande avlopp är något som människor i Norden förväntar sig att ska fungera varje dag. För att säkerställa att det också fungerar i framtiden krävs åtgärder. En stor del av infrastrukturen är föråldrad och behöver ersättas, samtidigt som systemet måste anpassas till förändrade konsumtionsvanor, befolknings placering och klimatförändringar. Ny infrastruktur har en livslängd på 50–100 år och ska kunna möta framtidens behov för att inte bli föråldrad i förtid.

VA ska vara säkert, tillgodose samhällets behov, vara en del av den cirkulära ekonomin, inte bidra till övergödning eller sprida föroreningar och samtidigt vara klimatrezilient.

Ett hållbart VA-system tillfredsställer dagens behov samtidigt som det säkerställer tillgång till rent dricksvatten och fungerande avloppshantering för kommande generationer.

Innehåll

1	Miljö, hushållning och kretslopp	3
2	Organisation och ansvar	7
3	Information och kommunikation	10
4	Samhällsplanering	12
5	Ekonomisk hållbar utveckling	14
6	VA inom verksamhetsområde	17
7	VA utanför verksamhetsområde	24
8	Utbyggnad av allmänt VA.....	27
9	Dagvatten.....	30
10	Nöd- och reservvatten samt beredskap.....	33
11	Brand- och släckvatten.....	36

1 Miljö, hushållning och kretslopp

VA likt andra viktiga samhällsfunktioner behöver vara hållbart för lång tid framöver. Det är viktigt att hitta synergieffekter och ta till vara resurser.

1.1 VA-sektorn ska arbeta aktivt för att kretsloppsanpassa sina VA-system och uppkomma restprodukter utifrån konceptet cirkulär ekonomi.

Varför? - För att minska näringsläckage till vattendrag och ta till vara näring cirkulärt. Många resurser flyttas varje år från bostäder och industri till reningsverk och vidare till vattendragen. Dessa resurser behöver styras om och användas mer cirkulärt.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Möjligheter till certifiering	2	LR	2027	LR budget	Etablerad certifierings process	2026
Certifiering av produkter från avloppsslam (ex. REVAQ-certifiering)	2	Kommuner/företag	2027	Kommuner/företag	Antal certifierade produkter	2030
Användning av avloppsslam. (samprojekt)	3	Odlingsbranschen, företag VA samarbetet/kommuner	2025-2027	Odlingsbranschen, företag, externa stöd	Mängd avloppsslam som cirkuleras	2030
Användning av renat avloppsvatten	3	Odlingsbranschen, företag VA samarbetet/kommuner	2025-2030	Odlingsbranschen, företag, externa stöd	Mängd renat avloppsvatten som cirkuleras	2035

1.2 VA-sektorn ska arbeta aktivt för att minska användning av hushållsvatten i alla led.

Varför? - För att hushålla med resurser, använda dricksvatten till våra absoluta behov samt uppnå delmål 7.1 i Ålands hållbarhetsagenda. Målet innebär minskade avfallsmängder, som även omfattar avloppsvatten. Mängden avloppsvatten beror av mängden hushållsvatten så mindre förbrukning av hushållsvatten ger en lägre produktion av avloppsvatten

Möjligheter till att cirkulera olika typer av vatten är många. Kan vi ta till vara andra vattenströmmar än dricksvatten att använda till dusch, tvätt eller spolning av toaletter så ska vi hitta lösningarna. Vi behöver arbeta målmedvetet i egen verksamhet, använda digitala lösningar, prioritera arbetet med att minska vattenförbrukning hos både hushåll, företag, myndigheter och organisationer. Dock får inte besparingsåtgärderna äventyra dricksvattnets kvalitet eller vara ekonomiskt ofördelaktiga.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Förbättrad	1	Kommuner	2024	Kommuner/	Antal	2028

vattenmätning för att ge korrekt mätning av förbrukning och för att lokalisera läckage		/ andelslag		andelslag/ Landskapet	installera de mätare/k ommun	
Införa Svenskt Vattens koncept "Hållbar vattenanvändning"	2	VA-samarbetet /kommuner /andelslag	2025	VA-huvudmän	Vattenanvändning/ändring/invånare/år	2030
Avgiftsstyrning som leder till minskad förbrukning och minskat uttag under period med hög belastning	2	Kommuner / andelslag	2025	Kommuner/ andelslag	Antal områden med avgiftsstyrning	2027
Minskat/jämnare tryck i ledningsledningsnätet	2	Kommuner / andelslag	2026	Kommuner/ andelslag	Tryck (bar) i olika ledningsnät	2028

1.3 Alla skyddsvärda vattenområden för vattenförsörjningen ska skyddas och skyddsåtgärderna ska tydligt informeras till allmänheten.

Varför? – För att möjliggöra att det finns vattentäkter för dricksvatten nu och i framtiden. Vattentäkterna kräver särskild omsorg och kravet är att uppnå en god ekologisk status i sjöarna, det vill säga att sjöarna bland annat klarar av att ta hand om och rena näringsämnen och övriga föroreningar som rinner till från omgivande markområden via till exempel nederbörd.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Alla yt- och grundvatten som används för allmän vattenförsörjning ska vara vattenskyddsområden.	1	Landskapet / Kommuner /VA- bolag	2030	Landskapet	Antal inrättade vattenskyddsområden i sjöar och grundvatten	2040
Ta fram officiell skylt för vattenskyddsområde tydligt informeras till allmänheten.	1	Landskapet / Kommuner /VA- bolag	2025	Landskapet/ Kommuner/V A- bolag	Antal utplacerade skyltar i förhållande till totalt antal platser	2027
Modernisering av vattenskyddsbestämmelser t.ex. vad gäller	1	Landskapet	2025	Landskapet	Genomförd uppdatering	2030

betande djur vid vattentäkt						
Alla skyddsvärda vattenområden i hav för vattenförsörjningen ska skyddas genom införande av vattenskyddsområden	2	Landskapet / Kommuner /VA- bolag	2040	Landskapet	Antal inrättade vattenskyddsområden i hav	2045
Informationsmaterial till medborgare om varför vi ska skydda våra vattentäkter och hur vi gör det genom att inte tillföra näring, föroreningar m.m.	2	Vattenbolag/VA-samarbetet /kommuner /LR	2025-2030	Vattenbolag/VA-samarbetet/kommuner/LR	Framtagelse av informationsmaterial	2035

1.4 Bräddningspunkter för orenat avloppsvatten ska placeras och utformas så att de minimerar påverkan på känsliga vattenmiljöer och människors hälsa.

Varför? – Bräddning av avloppsvatten leder till att näringsämnen och bakterier hamnar ute i miljön och kan rinna till vattendrag nedströms. Det kan leda till övergödning av sjöar och stängda badstränder. Kombinationen av korta men intensiva regn kommer alltid att utgöra en bräddningsrisk för ledningsnät och pumpstationer.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Inventering av inläckage i avloppsnätet.	1	Kommuner	2024–2025	Kommuner/Landskapet	Antal upptäckta inläckage	2026
Vid planering av nya pumpstationer ska dessa placeras så att påverkan på känsliga vattenmiljöer minimeras.	1	Kommuner	2025	Kommuner	Placering av pumpstationer	2026
Riktlinjer om utformning av avloppspumpstationer.	2	Landskapet	2026	Landskapet	Införda riktlinjer	2030
Ombyggnation av pumpstationer för att minska bräddningar	2	Kommuner	2025–2026	Kommuner/Landskapet	–	2027
Flyttning av pumpstationer	2	Kommuner	2025–2026	Kommuner/Landskapet	–	2027
Anläggande av	3	Kommuner	2027–	Kommuner	Antal nya	2035

bräddningsbass änger/magasin			2028		bräddning s lösningar	
---------------------------------	--	--	------	--	-----------------------------	--

1.5 Renat avloppsvatten ska vara möjligt att använda som bevattningsvatten.

Varför? - I stället för att släppa ut renat vatten i havet så kan vi återanvända vattnet till bevattning av parker, skogar, åkrar, fotbollsplaner m.m.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Utredningar användningsområden renat avloppsvatten	2	VA-samarbetet / Kommuner / Landskapet	2024–2025	Kommuner/Landskapet	Genomförda utredningar	2026
Användning av renat avloppsvatten	3	Kommuner / företag	2025–2030	Affärsmässig	Mängd renat avloppsvatten som cirkuleras	2035
Anlägga spillvatten våtmarker som efterföljande rening och buffert från reningsverk	3	Kommuner / företag	2025–2030	Kommuner/företag	Anlagda våtmarker	2035

1.6 Minska energiförbrukning och öka energieffektivisering

Varför? - vatten och avloppsförsörjningen kräver relativt stora mängder energi. Det finns en ekonomisk vinst att minska energiförbrukningen och öka energieffektivisering.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Energikartläggning inom VA-sektorn	1	VA-huvudmän, VA-bolag	2025–2030	VA-huvudmän, VA-bolag	Utförd inventering	2035
Återanvända värme från processer	2	Vattenverk, avloppsverk	2025–2030	Vattenverk, avloppsverk		2035
Optimera pumpar i avloppspumpstationer	2	Kommuner	2026–2027	Kommuner	Antal åtgärdade pumpar	2035
Öka användning av förnyelsebar energi, till exempel solceller, värmepumpar.	2	VA-huvudmän, VA-bolag	2025–2030	VA-huvudmän, VA-bolag	Andel solcellsel (kWh)	2035

1.7 Klimatneutral VA verksamhet

Varför? - VA-sektorns klimatpåverkan behöver minskas och på sikt bli noll.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
--------	-----------	----------	----------	--------------	-----------	-------------

Minska användning av kemikalier i reningsprocesser	2	Vattenverk, avloppsverk	2025–2030	Vattenverk, avloppsverk	Kemikalier (kg/år)	2035
Co2 neutrala transporter	3	Vattenverk, avloppsverk	2025–2030	Vattenverk, avloppsverk	Utsläpp co2 från transporter/år	2035
Använda Svenskt Vattens klimatberäkningss verktyg.	2	Kommuner /VA-samarbetet /VA- bolag	2025	Kommuner/VA-samarbetet /VA- bolag	Kg CO e	2026

2 Organisation och ansvar

VA-verksamheten organiseras generellt i förvaltning, bolag, eller kommunalförbund. Det förekommer även att flera kommuner samäger bolag för vattenproduktion eller hantering av avloppsvatten.

2.1 Samtliga aktörer inom VA-sektorn ska aktivt samarbeta och söka kostnadseffektiva VA-lösningar.

Varför? – En kostnadseffektiv VA-sektor är viktig för att underhåll och nyinvesteringar ska kunna finansieras. Samverkan är nödvändig för att möta utmaningar som investeringar, ökade lagkrav och kompetensförsörjning.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Varje VA-organisation ska årligen dela ledningsnätets information till en gemensam GIS databas.	1	Kommuner /VA-bolag/andelslag	2024–2026	Kommuner	Införd information	2030
Alla kommuner och VA-bolag/andelslag deltar i VA-samarbetet	1	VA-samarbetet	2024–2025	VA-samarbetet	Antal kommuner i samarbetet	2026
Gemensamma inköp	2	Kommuner /VA-bolag/andelslag/VA-samarbetet	2024–2025	Kommuner/VA-bolag/andelslag	Antal gemensamma inköp/upphandlingar	2030
Ta fram en materialvalspolicy	2	Kommuner /VA-bolag/andelslag/VA-samarbetet	2024–2025	Kommuner/VA-bolag/andelslag/VA-samarbetet	Framtagen policy	2030
Gemensamma digitala system.	2	Kommuner /VA-bolag/andelslag/VA-	2024–2026	Kommuner/VA-bolag/andelslag	Antal införda digitala system	2030

		samarbetet		Externa stöd		
Utreda ett gemensamt VA-bolag för Åland	2	Kommuner /VA-samarbetet	2025	Kommuner	Utförd utredning	2026

2.2 Det ska finnas gemensamma ändamålsenliga nyckeltal för den åländska VA-verksamheten.

Varför? - För att möjliggöra jämförelser och utreda kostnadseffektivitet behöver nyckeltal räknas på samma sätt inom hela VA-sektorn.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Utveckla nyckeltal	2	VA-samarbetet	2025	VA-samarbetet	Antal nyckeltal	2025

2.3 VA-anläggningar såsom verk och yttre anläggningar samt mätare ska digitaliseras för att effektivisera, förenkla och öka nyttan för brukare, personal och beslutsfattare.

Varför? - Digitalisering av VA-sektorns administration och fysiska anläggningar möjliggör kostnadsinbesparingar, effektiviseringar och förenklingar.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Digitala kundsidor för vatten och avlopp	2	Kommuner /andelslag VA-samarbetet	2025	Kommuner/ andelslag/ Externa stöd	Upprättade kundsidor	2030
Ett gemensamt digitalt styr & reglersystem för avloppspumpstationer	2	Kommuner /andelslag VA-samarbetet	2024–2026	Kommuner/ VA-bolag /externa stöd	Infört styr- och reglersystem	2030
Digitalisering av provtagningar	3	Kommuner /Andelslag/ VA-bolag VA-samarbetet	2026	Kommuner/andelslag/VA-bolag/ Externa stöd	Antal utförda digitaliserade prov	2030

2.4 I tillsyn av VA-verksamhet prioriteras yt- och grundvattentäkter, potentiella vattentäkter och att gällande skyddsbestämmelser uppfylls och efterlevs.

Varför? - Att vattenkvaliteten i vattentäkterna höjs för att inte äventyra dricksvattenförsörjningen. Därför behöver tillsynen gällande VA-sektorn förstärkas.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Ta fram ett tillsynsprogram för varje vattenskyddsområde.	1	LR	2026	LR budget	Antal tillsynsprogram	2031
Provtagningsprogram för potentiella dricksvattentäkter (sjöar, brunnar)	1	LR/ ÅMHHM	2026	LR budget	Antal provtagningsprogram	2031
Utföra tillsyn av	1	Kommuner	2026	Kommuner	Antal	2031

att EA fungerar inom vattenskyddsområde					utförda inspektioner	
Utföra tillsyn av avloppsnät för att minska avloppsbräddningar inom vattenskyddsområde	1	ÄMHHM	2026	ÄMHHM budget	Antal utförda inspektioner	2031

2.5 Det ska finnas gemensamma enhetliga rutiner för prövning, tillsyn och uppföljning av VA-installationer för den åländska VA-verksamheten.

Varför? - Gemensamma rutiner kan säkerställa att handläggning av VA-ärenden är helhetsomfattande så att faktorer inte förbises eller glöms bort. Gemensamma rutiner säkerställer även rättvisespekten så att alla jämförbara ärenden behandlas och bedöms lika.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Tillsyn av ledningsnät, inläckage (provtagningsprogram)	1	ÄMHHM	2021–2025	ÄMHHM budget	Antal färdiga program samt antal utförda inspektioner	2030
Definiera prövning, tillsyn och uppföljning i förordning för EA, avloppspumpstationer	2	LR	2026	LR Budget	Färdigsställd förordning	2036
Prövning, tillsyn, uppföljning dagvatten	2	LR?	2030	Kommuner/LR budget	Antal utförda prövningar samt inspektioner	2035

2.6 Vattenproduktion och -distribution ska vara offentligt ägda eller ägda av brukarna.

Varför? - Eventuell vinst i VA-verksamhet ska användas för investeringar i system och inte som vinst till ägare. Att verksamheten är i offentlig ägo eller ägs av brukarna tryggar brukarnas möjlighet till inflytande.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Lagstiftning som kräver att vattenproduktion och -distribution finns i offentlig ägo eller inom andelslag som	2	LR	2026	LR budget	Införd lagstiftning	2031

består av brukarna						
--------------------	--	--	--	--	--	--

3 Information och kommunikation

VA branschen är ganska okänd för den bredare allmänheten, men också för nyttillträdda beslutsfattare. Politisk uppmärksamhet kring vatten- och avloppsfrågor är avgörande för att säkerställa tillräcklig finansiering och underlätta rekrytering. För att förbättra situationen behövs ökad marknadsföring.

3.1 VA-plan Åland ska tydligt kommuniceras till politiker, samarbetspartners och invånare.

Varför? – Den godkända VA-planen innehåller ett antal större och mindre åtgärder som för att kunna genomföras behöver en bredare förankring bland dem som berörs av planen.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Kommunikation av VA- plan till förtroendevalda genom kommunikation splan.	1	VA-samarbetet	2024–2025	VA-samarbetet	Antal utförda kommunikationstillfällen	2030
Kommunikation av VA- plan till VA branschen (VA-bolag/andelslag) genom kommunikation splan.	1	VA-samarbetet	2024–2025	VA-samarbetet	Antal utförda kommunikationstillfällen	2030
Kommunikation av VA- plan till storförbrukare och näringslivet genom kommunikation splan.	2	VA-samarbetet	2024–2025	VA-samarbetet	Antal utförda kommunikationstillfällen	2030
Kommunikation av VA- plan till allmänheten genom kommunikation splan.	2	VA-samarbetet	2024–2025	VA-samarbetet	Antal utförda kommunikationstillfällen	2030

3.2 VA-sektorn ska ha en transparent verksamhet vars information ska finnas öppen och tillgänglig.

Varför? – VA-verksamheten är i stor utsträckning finansierad via avgifter som betalas av brukarna. Verksamheten fungerar även som ett naturligt monopol och det skall tydligt framgå till vad avgifterna används utan att för den skull ge avkall på verksamhetens säkerhet.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Uppdaterad och korrekt information på kommunernas hemsidor	1	Kommuner / andelslag/VA bolag	2024–2025	Kommuner	Uppdaterad information per hemsida	2030
Skapa en gemensam hemsida med samlad information, statistik-utredningar och länkar	2	VA samarbetet	2025–2027	Kommuner/ andelslag/ VA-verk/ LR/ÅMHM	Framtagn gemensam hemsida	2035
Vattenpodd och andra digitala kampanjer på hemsidor och sociala medier	3	VA samarbetet	2025–2027	VA-samarbetet/ externa stöd	Antal genomförda kampanjer	2030

3.3 En positiv attityd och förståelse för vattenskyddsfrågor och hållbara VA-lösningar ska uppnås genom aktiv kommunikation och utbildning.

Varför? – För att vattenskydd och hållbara VA-lösningar ska vara möjliga att genomföra behöver det finnas en positiv inställning till dessa och en förståelse för åtgärderna.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Sprid information om vattenskydd.ax	1	VA-samarbetet/Ålands Vatten	2024–2025	VA-samarbetet/ Ålands Vatten/Externa stöd	Antal platser med länk eller annan info om vattenskydd.ax	2030
Utställningar, kampanjer och mässor om vattenskyddsfrågor	2	VA-samarbetet/Ålands Vatten	2025	VA-samarbetet/ Ålands Vatten/Externa stöd	Antal utförda utställningar/kampanjer etc	2030

3.4 VA-sektorn ska verka för att en gemensam VA-rådgivning initieras.

Varför? – Rådgivningsverksamhet behöver finnas för att brukarna och fastighetsägarna ska kunna få relevant information om VA-sektorn och om olika typer av VA-lösningar. Idag sköts VA-rådgivningen av kommunala tjänstemän som en del av deras många andra uppdrag. En samlad rådgivning har bättre förutsättningar att fokusera på rådgivningsverksamheten och skaffa sig behövliga kunskaper.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
En VA-rådgivningsfunktion för hela Åland etableras hos Ålands Vatten	2	Kommunerna / Ålands Vatten/VA-samarbetet	2026	Kommunerna / Ålands Vatten/VA-samarbetet/ LR stöd /Externa stöd	Inrättad rådgivningsfunktion	2030

4 Samhällsplanering

Tillgång till VA är en av de viktigaste pusselbitarna för bosättning och verksamhet och en hållbar tillväxt på Åland. Utbyggnad av VA kan göras på många sätt men för att långsiktigt hushålla med resurserna skall VA-planeringen vara med från början i planeringsskedet.

4.1 VA-planering och övrig samhällsplanering ska vara samordnade både på kommunal och övergripande nivå.

Varför? – Att planeringen av flera sektorer sammankopplas säkerställer att alla aspekter beaktas i planeringsskedet och att fördyrande efterkonstruerande lösningar undviks.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Beslut om verksamhetsområden för VA i kommunerna	2	Kommuner	2028	Kommuner	Antal inrättade verksamhetsområden för VA	2030
Slutföra ”kommunkartan” med uppgifter om VA-ledningsnät.	2	Kommuner	2026	Kommuner/ LR budget	Antal inlagt/inmätt ledningsnät /total längd ledningsnät	2027
Ledningar för VA ska skyddas av servitutsområden.	2	Kommuner	2027	Kommuner	Andel av huvudvattenledningar inom planerat område	2028
Beslut om VA-kapacitet inom verksamhetsområden	2	Kommuner	2026	Kommuner	Antal verksamhetsområden med uppgifter om kapacitet	2027
Planeringslags tiftningen ändras för att förbättra planering av VA.	2	Landskapet	2026	LR budget	Vatten och avlopp ingår i PBL lagstiftning	2027

4.2 Planering av VA-infrastruktur ska beakta effekten av klimatförändringen.

Varför? – VA-infrastruktur ska planeras så att den beaktar de klimatförändringar som nu sker. Investeringar i VA-infrastruktur har lång livslängd så vid planering av infrastrukturen behöver förändringar på lång sikt beaktas för att investeringarna ska kunna nyttjas under hela livslängden

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Avlopps nätet ska dimensioneras för 50 års regn.	1	Kommuner/ VA- huvudmän	2025– 2030	Kommuner/ VA- bolag/ externa stöd	Antal km dimensionerat för 50 års regn	2035
Inrättande av fördröjningslösningar för att hantera stora flöden av nederbörd vid vattentäkter och andra för VA-försörjningen viktiga områden.	1	Kommuner/ VA- huvudmän	2025– 2030	Kommuner/ VA- bolag/ externa stöd	Antal byggda fördröjningslösningar	2035
Ändra planeringslagstiftningen vad gäller klimatskydd.	1	VA-samarbetet	2026	VA-samarbetet	Införda ändringar i lagstiftning	2030
Höja vallar intill befintliga och potentiella vattentäkter till över 2 m i förhållande till nivån (N2000).	2	Vattenbolag	2030	LR stöd/Externa stöd	Antal uppförda vallar	2035
Avlopps nätet ska vara beläget minst 2 m i förhållande till nivån (N2000).	2	Kommuner/ VA- bolag	2030	Kommuner/ VA- bolag/ externa stöd	Antal km avloppsledning av totalen som är minst 2 m över nivån.	2035

4.3 Vid planläggning ska lämpliga områden reserveras för vattenskyddsområde, omhändertagande av dagvatten och utjämningsbassänger för bräddvatten från avlopps nätet.

Varför? - Vattenskyddsområden behöver framgå tydligt i planeringsprocessen för att säkerställa att planen inte äventyrar det skyddade områdets värde. Dagvattenhantering blir viktigare i framtiden med förutspådda ökade nederbörds mängder. Att redan i planeringsskedet beakta dagvattenhantering och bräddningar från avlopps nätet säkerställer att lösningarna blir hållbara över tid.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Lagstiftning för planering behöver få tydligare krav på planering av VA-	1	LR	Vid förnyelse av PBL	LR	Förnyad lagstiftning	2030

försörjning och dagvattenhantering						
Vattenskyddsområden ska generalplaneras.	2	Kommuner	2025–2030	Kommuner	antal vattenskyddsområden i generalplaner	2035

4.4 VA-plan Åland ses över och uppdateras minst vart fjärde år.

Varför? - För att innehållet i VA-planen ska vara aktuellt uppdateras planen regelbundet. Vart fjärde år är ett tillräckligt intervall på uppdateringarna.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Revidering av VA-plan	1	LR	2024	LR	Utförd revidering av plan	2028

4.5 Vid utbyggnad och förnyelse av VA-nätet beaktas såväl vatten-, dagvatten- och avloppsledningar samt övrig samhällsteknik och vice versa.

Varför? - Att beakta VA-nät och annan samhällsinfrastruktur i samband med planerade utbyggnads- och nybyggnadsprojekt leder till samordningsvinster och därmed eventuellt lägre kostnader.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Kommunala åtgärds- och handlingsplaner ska tas fram	1	Kommuner	2025	Kommunal budget	Antal färdigställda planer	2030
Förtydligad kommunikation och samplanering med elbolag, telefonbolag och annan infrastruktur	1	Kommuner/ andra infrastruktur bolag	2025	Kommunal budget	Samplanering upplevs fungera	2030
Kommunala åtgärds- och handlingsplaner ska uppdateras var 5:e år.	3	Kommuner	2030	Kommunal budget	Antal uppdaterade planer	2035

5 Ekonomisk hållbar utveckling

VA-organisationerna står inför stora utmaningar, och dagens beslut kommer att forma framtidens förhållanden. Utmaningarna kommer att leda till att de kostnader vi har för dagens vattentjänster kommer att öka och allt oftare att ifrågasättas och i allt högre utsträckning behöva motiveras.

5.1 VA-sektorns definition av hållbar ekonomi är att samtliga utgifter och intäkter är i ekonomisk balans nu och för framtiden.

Varför? - Kostnader ska balanseras av avgifter. Att kostnaderna täcks av taxor säkerställer att skattebetalarna inte ska vara med och finansiera fastighetsägarnas vatten och avlopp. Ekonomi behöver även gå ihop på lång sikt varför ekonomin behöver vara i balans nu och i framtiden.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
VA-verkens intäkter och kostnader för vatten inkl. avskrivningar ska balansera.	1	kommunerna	2025	VA-taxa	Kommunernas bokslut	årligen
VA-verkens intäkter och kostnader för avloppsvatten inkl. avskrivningar ska balansera.	1	kommunerna	2025	VA-taxa	Kommunernas bokslut	årligen
VA-verkens intäkter och kostnader för dagvatten inkl. avskrivningar ska balansera.	1	kommunerna	2025	VA-taxa	Kommunernas bokslut	årligen
Verksamheten ska vara självbärande men ska inte generera vinster till ägarna.	2	kommuner/ VA-bolag, andelslag	2026	VA-avgifter	VA sektorns bokslut	årligen

5.2 VA-taxor ska vara transparenta och reflektera VA-sektorns verkliga kostnader inberäknat fasta kostnader, rörliga kostnader samt miljö- och resurskostnader.

Varför? - Brukaren behöver information om vad kostnaderna beror på och hur det är möjligt att påverka sina egna VA-kostnader. Miljöaspekten inom VA har blivit mera uppmärksammat på senare tid och det miljöarbete VA-sektorn gör finansieras främst via VA-taxan.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Gemensamma beräkningsgrunder för VA	1	VA-bolag/VA-verk	2025	VA-taxa	Kommunernas budget och taxedokument	årligen
Införa en viss procent av VA-taxan för miljö- och resurskostnader	2	VA-samarbetet/ kommuner	2025	VA-taxa	Kommunernas budget och taxedokument	årligen

5.3 Fasta och rörliga avgifter ska spegla kostnadsstrukturen för tillgången till allmänna VA-tjänster till fastigheten. Differentierade VA-taxor kan tillämpas för styrning till mer kostnadseffektiva, hälsomässiga eller mer miljövänliga VA-lösningar.

Varför? - För att säkerställa kostnadstäckning på alla delar av VA-verksamheten behöver VA-taxans olika delar hänga ihop med dess respektive kostnad. Fördelningen mellan fasta och rörliga kostnader bör klarläggas. Om det finns VA-lösningar som på sikt kan förbättra VA-sektorns ekonomi eller minska dess belastning på människors hälsa och miljö finns det skäl att ha VA-taxor som premierar dessa.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Lagstiftning för differentierade taxor	1	Landskapet	2026	LR budget	Införda ändringar i lagstiftning	2031

5.4 Särtafftaxor och skattefinansierad VA-infrastruktur kan tillämpas i undantagsfall där det är nödvändigt för allmänintresset.

Varför? - Om det finns ett allmänintresse att åtgärda VA-problematik inom ett geografiskt område kan det vara skäl till att erbjuda taxor med rabatt i detta område eller att skattemedel finansierar en del av kostnader. Kan till exempel vara aktuellt i ett område med närhet till allmän badplats där avloppen är undermåliga.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Lagstiftning-förtydligande i vilka fall det är möjligt med säratta	1	Landskapet	2026	LR budget	Infört i lagstiftning	2031

5.5 Justering av VA-taxor ska vara skäliga, kontinuerliga och förutsägbara. Beslut om justering av VA-taxor ska ske årligen.

Varför? - VA-tjänster är livsviktiga och brukarna har liten möjlighet att snabbt ändra sin VA-försörjning om de är anslutna till det allmänna VA-nätet. Stora höjningar av taxorna kan därmed få stor effekt på brukarna. För att täcka ökade kostnader ska VA-taxorna i stället justeras med mindre årliga justeringar för att göra kostnadsutvecklingen jämnare.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Koppla VA-taxa till VA plan och prognos 2050.	1	kommuner na	2025	VA taxa	Kommunernas budget och taxedokument	årligen

5.6 Principer för anslutningsavgifter ska vara likvärdiga på hela Åland.

Varför? - Principer för anslutningsavgifterna behöver vara likvärdiga för att det ska vara möjligt att jämföra avgifterna mot varandra. Avgiftens storlek kan fortsättningsvis vara

olika.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Lagstiftning om principer för anslutningsavgifter	1	Landskapet	2026	LR budget	Infört i lagstiftning	2031

5.7 Gemensamma principer för avskrivningstider ska gälla inom VA-sektorn.

Varför? - För att VA-sektorns ekonomi ska vara jämförbar och rättvisande behöver alla inom sektorn använda samma avskrivnings principer.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Överenskommelse mellan kommuner och andelslag/VA-bolag om gemensamma avskrivningstider.	1	kommuner/ andelslag/VA bolag	2024–2025	VA taxa	Antal kommuner/ andelslag/VA-bolag med samma avskrivningstider	2026
Tydliggöra principerna för VA-avgifter i lagstiftning	1	LR	2026–2027	LR budget	Infört i lagstiftning	2030

5.8 Tillsyn och handläggning av VA-ärenden ska huvudsakligen vara ekonomiskt självbärande.

Varför? - För att VA-sektorn ska vara en balanserad ekonomi behöver kostnader för tillsyn och handläggning balanseras av avgifter för tjänsten.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Införa avgifter för tillstånd och tillsyn av VA på kommunal nivå	1	Kommuner	2025–2026	Kommunala avgifter	Införd avgift i kommun	2030
Uppnå kostnadstäckning genom avgifter för tillsyn av VA-ärenden inom ÅMHM.	1	ÅMHM	2025–2026	ÅMHM avgifter	Andel kostnadstäckning per hanterat ärende	2030

6 VA inom verksamhetsområde

Ett verksamhetsområde är ett geografiskt område inom vilket kommunen har en skyldighet att tillhandahålla tjänster för vatten och avlopp. Det kan innefatta en eller flera VA-tjänster och kommunen måste bygga ut ledningsnätet så att alla fastigheter får tillgång till de beslutade tjänsterna.

6.1 Allmänt VA

6.1.1 Allmänt VA ska ha ett godkänt verksamhetsområde.

Varför? – Inom verksamhetsområde råder fastställda regler för VA-försörjningen vilket garanterar situationen för fastighetsägarna inom verksamhetsområdet.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
I samband med översyn av kommunernas VA- planering ska VA- verksamhetsområdets geografiska utsträckning ses över inklusive behovet att inkludera nya områden.	2	Kommuner	2026–2030	Kommunal budget	Antal godkända verksamhetsområden	2035

6.1.2 Det ska finnas kapacitet för att täcka behovet av dricksvatten idag och i framtiden.

Varför? – Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel och en grundförutsättning för samhällets överlevnad.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
En reservkapacitet för befintliga dricksvattenverk ska säkerställas med en motsvarande produktionskapacitet av 2 000 000 m ³ /år till år 2030.	1	Vattenproducenter/ landskapet	2025–2030	Vattenavgift/ externa medel	Dagens kapacitet +2 milj m ³ /år (4,5 milj m ³ /år)	2031
En buffert motsvarande 500 000 m ³ ska säkerställas i åländska vattentäkter (yt- och grundvatten).	1	Vattenproducenter/ landskapet	2025–2030	Vattenavgift/ externa medel	Andel mängd vatten (m ³) som buffert	2031
Kommunerna måste ha ett nytt avtal med vattenleverantörer som kräver att	2	Kommuner	2025–2030	Kommuner	Upprättade avtal	2035

kommunerna ser till att minska läckage.						
---	--	--	--	--	--	--

6.1.3 Det ska finnas kapacitet för att täcka reningsbehovet av avloppsvatten idag och i framtiden.

Varför? - En god avloppshantering behöver finnas för att säkerställa människors hälsa och miljö. En välunderhållet VA-nät minskar risken för läckage, oplanerade haverier och andra oförutsedda händelser som kräver extra resurser.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
En reservkapacitet för befintliga avloppsreningsverk ska säkerställas med en motsvarande behandlingskapacitet av 1 000 000 m ³ /år till år 2030 (10 000 pe).	1	Kommuner na	2025– 2030	VA avgifter/ externa medel	Dagens kapacitet +1 milj m ³ /år (4 milj m ³ /år)	2031
Kommunerna måste ha ett nytt avtal med avloppsreningsverk som kräver att kommunerna ser till att minska inläckage.	2	Kommuner na	2030– 2036	Kommunal budget	Godkänt nytt avtal	2036
Alla kommuner ska kunna mäta avloppsvatten i pumpstationer, åtminstone så pass många att man får en helhetsbild av situationen.	3	Kommuner na	2025– 2030	VA avgifter	Andel mätt avloppsvatte n (m ³)	2040

6.1.4 VA-ledningsnätet ska underhållas och förnyas kontinuerligt för en hållbar vatten- och avloppsförsörjning.

Varför? - En välunderhållet VA-nät minskar risken för läckage, oplanerade haverier och andra oförutsedda händelser som kräver extra resurser.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Underhåll och utbyte för att minska läckage	1	Kommuner, vattenprod ucenter, avloppsver k	2025– 2030	VA- avgifter	Antal läckor/km ledning Antal % in/ut- läckage av total volym.	2032

VA-sektorn ska ha en förnyelsetakt motsvarande 1–2 % av VA-ledningsnätets längd.	2	Kommuner, vattenproducenter, avloppsverk	2025–2030	VA- avgifter	Andel % förnyat	2035
Ålder och material på ledningsnät ska vara införda i kommunkartan	3	Kommuner, vattenproducenter, avloppsverk	2025–2030	VA- avgifter	Andel % ledningsnät med uppdaterad information i kommunkartan	2035

6.1.5 Trycket på huvudvattenledningsnätet ska vara minst 3 bar (kilostryck), vid storförbrukning får ej uttag genomföras så att trycket i ledningsnätet går under 4 bar.

Varför? - Ett för lågt tryck i vattenledningsnätet leder till att apparatur inte fungerar som tänkt och brukaren upplever att vattentjänsten inte uppfyller förväntningarna.

Storförbrukare kan vid hastiga uttagsändringar påverka trycket på vattenledningsnätet och därför behövs någon form av regler för att kvaliteten på vattentjänsten inte ska äventyras.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Storförbrukare ska ha utrustning för att tryckreglera alternativt egen lagringstank innan koppling till ledningsnät.	2	Vatten distributörer	2030	VA- avgifter	Mätt tryck i ledningsnätet	2035
Lokala tryckförhöjare ska installeras för att bibehålla ett jämnt tryck i ledningssystemet.	3	Vattendistributörer	2030	VA- avgifter	Mätt tryck i ledningsnätet	2035
Införa garantikrav på tryck för normaltillstånd på vattendistributörer.	3	Vattendistributörer	2030	VA- avgifter	Mätt tryck i ledningsnätet	2035

6.1.6 Vid anslutning av andra än hushåll till allmän avloppsledning ska avloppsvattnets innehåll inte avvika näringsmässigt från avloppsvatten från normala hushåll.

Varför? - Avloppsrening fungerar om avloppsvattnet håller en jämn kvalitet. Att avloppsinnehållet från industrier regleras är för att förebygga onödiga extra åtgärder och eventuella saneringskostnader.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Reglerad förhöjd avloppstaxa	1	Kommuner	2025–2030	VA- avgifter	Antal kunder med förhöjd	2035

med fokus på föroreningsgrad och typ av förorening.					avloppstaxa	
Utökad provtagning av utgående vatten före anslutning till kommunalt VA.	2	Kommuner	2027	VA- avgifter	Antal parametrar prover tagna	2030
VA-huvudman måste kunna sätta krav på maximala föroreningsgränser på inkommande avloppsvatten.	2	VA-huvudman	2027	VA- avgifter	Inrättade maxgränser	2030

6.1.7 VA-sektorn ska sträva till likvärdiga anslutningsvillkor till VA-nätet.

Varför? -För att alla ska behandlas på samma villkor.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Förtydligad lagstiftning om anslutningsvillkor.	1	Landskapet	2025	LR Budget	Införd lagstiftning	2030

6.1.8 Bostäder och fritidshus med enskilt avlopp inom allmänt VA-verksamhetsområde ska anslutas till det allmänna VA-nätet.

Varför? - Allmänt avlopp är en miljömässigt bättre avloppslösning än enskilda avlopp med framtida möjligheter att även rena andra ämnen såsom läkemedelsrester, mikroplaster mm. När avloppsnätet byggs ut baseras investeringskalkylen på att fastigheterna inom området ansluts. Om fastigheternas sen inte ansluts betyder det att kalkylen inte överensstämmer.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Obligatorisk anslutning för EA med övergångsbestämmelser införs i lagstiftning.	1	Landskapet	2025	LR budget	Inrättad lag	2030

6.2 Enskilda VA-lösningar

6.2.1 Vid inkoppling av vatten ska byggnaden ha en godkänd avloppslösning

Varför? - När vatten ansluts till en byggnad uppstår även behov av fungerande avloppsrening.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Lagkrav på giltigt avlopps tillstånd vid inkoppling av	1	LR	2025	LR budget	Infört i lagstiftning	2030

vatten till byggnad.						
Tömningsintervaller ska vara samma samt typ av anläggning och storlek/volym ska vara samma i alla kommuner. Införs i lagstiftning	2	LR	2025–2030	LR budget	Infört i lagstiftning	2031

6.2.2 Enskilda avlopp inom verksamhetsområde som inom 3–10 år kommer ingå i allmänt VA ska det ställas krav på åtgärder beroende på status och ålder på befintliga avloppslösning.

Varför? - Efter att ett nytt verksamhetsområde slagits fast kan det ta många år innan VA-ledningsnätet faktiskt byggs ut. Under denna tid kan det vara skäl att befintliga enskilda avlopp får möjlighet till dispens under en övergångsperiod.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Följande regler införs i förordning: Inom områden med enskilda VA-anläggningar där kommunalt VA eller GA inom ca 10 år planeras gälla följande: <ul style="list-style-type: none"> Om nytt avlopps tillstånd ska beviljas ska det tidsbegränsas till ett år efter att kommunen upprättat förbindelsepunkt till GA eller allmänt VA. Giltiga avlopps tillstånd ska tidsbegränsas till ett år efter att kommunen upprättat 	1	LR	2025–2030	LR budget	Godkänd förordning	2031

förbindelse punkt till GA eller allmänt VA. <ul style="list-style-type: none"> • Befintliga EA med bristfällig rening kan i undantagsf all tillåtas använda sitt nuvarande EA. Miljö- och hälsomässi g prövning ska ske i varje enskilt fall av kommunen s byggnadsin spektion 						
---	--	--	--	--	--	--

6.2.3 Inom ett vattenskyddsområde tillåts endast slutna system.

Varför? - För att minska risken för utsläpp av avloppsvatten i vattenskyddsområde och vattentäkt behöver strängare krav finnas. Slutna system är slutna tankar eller anslutning till kommunalt avlopp.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Endast slutna system i vattenskyddsområde införs i lagstiftning enligt zonsystem där högsta kraven ställs närmast vattentäkten och därefter kan vissa lättnader godkännas.	1	Landskapet	2025–2030	LR Budget	Godkänd lagstiftning	2031

6.2.4 Enskild vattenförsörjning inom verksamhetsområde kan godkännas med förutsättning att vattenkällan har dricksvattenkvalitet och inte påverkar närområde negativt.

Varför? - Egen vattenförsörjning påverkar sällan närliggande fastigheter till skillnad från enskilda avlopp. Dricksvattnet behöver dock vara tjänligt.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Anmälningsplikt för enskilt vatten införs i lagstiftning.	2	LR	2027	LR budget	Infört i lagstiftning	2031

Informationsp likt kommuner gällande enskilt vatten i lagstiftning.	2	LR	2026– 2027	LR budget	Infört i lagstiftning	2030
Krav på provtagning resultat av vattenkälla.	2	Kommune r	2030	Kommunala avgifter/prov tagning skost nader	Infört krav	2035

7 VA utanför verksamhetsområde

Allmän VA-försörjning är inte möjlig att ordna på alla platser. Utanför det som kommunerna fastslagit som verksamhetsområden behöver VA-försörjningen tillgodoses på annat sätt, antingen genom enskilda lösningar eller gemensamma lösningar.

7.1 Gemensamhetsanläggningar (GA) för vatten och avlopp

Gemensamhetsanläggningar är anläggningar där flera fastighetsägare gått samman och anlagt en gemensam anläggning för vatten eller avlopp. I och med att gemensamhetsanläggningar är större än enskilda lösningar kan kapacitet och reningsgrad generellt hålla en högre nivå.

7.1.1 VA-huvudman ska ha uppsatta grundvillkor för när gemensamhetsanläggningar (GA) bör anläggas .

Varför? – Krav för när GA ska anläggas behöver vara klara och tydliga. Kraven ska vara sådana att GA i ett senare skede ska kunna anslutas till allmänt VA.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Införa en ny förordning med fokus på EA & GA där man fastställer grundvillkor.	2	LR	2026	LR budget	Införd förordning	2031
I kommunala VA-planer ska kommunens grundvillkor framgå	3	Kommun/ VA- huvudman	2030	Kommunal budget	Införda villkor i kommunala VA-planer	2035

7.1.2 VA huvudman ska genom rådgivning och uppmuntran till enskilda fastighetsägare främja bildandet av GA i områden med samlad bebyggelse och bristfällig VA-försörjning.

Varför? – Gemensamma anläggningar har bättre förutsättningar att tillgodose och uppfylla allmänna krav på såväl vattenkvalité som vattenrening samt hantering av avloppsvatten.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Kommuner ska utreda vilka områden som lämpar sig för gemensamhetsanläggningar. T.ex. i områden	2	Kommune r	2025– 2030	Kommuner	Genomförd utredning	2035

som inte kan ha allmänt VA						
Ta fram informationsmaterial om olika typer av GA anläggningar	3	VA samarbetet/kommuner	2025–2030	VA-samarbetet/kommuner	Framtaget infomaterial	2035

7.2 Enskilda VA-lösningar

7.2.1 Vid inkoppling av vatten ska byggnaden ha en godkänd avloppslösning.

Varför? - Enskilda VA-lösningar behöver vara godkända. Alla parter behöver samarbeta för att få alla godkända.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Vid inkoppling av vatten ska byggnaden ha ett giltigt avloppstillstånd.	1	Kommunerna	2025	Kommunala avgifter	Andel avloppstillstånd/ Vattenabonnenter utanför verksamhetsområdet.	2030
Tömningsintervaller ska vara samma samt typ av anläggning och storlek/volym ska vara samma i alla kommuner. Införs i lagstiftning	2	Landskapet	2025–2030	LR budget	Infört i lagstiftning	2031

7.2.2 VA-huvudmän ska samverka med prövnings- och tillsynsmyndigheter för att alla enskilda avlopp (EA) och enskild vattenförsörjning ska vara godkända.

Varför? - Enskilda VA-lösningar behöver vara godkända. Alla parter behöver samarbeta för att få alla godkända.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
I lagstiftning ska införas att VA-huvudmän och myndigheter ska dela uppgifter och samordna sina processer.	1	LR	2025	LR budget	Infört i lagstiftning	2026
Inventering av byggnader med inkopplat vatten	2	Kommunerna	2025–2030	VA-taxa/kommunal budget/externa stöd	Antal inventerade byggnader	2035
Upprättat GA	2	Kommunen	2025–	VA-	Antal	2035

och EA register.		r	2030	taxa/kommunal budget/externa stöd	upprättade register	
Infört tillsynsavgifter för GA och EA	2	Kommuner	2025	Kommunala avgifter	Antal införda tillsynsavgifter i kommuner	2026

7.2.3 Tillsyn och åtgärder av enskilda avlopp ska prioriteras

Tillsynen ska prioriteras enligt:

- utifrån områdets skyddsbehov, t.ex. vattenskyddsområde.
- recipientens status och känslighet
- avstånd till recipient
- avstånd till allmänt VA-verksamhetsområde

Varför? - Om resurserna för tillsyn av enskilda avlopp är begränsade behöver fokus läggas på de enskilda avlopp som kan ha störst påverkan på omgivningen.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Införa riktlinjer och praxis i samband med reviderad förordning EA & GA	2	LR	2026	LR budget	införda riktlinjer	2031

7.2.4 Projektörer, anläggningsentreprenörer och slamtömmare ska vara certifierade eller uppvisa motsvarande kompetens.

Varför? - Enskilda avlopp behöver konstrueras och skötas rätt för att påverka omgivningen i så liten utsträckning som möjligt. För att säkerställa detta behöver alla entreprenörer som arbetar med enskilda avlopp ha specifik kompetens för detta.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Föreslå och godkänna minimikrav på certifiering eller kompetens.	2	VA-samarbetet/ LR	2027	VA-samarbetet/ LR	Antal godkända krav	2035
Förteckning över certifierade entreprenörer	2	VA-samarbetet/ LR	2027	LR	Upprättat register	2035

7.2.5 Regler och principer kring EA ska vara enhetliga över hela Åland.

Varför? - Grundprincipen är en jämlik och rättvis behandling oberoende var på Åland man bor.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Upprätta	1	LR	2025-	LR budget	Upprättad	2035

riktlinjer om EA.			2030		e riktlinjer	
-------------------	--	--	------	--	-----------------	--

7.2.6 För godkänd enskild vattenförsörjning utanför verksamhetsområde så ska vattenkällan ha dricksvattenkvalitet och inte påverka närområde negativt.

Varför? – Dricksvatten av fullgod kvalitet är en förutsättning för liv. Ett enskilt vattenuttag ur en brunn skall inte medföra hinder för motsvarande vattenuttag ur samma tillrinningsområde.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Anmälningsplikt för enskilt vatten infört i lagstiftning	2	LR	2027	LR budget	Infört i lagstiftning	2031
Informationsplikt kommuner gällande enskilt vatten i lagstiftning.	2	LR	2026–2027	LR budget	Infört i lagstiftning	2030
Krav på provtagningsresultat av vattenkälla	2	Kommuner	2030	Kommunala avgifter/provtagningskostnader	Infört krav	2035

8 Utbyggnad av allmänt VA

Allmänt VA byggs fortsättningsvis ut till områden där allmänna VA-tjänster efterfrågas. Om bebyggelsen förtätas inom ett område behöver allmänt VA ofta byggas ut ytterligare för att tillgodose det nya behovet.

Utbyggnaden handlar både om ledningsnät, uppdimensionering av ledningsnätet och utbyggnad av vatten- och avloppsreningsverk.

8.1 Inom VA-verksamhetsområden ska VA-nätet dimensioneras så att den befintliga och framtida fysiska planeringen kan anslutas.

Varför? – Fysisk planering och VA-planering behöver ske parallellt. VA-nätet skall tillgodose efterfrågat exploateringsbehov.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Godkända kommunala utvecklings- och åtgärdsplaner.	1	Kommunerna	2026–2028	Kommunal budget	Antal godkända planer	2033

8.2 För områden med GA där ett övertagande av anläggningen kan bli aktuell ska den övertagande VA-huvudmannens krav på funktionalitet, utformning och tillgänglighet vara uppfyllda.

Varför? – Det får inte bli en ekonomisk belastning för VA-huvudmannen att ta över befintliga anläggningar.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Kartlägga vilka funktioner i anläggningen inklusive ledningsnät som ska anpassas och vara i skick.	2	Kommunen/VA samarbetet	2025	Kommunal budget	Kartlagda funktioner	2028
Lagstiftning (vattentjänstlagen) som möjliggör att kommunerna kan ställa krav vid övertagande av VA anläggningar.	3	Landskapet	2025	LR budget	Införd lagstiftning	2028

8.3 I samband med översyn av kommunernas VA-åtgärdsplaner ska VA-verksamhetsområdets geografiska utsträckning ses över inklusive behovet av att inkludera nya områden.

Varför? - Det fastslagna verksamhetsområdet behöver ses över regelbundet och uppdateras för att motsvara de kommande exploateringsbehoven på minst 10–15 år sikt.

Verksamhetsområdets omfattning och innehåll utgör grund för att tillgodose en fungerande reningskapacitet.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Uppdaterad "kommunkarta" (GIS databasen) Kommunkartan kan användas som ett verktyg för att ta hänsyn till befolkningsutveckling, övrig planering mm	1	Kommunen	2025	Kommunal budget/LR	Uppdaterad kommunkarta	2030
Utökning av VA verksamhetsområden	3	Kommunen	2025–2030	Kommuner	Verksamhetsområden (km ²)	2035

8.4 Utvecklingen av den allmänna VA-försörjningen ska baseras på en sammanvägd prioritering av hälsnytta, miljö, ekonomi samt beredskap.

Varför? - Utbyggnad av VA-försörjningen behöver baseras på flera faktorer om resurserna är begränsade.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Ta fram en mall för kommunala utvecklings- och åtgärdsplaner.	1	Kommunen/VA samarbetet	2026	Kommunerna	Framtagen mall	2030
Kommunala	2	Kommunen	2027	Kommunerna	Införda	2032

utvecklingsplaner ska tas fram och innehålla bedömningar gällande hälsa, miljö, ekonomi och beredskap.		r		a	planer	
--	--	---	--	---	--------	--

8.5 VA-huvudman ska tydligt kommunicera vilka VA-alternativ berörda fastighetsägare har inom och utanför VA-verksamhetsområde innan exploatering påbörjas.

Varför? - Fastighetsägare inklusive exploatörer ska vara medvetna om alternativen innan beslut fattas om val av VA-lösning.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Samlad information ska finnas tillgänglig för allmänheten. Kan genomföras som en gemensam VA-rådgivning.	1	Kommuner/VA-huvudmän	2027	VA-taxa	Publicerad information	2031
Kartmaterial över VA-verksamhetsområden som är öppna och tillgängliga.	2	Kommuner	2030	Kommuner	Införda planer	2040

8.6 Särskilda övergångsbestämmelser ska gälla i områden som idag har godkända GA men som i framtiden kommer att ingå i allmänt VA-område.

Varför? - Det behövs övergångsbestämmelser så att man inte behöver byta ut godkända gemensamhetsanläggningar förrän deras tekniska livslängd är förbrukad.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Särskilda övergångsbestämmelser ska gälla i områden som idag har godkända gemensamhetsanläggningar men som i framtiden kommer att ingå i allmänt VA-område.	3	LR	2028	LR budget	Införda övergångsbestämmelser	2035

8.7 Övergångsbestämmelser ska finnas för EA i områden som planeras bli allmänna VA-verksamhetsområden.

Varför? - Det behövs övergångsbestämmelser så att man inte behöver byta ut godkända enskilda avloppsanläggningar förrän deras tekniska livslängd är förbrukad.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Införa övergångsbestämmelser	3	LR	2028	LR budget	Införda övergångsbestämmelser	2035

9 Dagvatten

Mängden dagvatten ökar i takt med att mera hårdgjorda ytor anläggs och att klimatet förändras. Dagens dagvattensystem klarar inte av att hantera stora mängder dagvatten vilket kan leda till okontrollerade flöden och översvämningar. Detta i sin tur kan orsaka stora kostnader för fastighetsägare och samhället.

Orenat dagvatten kan komma att behöva renas innan det släpps ut för att inte förorsaka miljö- och hälsoproblem. Dagvatten som leds eller läcker in i avloppsnätet kräver ökad kapacitet i reningsverk, vilket i sin tur kräver ökade investeringar. Det behöver tas fram lösningar för ökade regler och krav, finansiering, tekniska lösningar och beredskap för klimatförändringar.

9.1 Dagvatten ska ses som en estetisk, ekologisk och hydrologisk resurs. Öppna och gröna lösningar som synliggör dagvattenhanteringen ska anläggas när det är ekonomiskt, estetiskt och ekologiskt lämpligt.

Varför? - Dagvatten ska infiltreras och bidra till grundvattenbildning samt ge ett tillskott med vatten till sjöar och hav. Dagvattenlösningar kan anläggas i syfte att hantera dagvatten och samtidigt bidra till att kyla ner stadsområden, förbättra luftkvaliteten samt främja fysisk och mental hälsa. Dagvatten kan användas till bevattning av vegetationsytor som i sin tur kan bidra till biologisk mångfald och ekosystemtjänster. En öppen dagvattenlösning med vattenspegel kan öka platsens rekreativa och estetiska värden.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Inför striktare regler och förtydliga krav vad gäller hantering av dagvatten i lagstiftning.	2	LR	2026	LR	Infört i lagstiftning	2030
Utbildning kring dagvatten	1	VA-samarbetet/kommuner	2026–2027	VA-samarbetet/kommuner, Externa stöd	Genomförd utbildning	2030
Dagvattenplan ska finnas i alla kommuner.	2	Kommuner	2025–2030	Kommuner	Dagvattenplan finns	2035
Detaljplaner ska innehålla minst 20 % gröna eller blåa ytor.	3	Kommuner	2025–2030	Kommuner	Andel (%) gröna och blåa ytor	2035
Testområde för olika lösningar	3	Fastighetsägare/kommuner/LR	2025–2030	Fastighetsägare/kommuner/LR, externa stöd	Inrättat testområde	2035

9.2 Dagvattenhantering ska finansieras av mark- och fastighetsägarna.

Varför? – Dagvatten uppkommer på fastigheter. Mängden dagvatten beror på hur fastigheten är beskaffad och alltså beroende av fastighetsägarens val. Det ligger även i fastighetsägarens intresse att avleda överskottet av dagvatten från fastigheten. Fastighetsägarna brukar dagvattensystemet och ska därmed betala för tjänsten.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Förtydliga lagstiftningen och möjliggöra dagvattentaxa	1	LR	2025–2026	LR Budget	Infört i lagstiftning	2030
Införa dagvattentaxa för att finansiera dagvattensystem.	2	Kommuner	2026–2027	Kommunal budget/VA taxa	Införd dagvattentaxa	2030
Ta fram principer för finansiering av dagvattenhantering. Avgiften baseras på områdets beskaffenhet, dyrare för mer hårdgjorda ytor	2	LR	2025–2026	LR Budget	Framtagna principer	2030

9.3 Dagvattenhanteringen ska vara utformad och dimensionerad för att minska på föroreningar och översvämningsrisker. Hanteringen ska vara långsiktigt hållbar både ur flödes- och föroreningsynpunkt och hanteringen ska ske så nära källan som möjligt.

Prioriteringsföljd för hantering:

1. LOD (lokalt omhändertagande av dagvatten)
2. infiltration
3. fördröjning
4. avledning

Varför? – Ett väl utförd dagvattensystem tillvarar dagvattnets resurs och ökar även robustheten i dagvattenhantering beroende på nederbördens omfattning.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Generalplan ska följa dagvattenhanteringsprioriteringsföljd	1	Kommuner	2025–2030	Kommunal budget	Infört i generalplan	2035
Detaljplan ska	1	Kommuner	2026	Kommunal	Infört i	2031

följa dagvattenhanteringenens prioriteringsföljd				budget	detaljplaner (antal)	
Dagvattenhanteringenens prioriteringsföljd ska ingå i kommunernas byggnadsordningar.	1	Kommuner	2025–2030		Infört i byggnadsordningar (antal)	2035
Bygglovsansökning ska innehålla en redogörelse av hur dagvattenhanteringen är ordnad enligt prioriteringsföljden.	1	Kommuner	2025	Kommunal budget/kommunala avgifter	Infört i bygglov (antal)	2030

9.4 Dagvatten får ej ledas till avloppsnätet utan ska behandlas separat.

Varför? – Dagvatten som avleds till avloppsnätet ökar behovet av kapacitet i ledningsnätet och i avloppsreningsverket för att hantera volymerna. Dagvatten skiljer sig sammansättningsmässigt från avloppsvatten och behöver därmed behandlas på annat sätt. Dagvattens ojämna flöden är även svårt att hantera inom avloppsnät utan behöver en annan typ av ledningsnät.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Utbyggnad av dagvattennät.	2	Kommuner /VA bolag	2025–2030	Budget/VA-taxa	antal m utbyggt dagvattennät	2035
Hantering av dagvatten för att minska flöden	2	Fastighetsägare/kommuner/landskapet	2025–2027	Fastighetsägare/kommuner/Landskapet	Antal åtgärder	2030
Utbyggnad av olika typer av infiltrations eller fördröjningslösningar.	2	Kommuner /VA-bolag/verksamheter/fastighetsägare	2025–2035	Budget/VA-taxa/externa stöd	antal byggda fördröjningslösningar	2040

9.5 Huvudman för avloppshantering ska ha ett övergripande ansvar för uppföljning och förebyggande arbete gällande inläckage i avloppsnätet.

Varför? – Den som har huvudansvar för avloppshantering är den som har bäst förutsättningar att arbeta för att motverka inläckaget.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Ansvar för uppföljning och förebyggande	1	LR	2025–2026	LR Budget	Infört i lagstiftning	2030

gällande inläckage i avloppsnätet ska skrivas in i lagstiftning.						
Inventering av avloppsnätets inläckage av dagvatten.	1	Kommuner /VA bolag	2025–2026	budget/VA-taxa	genomförd inventering	2030
Leda bort dagvatten från avloppsnätet	1	Kommuner /VA bolag	2027–2028	budget/VA-taxa	Avlett dagvatten (m3)	2035
Mätning av avloppsvatten	2	Kommuner /VA bolag	2025–2026	budget/VA-taxa	Mätt avloppsvatten (m3)	2030

9.6 Ansvarsfördelningen för dagvattenhantering ska definieras i lagstiftning.

Varför? -För att tydliggöra vem som ska göra vad.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Ändringar i lagstiftning som tydliggör ansvarsfördelningen gällande dagvatten	1	LR	2025–2026	LR Budget	Infört i lagstiftning	2030

9.7 Skyfallsberedskap motsvarande minst 50-årsregn ska eftersträvas i dagvattensystem.

Varför? - Det vore önskvärt att dagvattensystem skulle kunna hantera all nederbörd men det skulle leda till ett dyrt dagvattensystem. 50-årsregn bedöms som en avvägd nivå av dimensioner och kostnad.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Krav på skyfallskartering i lagstiftning	2	LR	2025–2026	LR budget	Infört i lagstiftning	2030

10 Nöd- och reservvatten samt beredskap

Vatten är vårt viktigaste livsmedel och utgör en del av samhällets beredskap och ansvarsfördelningen behöver vara tydlig. Det behöver skapas bättre samverkan mellan beredskapshuvudmän, VA-huvudmän och fastighetsägare. Planer för nöd- och reservvatten behöver finnas samt uppdaterade beredskapsplaner med fokus på vattenförsörjning.

10.1 För alla områden med allmän dricksvattenförsörjning ska en nödvattenplan finnas och vara känd för alla berörda.

Varför? - Alla invånare och samhällsviktiga verksamheter ska ha tillgång till dricksvatten i en nödsituation.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Ta fram en övergripande nödvattenplan för Åland. Det ska också skrivas in som krav att finnas i lagstiftning.	1	Landskapet, vattenbolag, kommuner	2024–2026	Landskapet, vattenbolag, kommuner Uppskattat 60 000€	Framtagen nödvattenplan	2030
I lagstiftning ska vattenbolag ska ha en beredskap för sitt distributionsområde	1	Landskapet	2025	LR budget	Infört i lagstiftning	2030
Grundvattentäkter ska iordningställas för vattenförsörjning i störningssituationer (inventering krävs) i enlighet med slutsatser i nödvattenplan.	1	Kommuner/VA-huvudmän	2025–2030	Vattenavgifter, externa stöd Uppskattat 300 000€	Antal reservgrundvatten täkter	2035
Ytvattentäkter (sjöar och hav) används genom att införskaffa mobila reningsverk.	1	Kommuner	2025–2030	Vattenavgifter, externa stöd (beredskaps pengar) Uppskattat 150 000€ per anläggning	Antal reservgrundvatten täkter	2035

10.2 Reservvatten ska finnas för samtliga invånare på Åland vid störningssituationer i dricksvattenförsörjningen.

Varför? – Så att alla invånare har tillgång till det dagliga dricksvattenbehovet vid störningssituationer.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Reservvatten ska säkras för framtiden genom ett nytt vattenverk som ska ha kapacitet att producera 50–70% av vattenförbrukningen.	1	Landskapet kommuner vattenbolag	2025–2035	Vattenavgifter, externa stöd. Uppskattat 40MEUR	Nytt vattenverk byggt och i bruk	2030–2040
I lagstiftning ska krävas att varje kommun ska ha en plan för	1	Landskapet	2025–2026	LR budget	Införd lagstiftning	2030

vattenförsörjning vid driftstörning						
-------------------------------------	--	--	--	--	--	--

10.3 Skyddet av Ålands Vattens vattentäkter ska prioriteras eftersom de är utsedda för vattenförsörjning i beredskapssyfte.

Varför? - för att garantera att det finns tillgång till vatten nu och i framtiden för att försörja befolkningen i alla situationer.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Ålands Vatten ska ha ansvaret för beredskap gällande vattenförsörjning på hela Åland.	2	Landskapet	2025 – 2030	LR budget	Beslut att ÅV ansvarar	2035

10.4 Det ska finnas beredskap avseende utrustning, personal (jour) och kompetens för händelse av driftstörning i den allmänna VA-försörjningen.

Varför? - för att snabbt kunna åtgärda driftstörningar så att vattendistribution inte bryts.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Krav ställs i vattentjänstlag gällande att det ska finnas beredskap avseende utrustning och personal under driftstörning.	1	Landskapet	2025	LR budget	Infört i vattentjänstlag	2030

10.5 Allmänna VA-anläggningar ska säkerställas så att funktionen bibehålls vid extrema väderförhållanden (nederbörd, havsnivå, grundvattennivå, temperaturförändringar mm.).

Varför? - VA-försörjningen behöver vara utformad så att den kan försörja kunderna oavsett väder och att kvaliteten kan hållas.

Klimatförändringar har medfört flera onormala skyfall som påverkar VA-anläggningar. Risker finns för att anläggningar inte har kapacitet för onormala flöden som kan medföra läckage av näringsämnen och bakterier. Det finns risker vid ökade temperaturer som kan medföra påväxt i ledningssystem m.m.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Inventera nuvarande anläggningars kapacitet och funktionsduglighet vid extrema	2	Kommuner, VA bolag, andelslag, samman slutningar	2024 – 2030	Kommuner, VA bolag, andelslag, samman slutningar. Externa stöd.	Utförda utredningar och planer	2040

väderförhållanden.				Uppskattat 100 000€.		
Vid planering av nya VA anläggningar ska extrema väderförhållanden beaktas. Ska skrivas in i lagstiftning.	2	Landskapet	2025	LR budget	Infört i vattentjänstlag	2030

10.6 Vattenreningsverk och avloppsreningsverk ska ha tillgång till reservkraft.

Varför? - för att undvika driftstörning i VA-försörjningen

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Om reservkraften drivs av en förbränningsmotor så ska emissioner och utsläpp minst hålla EURO 5 klass och om möjligt använda förnyelsebara bränslen. Införas i lag eller förordning.	3	Landskapet	2030	LR budget	Införd i relevant lagstiftning	2040

10.7 Avloppspumpstationer vid känsliga recipienter ska ha tillgång till reservkraft.

Varför? - för att undvika driftstörningar som kan medföra brädning av avloppsvatten till vattentäcker, allmänna badstränder och övriga känsliga vatten.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Om reservkraften drivs av en förbränningsmotor så ska emissioner och utsläpp minst hålla EURO 5 klass och om möjligt använda förnyelsebara bränslen. Införas i lag eller förordning.	3	Landskapet	2030	LR budget	Införd i relevant lagstiftning	2040

11 Brand- och släckvatten

Brandvatten används för att släcka bränder och släckvatten är det vatten som avrinner efter släckningen. Släckvattnet kan innehålla föroreningar från en brand och påverka grund- och ytvatten. Det är viktigt att det finns planer över var brandvatten tas; från ledningsnät, sjöar eller andra vattenkällor. Idag gäller inte bara släckeffektivitet utan hänsyn måste också tas

till miljöpåverkan. Idag används olika typer av släckmedel för att bekämpa bränder som i olika grad kan påverka grund- och ytvatten.

11.1 På det allmänna dricksvattennätet får sprinklersystem endast anslutas om det uppfyller gällande regelverk.

Varför? - Återströmning av vatten från en sprinkleranläggning ut i det allmänna ledningsnätet kan medföra risker; t.ex. legionella bakterier. Höga flöden kan ge tryckfall på nätet.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
<p>Följande regler för sprinklerinstallationer ska införas i förordning:</p> <p>För att undvika stillastående vatten i vattenservisen ska förbrukningsvattnen och sprinkler alltid vara samma servis (som skyddas med återströmningsskydd, minst vätskekategori 4 enligt SS-EN 1717).</p> <p>Återströmningsskydd för sprinklerinstallation med tank ska alltid vara för vätskekategori 5 enligt SS-EN 1717.</p> <p>Inga sprinklerserviser godkänns på huvudledningar.</p> <p>Sprinklerinstallationer med tank ska förses med vattenmätare.</p>	1	Landskapet	2025–2026	Inom LR budget	Införd förordning	2035
Sprinklersystem ska ha utrustning för	1	Kommuner na	2025–2026	Fastighetsägare	Antal sprinklersystem med	2035

att tryckreducera alternativt egen lagringstank.					tryckreduceringen eller tank	
Införa vattenmätning på brandposter.	2	Ledningsägare	2030	Ledningsägare	Antal brandposter med vattenmätning	2035

11.2 Där det är möjligt ska vattenverk tillhandahålla vatten för brandsläckning. Brandvattenuttag ska ske inom gränserna för vattenverkets distributionskapacitet.

Varför? - uttag för brandsläckning får inte riskera vattendistribution till vattenverkets kunder.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Utredning om var kapacitet och tillgänglighet finns idag för vattenuttag för brandsläckning.	2	RÅL	2025	RÅL budget	Genomförd utredning eller plan	2030

11.3 Brandposter och dricksvattenförsörjning ska anpassas till varandra genom samplanering med räddningsmyndigheten.

Varför? - brandposter behöver finnas för att ge tillgång till brandvatten men brandposten får inte påverka vattendistribution till vattenverkets kunder.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Räddningsområden Åland ska ha en fungerande samplanering.	1	RÅL, Kommuner, Landskapet	2025	LR Budget	Införd rutin för samplanering	2030

11.4 Begränsa och förhindra att miljöfarliga föroreningar från farliga utsläpp, bränder och olyckor når vattenskyddsområde, vattentäkt eller dagvattensystem.

Varför? - vid en brand bildas en komplex sammansättning av sot, partiklar och en mängd ämnen beroende på vad som brinner. Många ämnen är mycket farliga och kan innebära stora problem om de sprids i miljön. Exempel på ämnen som kan förekomma i släckvatten är: tungmetaller, dioxiner, flamskyddsmedel och vätecyanid. Ämnena påverkar pH, syre, alkalinitet och övergödning. Därtill kan det tillkomma ytterligare ämnen om skum används vid brandbekämpning såsom PFAS.

Åtgärd	Prioritet	Ansvarig	Tidsplan	Finansiering	Indikator	Uppföljning
Räddningstjänsten ska få information av landskapet för	1	Landskapet	2030	Räddningstjänsten	Framtagen information och genomförda	2040

att ha relevant kunskap för att hantera olika typer av incidenter.					utbildningar	
--	--	--	--	--	--------------	--

DEL 3. VA-ÖVERSIKT

VA -översikten beskriver nuläget gällande vatten och avlopp på Åland.

För att få en översikt av VA-situationen så har uppgifter samlats in för avloppsvatten, dricksvatten, dagvatten, enskilda avlopp, enskild vattenförsörjning, ekonomi, vatten- och reningsverk. Det finns dock brister i det insamlade materialet så det kan konstateras att översikten inte är helt komplett, men ger en tillräcklig bild av hur situationen ser ut idag.

Innehåll

1	Miljö, hushållning och kretslopp	3
2	Organisation och ansvar	10
3	Information och kommunikation	15
4	Samhällsplanering	15
5	Ekonomisk hållbar utveckling	19
6	VA inom verksamhetsområde	23
7	VA utanför verksamhetsområde	30
8	Utbyggnad av allmänt VA	34
9	Dagvatten	41
10	Nöd- och reservvatten samt beredskap	46
11	Brand och släckvatten	47
12	Lagstiftning	48
13	Ordlista	51

VA-ÖVERSIKT

1 Miljö, hushållning och kretslopp

Arbetet med VA-plan tangerar Landskapsregeringens mål att nå ett hållbart samhälle år 2051.

1.1 Ålands utvecklings- och hållbarhetsagenda

Ålands utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland har sju strategiska mål,

1. Välmående
2. Tillit och delaktighet
3. God vattenkvalitet
4. Biologisk mångfald
5. Attraktionskraft
6. Kraftigt minskad klimatpåverkan
7. Hållbar konsumtion och produktion

Definitionen av ett hållbart samhälle utifrån de fyra hållbarhetsprinciperna:

i det hållbara samhället utsätts inte naturen för

1. systematisk koncentrationsökning av ämnen från berggrunden,
2. systematisk koncentrationsökning av ämnen från samhällets produktion,
3. systematisk undanträngning genom överuttag eller manipulation
4. och människor hindras inte systematiskt från att tillgodose sina behov.

1.2 Betydande vattenförekomster

Tillgången av råvatten på Åland räcker idag för att täcka behoven av rent dricksvatten samt vatten för produktion, men då befolkningen växer finns det ett behov av att ta i bruk en ny källa för dricksvatten så småningom. Ålands Vatten Ab utreder för närvarande möjligheterna att ta en ny dricksvattentäkt i bruk. En trend har upptäckts att vissa av vattentäkternas kvalitet försämras, eller inte förbättras i den takt som behövs (Ålands landskapsregering 2021). Det är problematiskt då råvatten av sämre kvalitet ställer högre krav på

vattenreningen hos vattenverken. För att skapa effektivare rening krävs uppgradering och utvidgning av tekniken för vattenrening, vilket både skapar höga investeringskostnader, kräver utrymme och ibland även ökade driftskostnader. Som förberedelse för ökad efterfrågan på dricksvatten vid ökande befolkning samt med hänsyn till klimatförändringar har potentiella vattentäkter pekats ut på fasta Åland (LR 2022)

Vattentäkter som används eller i framtiden kommer att användas till dricksvatten för fler än femtio personer eller med ett uttag över 10 m³/dygn ska identifieras enligt vattendirektivet.

1.2.1 Ytvattentäkter

Den allmänna dricksvattenförsörjningen för fasta Åland och Kökar kommer från ytvattentäkter. Resterande kommuner är beroende av främst grundvattenförekomster men även havsvatten.

Vattentäkter som används eller i framtiden är avsedda att användas till dricksvatten för fler än femtio personer eller med ett uttag över 10 m³/dygn ska identifieras enligt vattendirektivet. På Åland finns det idag 7 stycken ytvattentäkter (Ålands landskapsregering 2024) och 2 stycken grundvattentäkter (Eckerö, Brändö) som uppfyller ovan nämnda krav.

Enligt vattendirektivets artikel 7.3 ska det säkerställas erforderligt skydd för de identifierade vattenförekomsterna i syfte att undvika försämring av deras kvalitet för att minska den nivå av vattenrening som krävs för framställning av dricksvatten. Den praktiska innebörden av begreppet erforderligt skydd i vattendirektivet definieras inte närmare.

Ålands landskapsregering har under flera år arbetat med att ta fram föreskrifter och skyddszonskartor i syfte att inrätta fler vattenskyddsområden. Arbetet har skett i samverkan med bl.a. ÅMHM och Ålands Vatten Ab. En delorsak till att fler skyddsområden inte inrättats är ersättningsfrågan.

Tre sjöar har sedan år 1988 inrättat vattenskyddsområde, Markusbölefjärden, Långsjön och Dalkarby träsk (Västra Finlands vattendomstol 1988). Åland har inga inrättade reservvattentäkter.

Ålands landskapsregering har 2019 tagit fram allmänna skyddsföreskrifter vid fortsatt vattenskyddsarbete. Syftet med de allmänna skyddsföreskrifterna för dricksvattentäkter är att de utgör en grund för fortsatt arbete med att skydda dricksvatten och att de ska användas när ett vattenskyddsområde inrättas.

Åbo Akademi undersökte 2017 vattentäktpotentialen i fem sjöar på uppdrag av Ålands landskapsregering (Huhtala, H-P. 2017). Storträsk i Finström väster om Markusbölefjärden bedömdes ha bäst förutsättningar av dem undersökta. Därtill bedömdes att de nuvarande dricksvattentäkterna Toböle träsk och Borgsjön får negativ vattenbalans under torra år. Bedömningen kan innebära att de inte är lämpliga som framtida vattentäkter.

Ålands Vatten genomförde en utredning under 2022 om framtida potentiella vattentäkter med slutsats att Östersjön är den bästa framtida vattentäkten. (Ålands Vatten 2022)

Figur 1 Foto över vattentäkten Dalkarby Träsk

Alla vattenmiljöer inom landskapet Åland betraktas som känsliga områden (91/271/EEG). Till följd av en trend med sämre vattenkvalitet i ytvattentäkter finns ett behov av att stärka och utöka vattenskyddet på Åland.

Vattentäkt	Sjöareal (ha)	uttag (m ³ /år)	uttag Dnivå (m ³ /år)	Nyttjande uttag Dnivå (%)
Långsjön	138	700000	2200000	0,32
Markusbölefjärden	145	700000	900000	0,78
Dalkarby träsk	17	590000	600000	0,98
Lavsböle träsk	27	303400	360000	0,84
Toböle träsk	52	32000	420000	0,08
Borgsjön	17	25000	120000	0,21
Oppsjön	21	15000	350000	0,04

Tabell 1. Uppgifter tagna från Ålands Landskapsregerings rapport från år 2007 om potentiella vattentäkter. Uttag DNivå betyder teoretiskt uttag och är baserat på normal månadstillrinning.

1.2.2 Vattenskyddsarbete

Ålands Vatten Ab har från år 2018 intensifierat sitt arbete med vattenskydd inom befintliga vattenskyddsområden.

Anläggande av våtmarker, bevattningsdammar, ombyggnation av diken, informationsinsatser är några av de projekt som genomförts för att utöka vattenskyddet för vattentäkterna. Projekt och information samlas på hemsidan vattenskydd.ax.

De insatser som görs kommer bidra i arbetet med att peka ut prioriterade vattentäkter och reservvattentäkter i behov av utökat vattenskydd.

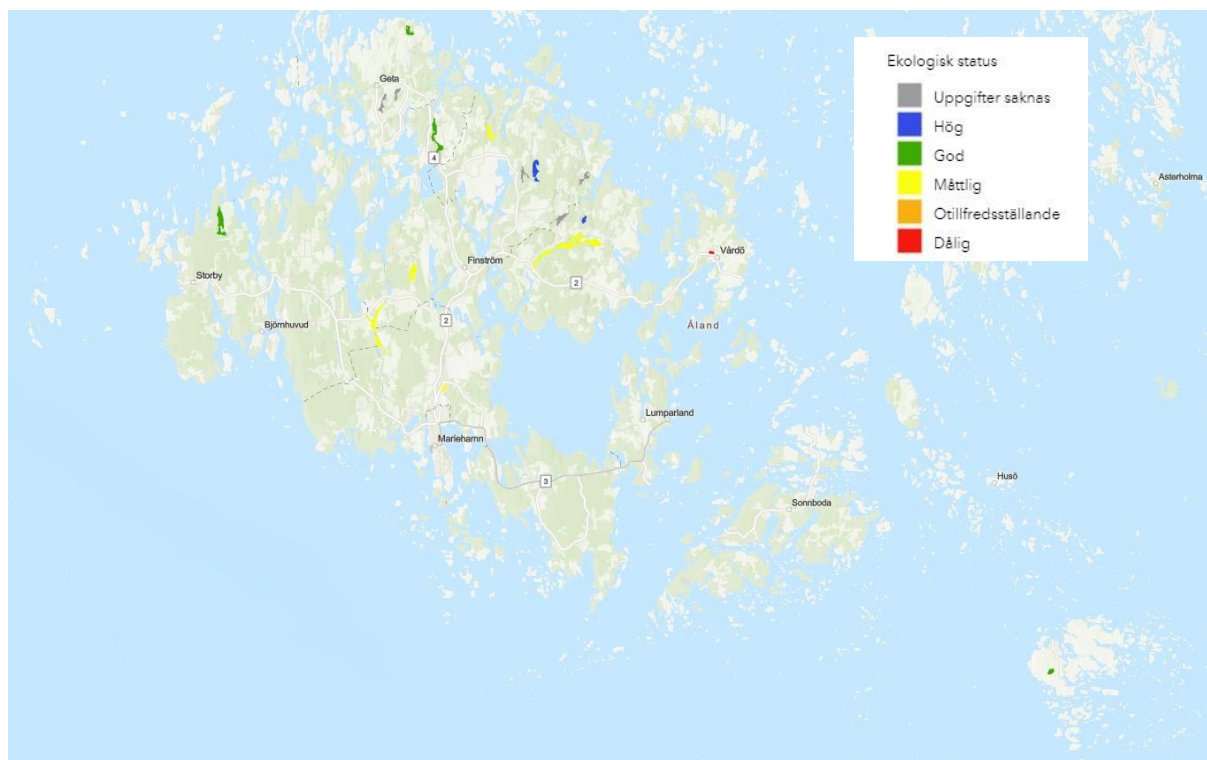
1.2.2.1 Ekologisk status

Vid klassificeringen av vattnens tillstånd enligt vattendirektivet används en femgradig skala (hög, god, måttlig, otillfredsställande och dålig), det vill säga enligt de fem statusklasserna så som de definieras i WFD (Water Framework Directive, Vattendirektivet). (Ålands Landskapsregering 2024)

Det pågår en sammanställning av provtagningar för åren 2017–2022 men ingen sammanställning har publicerats varvid nedanstående tabell baseras på åren 2012–2018.

Sjö	Ekologisk status
Långsjön	Otillfredsställande
Markusbölefjärden	Otillfredsställande
Dalkarby träsk	Måttlig
Lavsböle träsk	Otillfredsställande
Toböle träsk	Måttlig
Borgsjön	Hög
Oppsjön	God

Tabell 2. Statusklassificering av sju råvattentäkter 2012–2018 (Ålands landskapsregering 2018).

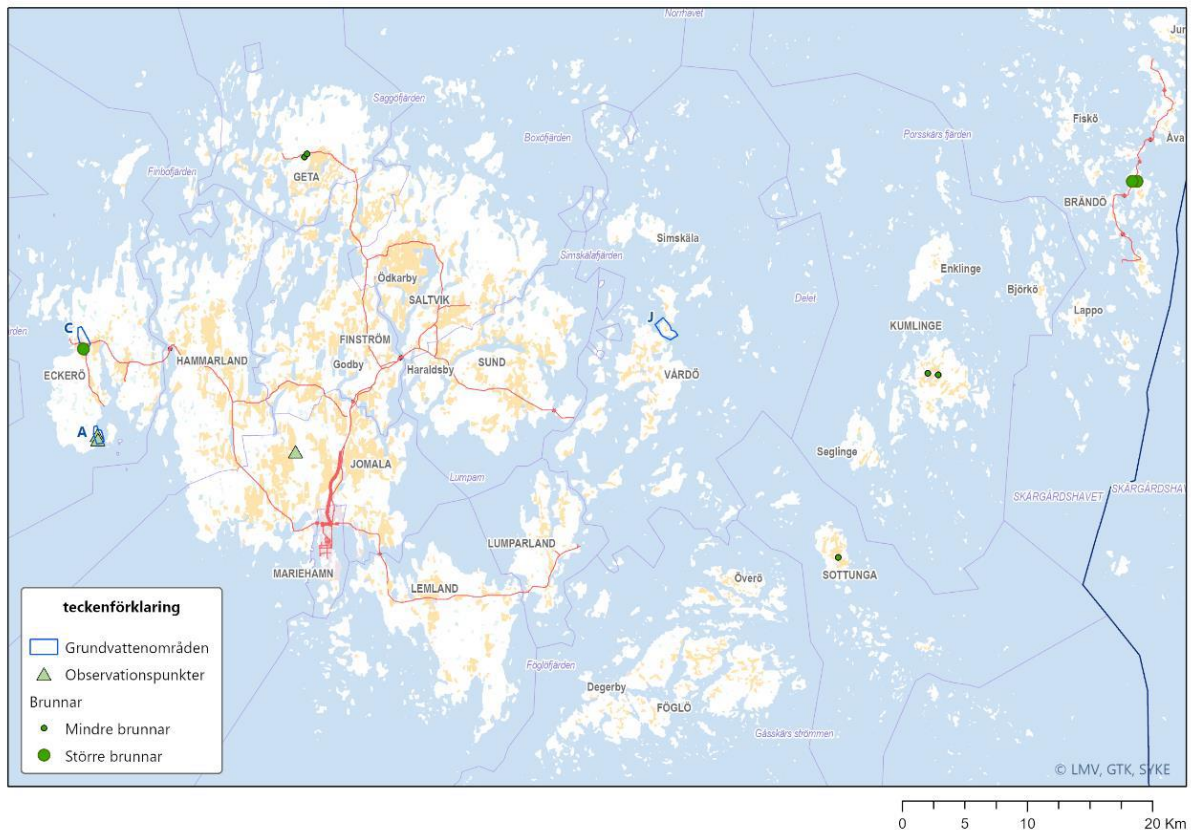
Figur 2 Ekologisk status 2018 (Ålands Landskapsregering 2024)

1.2.3 Grundvattentäkter

Enligt grundvattendirektivet (2006/118/EG) ställs vissa skydds krav på grundvattenförekomster. Direktivet är intaget i den åländska vattenlagstiftningen vilket gett grundvattenområden ett visst lagstadgat skydd. Föreskrifter och skydds zoner för grundvattenbrunnar i Vestergeta togs fram 2020.

Skärgårdskommunerna är mest beroende av sina grundvattentäkter då de är geografiskt avgränsade från andra kommuners vattenförsörjning (Brändö, Kumlinge, Sottunga).

En rapport *åländska grundvattenområden, grundvattenrör och grundvattenberoende ekosystem* togs fram 2023 av Ålands landskapsregering. Karta över områdena nedan. Landskapsregeringen beslutade i juni 2023 att de grundvattenområden som bibehålls är område A och C i Eckerö samt område J i Vårdö. Storby vatten (område C) utgör klass 1, medan område A och J får klass 2. Flera av de tidigare utpekade grundvattenområdena uppfyller inte kraven och kan tas bort helt, det gäller t.ex. Böle, Långmo, Hullberg och Storsveden. Det kan dock finnas vatten till hushållsbehov ändå. (Ålands Landskapsregering 2024)

Figur 3 Karta från rapporten "Åländska grundvattenområden, grundvattenrör och grundvattenberoende ekosystem".

1.3 Miljömål och handlingsplaner

1.3.1 Internationella

Med EU:s vattendirektiv från år 2000 finns ett gemensamt regelverk som gäller för alla vattendistrikt i Europa. Det innebär att samma regler gäller och att alla bedömningar görs på samma sätt för att säkra en god vattenkvalitet i europeiska vatten. EU:s vattendirektiv har kompletterats med ett direktiv om grundvatten, ett om miljögifter och ett om kemiska analyser. Dessutom finns ytterligare direktiv som handlar om bland annat avloppsvatten, badvatten, Natura 2000-områden, dricksvatten, översvämning, havsmiljö och havsplanering.

1.3.2 Nationella

Målet för vatten- och havsvården är att statusen för Östersjön, åar, sjöar och grundvattnet åtminstone ska vara god. Finland fortsätter med Ahti-programmet där man intensifierar åtgärderna för att försöka uppnå en god ekologisk status för Östersjön och vattendragen.

Ahti-programmet för åren 2023–2027 fokuserar på näringsbelastning, markstruktur och få skadliga ämnen undre kontroll samt tillvarata resurser och använda dem. Genom de nya fokusområdena fortsätter man arbetets som tidigare gjorts inom programmet för effektiverat vattenskydd (2019–2023), programmet för återvinning av näringsämnen (2012–2023) och Skärgårdshavsprogrammet (2021–).

I Finland finns åtta vattenförvaltningsområden, fem i riket, två internationella som delas mellan Sverige och Norge, och ett på Åland som utgör ett förvaltningsområde. Åland räknas som ett enda avrinningsdistrikt (vatten.fi 2024).

Utöver det omfattas Åland av HELCOM-konventionen som är ett avtal mellan Östersjöländer om skyddet av den marina miljön. (Ålands Landskapsregering 2018) Baltic Sea Action Plan är ett åtgärdsprogram för Östersjön. Åtgärdsprogrammet innehåller 199 åtgärder för att förbättra Östersjöns tillstånd och programmet är i kraft tills 2030. (miljöministeriet 2024)

Huvudteman inom åtgärdsprogrammet är

- motverka eutrofieringen
- skydda biodiversitet
- minska utsläpp av skadliga ämnen och skräp
- minska påverkan av mänskliga aktiviteter ute på havet, såsom sjöfart och fiske

1.3.3 Regionala

Målsättningen för vattenvården i landskapet är att:

- verka för ett hållbart nyttjande av vattenmiljön,
- minska förorening och skadlig påverkan och därigenom bevara och förbättra vattenkvaliteten i hav, sjöar och grundvatten,
- kontinuerligt övervaka vattenkvaliteten i alla åländska vattenområden.

Målet är att skapa en ekosystembaserad och långsiktigt hållbar förvaltning av landskapets vattenområden. I arbetet ingår även internationellt samarbete för att förbättra Östersjön.

Den åländska förvaltningsplan för vatten 2022–2027 ska spegla helheten i vattenförvaltningen: tillstånd och användning, påverkan samt mål och kvalitetskrav, åtgärder och övervakning av våra vatten. Planen bidrar på så sätt med överblick och förståelse och kan användas som referens och planeringsunderlag i vattenförvaltningsarbetet av såväl myndigheter och kommuner som ideella organisationer. Planen rapporteras också till EU-kommissionen som en del i det europeiska arbetet med vattenförvaltning. (Ålands Landskapsregering 2022)

1.3.4 Lokala

Tillgången på styrdokument om vattentjänster varierar stor inom landskapets kommuner och tenderar att minska med invånarantalet. Nedan följer typer av politiskt fattade beslut, antagna policyer, strategier, styrdokument och planer som är relevanta för VA-försörjningen i åländska kommuner. Styrdokumentet förekommer i varierande grad i de olika kommunerna och specificeras närmare i respektive kommuns VA-utvecklingsplan vilka bifogas.

- Kommunöversikt
- Generalplan, delgeneralplan, detaljplan
- Byggnadsordning
- Fastslagna VA-verksamhetsområden
- VA-anslutningsbestämmelser
- Avloppsplan
- Avloppsstrategi
- Förnyelse- och avvecklingsplaner
- Bolagsordning
- VA-taxor
- Kommunplan/Kommunal ekonomiplan (3 årig)
- Utredning över sockenreningsverk
- Recipientpunktsutredning
- GIS-digitaliseringsplan
- Krisberedskapsplaner
- Dagvattenstrategier
- Vattenförsörjningsutredningar

2 Organisation och ansvar

2.1 Geografi

Ålands geografi och befolkningsfördelning är av stor betydelse för att förstå förutsättningarna för gemensam VA-planering och dess frågor i kontext. Landskapet Åland är ett örike beläget i Östersjön mellan Sverige och Finland. Landskapet är uppdelat i 16 kommuner. Fasta Ålands areal utgör ca 70 % av den totala landarealen. Ålands totala area uppgår till 1 553 km² och enligt Lantmäteriet är Ålands strandlinje i hav 17 969 km. Då ingår alla öar som är 26 881 till antalet, varav 6757 är minst 0,25 ha. Därtill kommer 602 km strandlinje i insjöar. Landskapet är flackt och den högsta punkten är Orrdalsklint 129 m över

havet. Delavrinningsområdena är små och det saknas stora åar och älvar. På Åland finns det 379 stycken sjöar som är större än 0,25 hektar och 1500 stycken som är mindre än 0,25 hektar. Av dessa är 9 sjöar som är större än 50 hektar. I dagsläget används sju sjöar som råvattentäkter (Ålands landskapsregering 2024). Råvattentäkterna är Markusbölefjärden, Långsjön, Toböle träsk, Lavsböle träsk, Dalkarby träsk, Borgsjön och Oppsjön.

Hur mycket vatten ger en sjö?

... ”Många sjöar på Åland tjänar som vattentäkter och det är givetvis av intresse att veta hur mycket vatten man kan få ut av en sjö (eller bäck). Vattenresurserna består av sjöns volym och den årliga tillförseln. Avrinningen är 6–8 liter per kvadratkilometer och sekund i sydvästra Finland, men mindre i skärgården. Om man kalkylerar med värdet 5 liter per sekund (som är i underkant) får man en dygnsavrinning om drygt 400 m³ och en årlig avrinning om ca 150 000 m³ per kvadratkilometer. Ålands största avrinning sker vid Kastelholm i Sund: Västra Kyrksundet mottar ca 40 km² och ”kapaciteten” där är 6–7 miljoner m³ per år. Om Ålands behov t.ex. vore 5 miljoner m³ vatten, skulle Åland behöva utnyttja all avrinning från ett område om 30–40 km². Problemet är dock inte alls så enkelt. Naturen är nyckfull och det mesta av årets avrinning sker under några veckor på våren och några månader på hösten. Under regnfattiga år, då behovet av bevattningsvatten f.ö. är speciellt stort och avdunstningen stor, ger en kvadratkilometer kanske mindre än 50 000 m³ vatten. Då man nyttjar ytvatten måste man därför magasinera mycket vatten eller ha ett stort tillrinningsområde för att inte tära på ”kapitalet”. Om vattenytan sjunker under den normala eller hålls alltför hög, kan vattenkvaliteten och sjöns natur ta allvarlig skada. Högt vattenstånd skadar även närbelägna åkrar och täckdiken och urlakar markerna, vilket ökar övergödningen i vattnet. Högt vattenstånd gör även att undervattensväxterna slås ut och planktonalgerna blir utan konkurrens...”

Källa: Lindholm, T. (1991) ”Från Havsvik till insjö” s. 17

2.2 Befolkning

90 % av den åländska befolkningen är bosatt på fasta Åland. Omkring 60 öar är bebodda året runt. Ålands befolkning uppgick den 31.12.2022 till 30 359 personer och beräknas ha 34 417 invånare år 2040 (ÅSUB 2022). Av dessa bodde 38,7 procent i Mariehamn, 54,5 procent på landsbygden och 6,8 procent i skärgården.

Region	Befolkningsmängd	
	2022	2040
Stad	11757	13804
Landsbygd*	16557	18207
Skärgård	2045	2406
Totalt	30359	34417

Tabell 3 Befolkningsprognos basscenario (ÅSUB 2022). * innehåller också tätbebyggda områden.

2.3 VA-organisationer

VA-ansvaret på Åland ligger på kommunal nivå. Samtliga 16 kommuner utgör en enskild VA-aktör. En majoritet av landsbygdskommunerna samt Mariehamn samarbetar med att få sitt dricksvatten från Ålands vatten Ab (Dalkarby vattenverk). En majoritet har även avtal att få leda sitt avloppsvatten till Mariehamns stad (Lotsbroverkets reningsverk). Norra Ålands avloppsvatten Ab (NÅAB) ägs gemensamt av Finström, Saltvik och Sund och sköter avloppsledningsnätet för ägarkommunerna och Orklas avloppsvatten. VA-försörjningen är därmed fysiskt sammankopplad för en majoritet av befolkningen i stad och landsbygd, men inte organisatoriskt.

Ålands Vatten Ab samägs av åtta kommuner och Ålands landskapsregering. Ålands Vatten säljer dricksvatten till sina ägarkommuner samt Orkla. Förutom vattenverket äger, sköter och bygger Ålands Vatten stamledningarna till kommunerna.

Varje kommun sköter drift, underhåll, planering och administration för sitt eget VA-verksamhetsområde. Beslutskedjan för VA-frågor går i regel igenom flera kommunala instanser inom varje kommun.

Ett antal andelslag ansvarar för dricksvattenproduktion och/eller -distribution, beslutskedjan är en andelstämma och en styrelse. Vanligtvis finns representanter från kommunerna i andelslagens organ.

2.3.1 VA samarbetet

VA samarbetet började som ett samprojekt för att ta fram en VA plan för Åland 2016. Deltagande kommuner och Ålands Vatten beslutade därefter att fortsätta samarbetet även efter projektets slut.

Ålands Vatten fungerar som huvudman för samarbetet och deltagande kommuner ingår i en styrgrupp som beslutar om vilka samarbetsfrågor och projekt man ska arbeta med.

VA-samarbetet

Vatten och avlopps (VA) samarbetet består idag av Ålands Vatten Ab och tolv kommuner och har i uppgift att arbeta övergripande och långsiktigt med vatten och avloppsutvecklingsbehov på Åland. I VA samarbetat deltar också Ålands landskapsregering och Norra Ålands avloppsvatten. Inom olika projekt deltar andelslag, kommuner utanför samarbetet, organisationer, övriga myndigheter och företag beroende på typ av projekt.

VA samarbetet består av en styrgrupp med representanter från kommunerna. Ålands Vatten driver samarbetet och Ålands Vattens VD fungerar som ordförande. Samarbetet koordineras av Ålands Vattens VA utvecklare. Styrgruppen kallas 9–12 gånger per år och arbetar efter en projektplan med flertalet olika projekt. Samarbetet finansieras av kommunerna och Ålands Vatten. Projekt kan också finansieras med externa stöd.

2.3.2 Nyckeltal VA Åland

VA-Åland	2016	2022
Dricksvattenproduktion	2 400 000 m ³	2 609 000m ³
Omätt vatten	20 %	27 %
Dricksvattenledningar	620	1292
Anslutning till dricksvatten	85 %	90 %
Avloppsvatten	2 700 000 m ³	2 400 000 m ³
Inläckage i avloppsvatten	48 %	N/A
Avloppsledningar	380	443
Dagvattenledningar	N/A	90
Enskilda avlopp	8600 st	N/A
Avloppspumpstationer	N/A	395 st

Tabell 4 VA-Åland i siffror år 2016 och 2022

2.4 Digitalisering

2.4.1 Digitalisering av VA ledningsnät

Ungefär 70 % av Ålands ledningsnät finns digitaliserat (2018). Med digitalisering menas att ledningsnätet vid behov mäts in i fält och förts in i elektroniska kartor.

Ledningssträckor som väntar på att mätas in kan under tiden ritas in utifrån fysiska ledningskartor, med vetskapen om att de kan ha en viss felmarginal i den elektroniska kartan. Metadata, dvs data om ledningens egenskaper kan matas in i systemet vartefter, förutsatt att det finns dokument att utgå ifrån. Landsbygds- och skärgårdskommuners GIS-material är inte alltid kompatibelt och kan kräva större bearbetningsinsatser för att bli enhetliga. Det finns ledningssträckor som ännu inte har mätts in för införsel av metadata så en hel del arbete behöver genomföras i flera kommuner för att få ett heltäckande system.

VA samarbetet har under några år arbetat med ett projekt som innebär att uppgifter om VA ledningsnät samlas i en databas som landskapsregeringen ansvarar för. Kommunernas VA-tjänstemän kan logga in på systemet för att använda det i planering för VA-utbyggnad. Detta

underlättar för att t.ex. samarbeta över kommungränser vid större VA-projekt, vilket också kan resultera i gemensamma planeringar och inköp som i sin tur kan spara resurser.

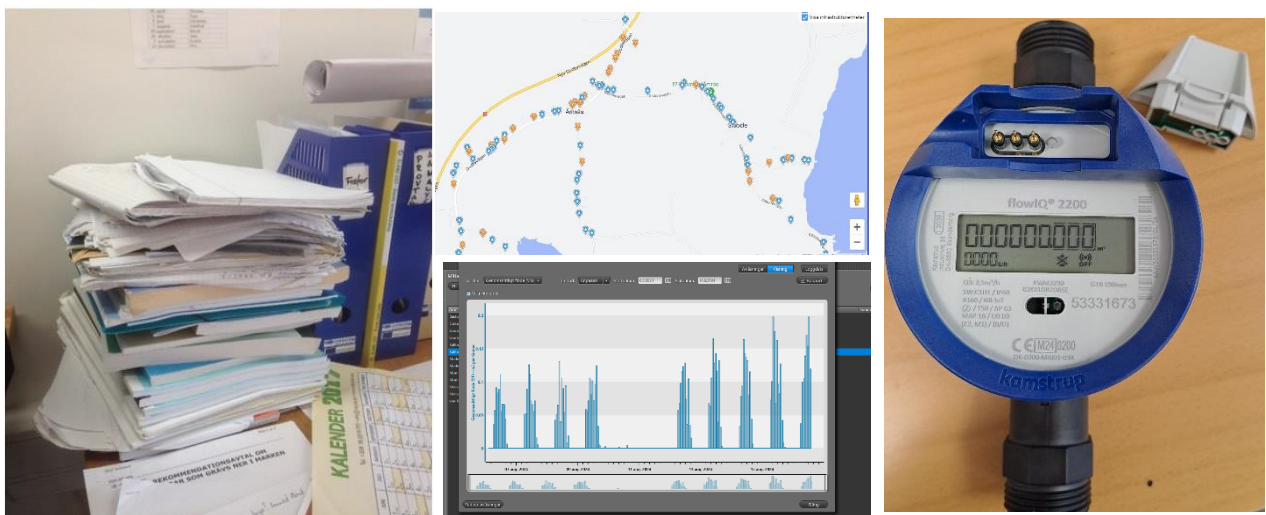
Arbetet pågår just nu med att införa aktuella data, men också att ta fram ett gemensamt datadelningsavtal så att alla kommuner kan använda det gemensamma systemet för VA-planering.

Nästa steg i projektet är att utöka informationen i systemet med t.ex. ålder och material för VA-ledningar. Det planeras också för att föra in uppgifter om t.ex. pumpstationer, avloppstillstånd för att utöka informationen och underlätta VA-planering för framtiden.

2.4.2 Digital vattenmätning

Installation av digitala vattenmätare ska ge kommunerna bättre kontroll av flöden, enklare avläsning och nya möjligheter till att upptäcka vattenläckage. VA-samarbetet har genomfört projekt som under 2022–2023 innebar installation av områdesmätare på vissa kommunala ledningssträckor. Ett nytt projekt som pågår är installation av digitala vattenmätare i hushåll. Projektet innebär installation av drygt 900 digitala vattenmätare i 8 kommuner.

Installationerna i pilotområdena påbörjades i juni 2024 och under hösten 2024 kommer materialet analyseras för hantering av läckage och fakturering. Därefter beslutas om projektet kommer att fortsätta och om fler parter kommer att ansluta sig till projektet.

Figur 4. Digitalisering av VA-uppgifter skapar förutsättningar för en mer effektiv förvaltning.

2.4.3 Digitalisering av avloppspumpstationer

Inom VA-samarbetet finns ett projekt om att digitalisera avloppspumpstationer. I princip handlar det om att installera ett gemensamt SCADA system för övervakning men också för att reglera pumpar. Syftet är att få bättre kontroll och minska bräddningar av avloppsvatten.

3 Information och kommunikation

Information och kommunikation gällande VA är idag väldigt spridd och ej enhetlig. VA organisationer har information vanligtvis på en hemsida, Facebooksida eller via direktutskick.

Krav på information till hushåll ska uppfyllas genom förordningar från 2023¹ och organisationerna arbetar med att hitta bra lösningar för att uppfylla kraven.

Våren 2024 arrangerade VA samarbetet och Ålands Vatten en vattenskola för beslutsfattare med bred information om VA idag och framtidens utmaningar. Kommunikation med beslutsfattare och förståelse för VA är avgörande för att lyfta VA frågorna högre upp på den politiska agendan.

4 Samhällsplanering

Ålands landskapsregering färdigställde 2018 ”*Den fysiska strukturen på Åland – Naturgivna förutsättningar, bebyggelse, infrastruktur, teknisk försörjning och planeringsberedskap*”

I underlagsrapporten ges en översiktlig bild av nuläge och viktiga trender gällande markanvändningen på Åland i form av bostads- och fritidsbebyggelse, kulturhistoriska miljöer, arbetsplatser, serviceutbud och pendling, fysisk infrastruktur samt mark - och vattenresurser.

Därtill har det tagits fram en rapport för ”*Fysisk strukturutveckling på Åland 2019 - 2030*”. Utgångspunkten är en under överskådlig framtid fortsatt åländsk tillväxt, vilket medför nya markexploateringsbehov och regionala omstruktureringar.

Rapportens övergripande mål är att genom förbättrad planeringsberedskap och en genomtänkt regional strukturutvecklingspolitik bidra till en bebyggelse och regional struktur som möjliggör ett socialt och miljömässigt hållbart, och för människor och företag

¹ Landskapsförordning (LF) om informationssystemet för vattentjänster (ÅFS 2023:85). LF om omändring av landskapsförordningen om tillämpning på Åland av riksförfattningar om hälsoskydd (ÅFS 2023:86)

attraktivt, framtida åländskt samhälle.

I rapporten presenteras fyra olika scenarier för utvecklingen av den övergripande regionala strukturen under perioden 2019–2030/51:

- Framskrivning av dagens utvecklingstrend
- Decentraliserad centrumutveckling
- Koncentrerad centrumutveckling
- Decentraliserad bebyggelseutveckling

Den första punkten anses mest realistisk och kan ses som basscenario. Ur hållbarhetssynpunkt är andra punktens scenario det bästa.

Att prognoser och etablerade trender pekar mot fortsatt tillväxt av Ålands befolkning och ekonomi är ingen garanti för framtiden. Dagens tillväxtförutsättningar kan komma att undermineras av globala ekonomiska kriser, ändrade marknadsförhållanden och tekniska genombrott som inte gynnar det åländska näringslivets konkurrenskraft. Det är inte självklart att tillväxten fortsätter i samma spår hela perioden ut

De framtidsutmaningar som en fortsatt tillväxt enligt dagens trender och regionala mönster sannolikt kommer att generera handlar primärt om:

- Den regionala balansen
- Konkurrensen om lämplig mark
- Ökat tryck på mark med skyddsbehov
- Tillgängliga planinstrument och resurser

Det övergripande målet kan konkretiseras i tre centrala delmål:

- En utvecklingsbar samhällsmiljö
- Levande landsbygd och skärgård
- Effektiv markanvändning, säkrade skyddsbehov och klimathänsyn

Delmålet effektiv markanvändning, säkrade skyddsbehov och klimathänsyn kan delas upp i underliggande mål:

- Effektiv markanvändning
- Infrastrukturell synergi
- Samhällsintressen med skyddsbehov
- Minskad klimatpåverkan och klimatanpassad bebyggelse

Det är viktigt att nytillkommande bebyggelse med anslutande markanvändning inte bör begränsa de framtida utvecklingsmöjligheterna för strategiskt viktiga samhällsfunktioner. Ett delmål bör vara att säkra positiva synergieffekter och god resurseffektiviteten vid framtida bebyggelseexpansion genom ökad koordinering – regionalt, kommunalt och lokalt – av bostäder, arbetsplatser, trafikinfrastruktur och teknisk försörjning

Ett för den framtida befolkningen och näringslivet attraktivt Åland förutsätter att den expanderande bebyggelsen så långt som möjligt tar hänsyn till viktiga markskyddsbehov i syfte att säkra olika typer av gemensamma samhällsintressen. Investeringarna i bebyggelse och infrastruktur är av stor betydelse för den lokala och regionala miljöns kvaliteter och attraktivitet. I de tekniska försörjningssystemen bör omedelbara utvecklingsbehov, inom bland annat avloppssystem och avfallshantering, åtgärdas i syfte att undvika negativ påverkan på ekosystemen och den biologiska mångfalden

Mariehamn stad har med dagens markområden och infrastruktur nått den maximala exploateringsgraden. Fortsatt exploatering och byggnation kräver nya lösningar.

Landsbygdskommunerna har ofta mindre detaljplanerade områden färdiga för bostadsbyggnation samt mycket privatägd yta för det. Skärgården har låg exploateringstakt. Andelen nya eller expanderande VA-intensiva industrier är låg för hela landskapet.

Planeringsverksamhet regleras av plan- och bygglagen (2008:102) för landskapet Åland, kallad PBL. Enligt PBL är kommunerna planeringsmyndighet medan landskapet utövar allmän tillsyn. PBL anger att varje kommun ska ha en aktuell heltäckande kommunöversikt som ska fungera som vägledning för beslut i plan- och byggfrågor. När en kommunöversikt tas fram ska kommunen planera så att möjlighet finns till samordning med andra kommuners planläggning. Kommunöversikten ska ses över och vid behov uppdateras av fullmäktige minst vart femte år. Av de kommunöversikter som tagits fram är det Mariehamn och Jomala som är uppdaterade.

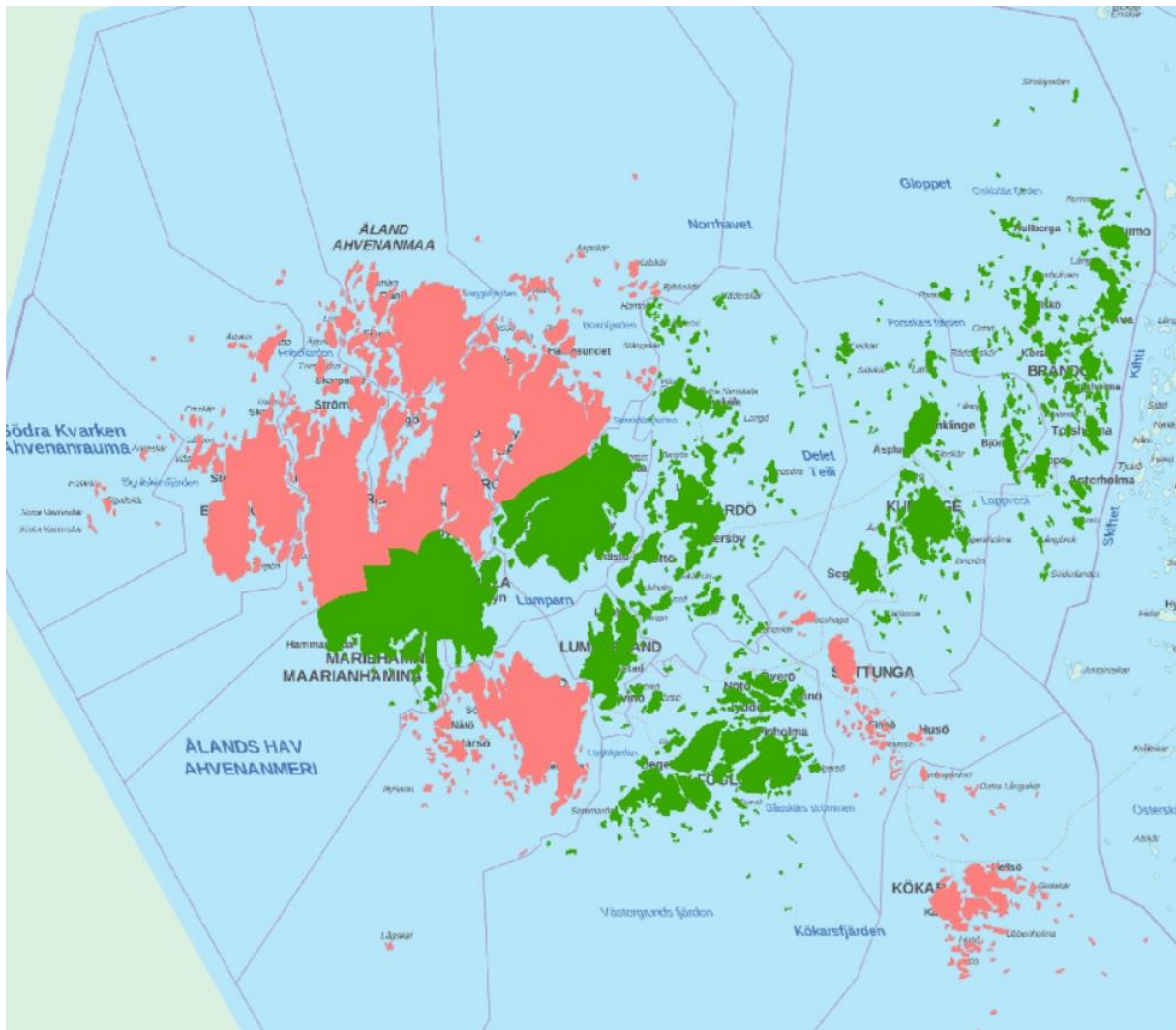
Mariehamns generalplan täcker hela stadens område och delar in staden i verksamhetsområden. I praktiken sammanfaller Mariehamns generalplansområde nästintill helt med stadens VA-verksamhetsområde. Mariehamn skiljer sig på det viset från övriga kommuner vars VA-verksamhetsområden endast till viss del täcker kommunen. De övriga kommunernas översiktsplaner är minst 10 år gamla och har i olika omfattning förlorat sitt planeringsvärde. Det saknas generellt kompatibilitet mellan kommunöversikters

kartunderlag. Kartor är framtagna på olika sätt och det skulle kräva mycket bearbetning för att de skulle kunna användas som underlag för VA-planering. Kommunöversikterna tjänar därför inte idag som underlag till planering av VA. Det planläggningskontor som finns är stadsarkitektkontoret. Jomala har egna planläggare, övriga förvaltningar köper in kompetensen externt. Ingen av nämnda planeringsresurser fanns till förfogande för arbetet med VA-plan 2018. VA-planering har generellt ingen naturlig koppling till övrig kommunal samhällsplanering på Åland.

Avsaknaden av markplanering i majoriteten kommuner har bidragit till en geografiskt spridd VA-infrastruktur som inte är utbyggd på samma premisser kommuner emellan. VA-planering med god framförhållning är utmanande när det inte finns tydliga beslut om vilken riktning landskapet ska utvecklas. Situationen försvårar även planering av förebyggande åtgärder gällande VA-infrastrukturens resiliens mot framtida klimatförändringar. Kommunernas avsaknad av generalplaner, detaljplaner och kommunöversikter fördyrar framtida VA-utbyggnad.

Ingen part äger VA-planering på Åland. Landskapslag (1979:29) om allmänna vatten- och avloppsverk kan förenklat förklaras att där behovet hos en större grupp av konsumenter eljest så kräver har varje kommun skyldigheter att försörja med kommunalt VA. Utifrån allmänna VA-verksamhetsområdets fördelning på Åland kan det inte uteslutas att det finns ett tolkningsutrymme av lagen bland kommunerna.

Kommunerna har inte samma skyldighet att ordna VA för industri, hotell och andra jämförbara inrättningar. En större industri kan påverka VA-planering i en mindre kommun betydligt. Exempelvis har Orkla i Saltvik 100 000 m³/år avloppsvatten reserverat inom NÅAB jämfört med hela kommunens eget behov som är 60 000 m³/år.

Figur 5 Gröna kommuner har vid något tillfälle tagit fram en kommunöversikt (skärmdump Geosecma Ålands Landskapsregering 2017).

5 Ekonomisk hållbar utveckling

5.1 Ekonomi

År 2023 omsatte kommunal VA-verksamhet ca 8,9 miljoner euro (ÅSUB 2024).

Kommunernas redovisningsprinciper av VA-ekonomi görs fortfarande på lite olika sätt.

Utgiftsposter är ibland svåra att urskilja från varandra varför de inte blir helt jämförbara.

Kommunal personal med VA-uppgifter hanterar också många andra icke inkomstbringande kommunala åtaganden i sin tjänst. Särredovisning mellan arbetsuppgifterna är inte självklar och kostnaderna för VA-resurserna kan skilja sig mellan teori och praktik. Ekonomiska förutsättningar kan skilja sig stort mellan VA-organisationerna beroende på kundunderlag, verksamhetsområde och storlek på anslutet VA-verk. De största vatten- och reningsverken har full täckningsgrad för sina utgifter.

De minsta har ner till 60 % täckningsgrad för sina verksamheter där resterande utgifter täcks med skattemedel. Skattefinansiering innebär att kommunerna subventionerar VA-priser till sina invånare.

VA-taxorna skiljer sig för varje kommun och i vissa fall finns även särtaxor inom kommunen. Ett exempel är anslutningsavgifter till kommunalt avlopp som utgår från vad utbyggnaden kostat fördelat på anslutna abonnenter, driftkostnader, stöd- och skattefinansiering samt avskrivningstid.

Flera faktorer spelar in när VA-taxa beräknas och ingen kommun är helt identisk med den andra varför jämförelser inte blir jämlika.

Kommunerna sköter fakturering av VA till sina invånare även i de fall VA är anslutet till VA-verk utanför kommunen. Dock fakturerar vattenandelslag vattenavgifter till dess kunder.

5.1.1 VA-taxor

Historiskt har en stor del av VA-verksamheten byggts med samhällsstöd. Exempelvis finansierades Lotsbroverkets senaste utbyggnad med 40 % och ett 30 % stöd gick till Norra Ålands avloppsvatten. Sedan dess har landskapsregeringen inte haft några vikta stöd till VA projekt. Däremot tas vissa år pengar upp i landskapsbudgeten som stöd som har gynnat VA sektorn till exempel stöd för att ta fram en VA plan, stöd för digitalisering av vattenmätning.

En stor del av den verkliga kostnaden för VA-tjänster är kapitalkostnader för genomförda investeringar i infrastruktur. Räntor och avskrivningar ska ingå i avgiftsberäkningsgrunden, men lämnas ibland utanför.

Anläggningstillgångar kan i vissa fall även skrivits av snabbare än de bytts ut. Det innebär att brukarna inte betalar en avgift som motsvarar den verkliga kostnaden, eftersom en del investeringar betalats med samhällsmedel eller av tidigare brukargenerationer. När dagens reningsverk och tillhörande ledningar successivt ersätts genom nya investeringar är de vanligtvis finansierade med lån som betalas av brukarna.

VA-verksamheten blir alltmer föremål för förändringstryck och nya krav. VA-taxorna styr vilka resurser det finns att sköta och utveckla den allmänna VA-försörjningen. Varje kommun fastställer nivå på VA-taxa och därmed finansieringsgrad för att täcka kostnader för VA-tjänster. Samtidigt kommer utmaningar med uttjänt infrastruktur, höjda miljökrav

och klimatförändringar.

Bruksavgiften för avloppsvatten respektive drickvattenvatten skall sedan 31 december 2010 täcka kostnaderna för VA-tjänsten. Undantag från principen om kostnadstäckning får göras om de inte äventyrar syftena och möjligheten att uppnå de mål för vattenkvalitet som följer av bestämmelserna i 4 kap. 1 § och 5 kap. 1 och 2 §§ i vattenlagen (1996:61) för landskapet Åland.

Ålands landskapsregering har delvis reviderat vattenlagen sedan år 2016 utifrån EU-direktiv, men behov av större förändringar finns. Däremot saknas helt en vattentjänstlag som skulle kunna förtydliga principen om kostnadstäckning och dess eventuella undantagsvillkor.

Åländska kommuners bokslut visar att flera VA-taxor systematiskt inte uppnår självkostnadsgrad. En underfinansierad VA-sektor leder till att en underhållsskuld byggs på för varje år.

Låga VA-taxor kan vara en följd av politiska beslut där man till exempel vill att fler ansluter sig till kommunalt VA eller öka inflyttning.

I Sverige strävar kommunerna efter full avgiftsfinansiering även om man de senaste åren fått skjuta till skattemedel på grund av stora investeringar (Svenskt Vatten 2023)

Vattenfrågorna har kommit högre upp på de politiska agendorna. Krismedvetenheten kopplad till olika samhällsfunktioner har generellt ökat, där bland annat kriget i Ukraina, energikrisen och Nato-medlemskap satt sårbarheter, beredskap och kontinuitet i dricksvattenförsörjningen i fokus.

Det ekonomiska läget och hushållens pressade situation har också gjort att media och allmänheten intresserar sig för hur priset på vatten utvecklas. Från att ha varit mer eller mindre osynligt, har vattenfrågorna fått större betydelse. Medvetenheten om vattnets värde kan förhoppningsvis utgöra en god utgångspunkt för en viktig diskussion om investeringsbehov, finansiering av förnyelse och VA-taxornas utveckling. (Svenskt Vatten 2024)

Nedanstående diagram visar avgiftsnivåer i medeltal på Åland 2020–2024. Trenden är att taxorna ökar.

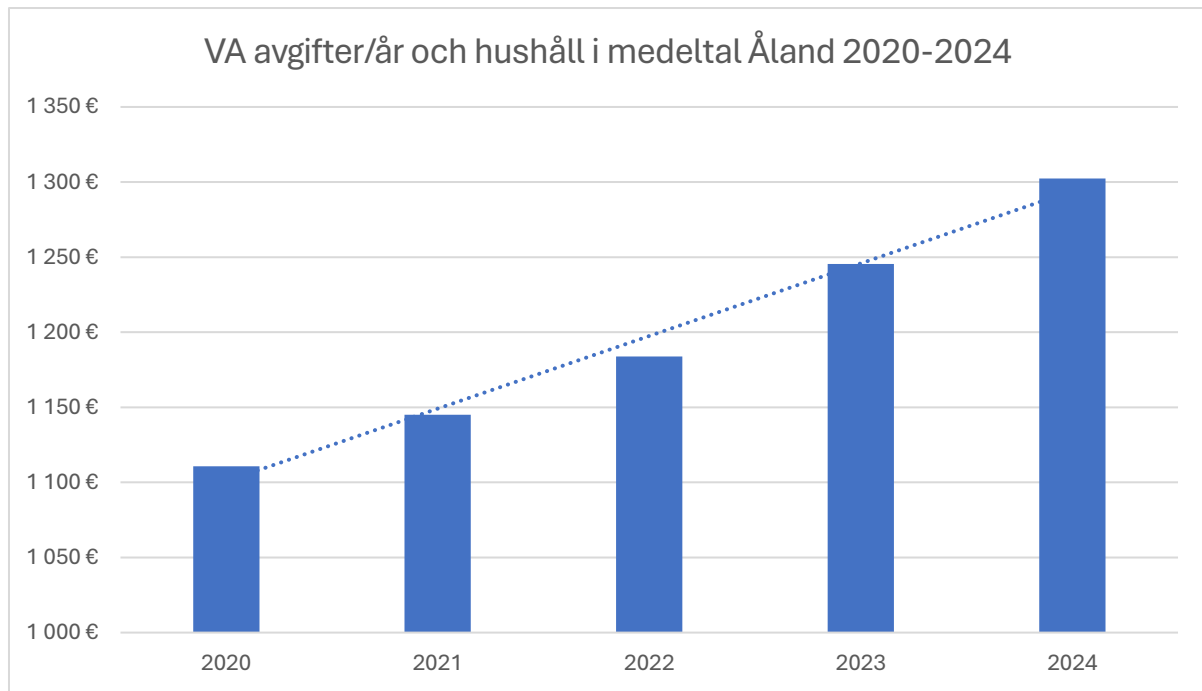

Diagram 1. Totala kostnader per hushåll för vatten och avlopp, år 2020–2024.

Totala vatten och avloppsavgifter för typhus A, det vill säga ett egnahemshus med en förbrukning om 150m³/år.

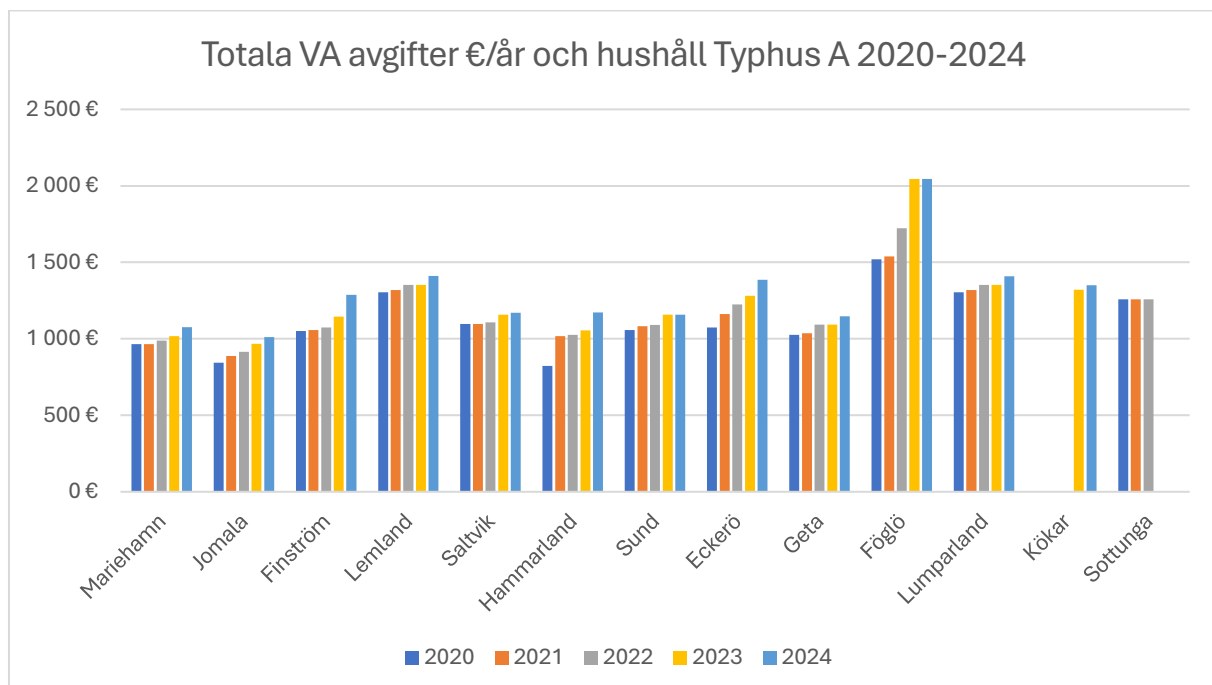

Diagram 2. Totala kostnader per hushåll för vatten och avlopp per kommun år 2020–2024. Typhus A, ett egnahemshus med en förbrukning om 150m³/år.

6 VA inom verksamhetsområde

6.1 Dricksvattenanläggningar

Vattenförsörjningen är en samhällskritisk infrastruktur och är en förutsättning för ett välfungerande samhälle. Ålands situation idag är att vi har tillgång till relativt bra råvatten men insatser för dricksvattentäkter pågår kontinuerligt. Nya ytvattentäkter är troligtvis inte möjligt på grund av sjöarnas dåliga kvalitet För att säkra fler råvattentäkter diskuteras nu rening av havsvatten.

Majoriteten av dricksvattnet produceras av Ålands Vatten Ab som förser staden och sju landsbygdskommuner, vilket motsvarar 75 procent av Ålands befolkning.

År 2023 producerades totalt 2 545 000 m³ dricksvatten på hela Åland (ÅSUB 2024).

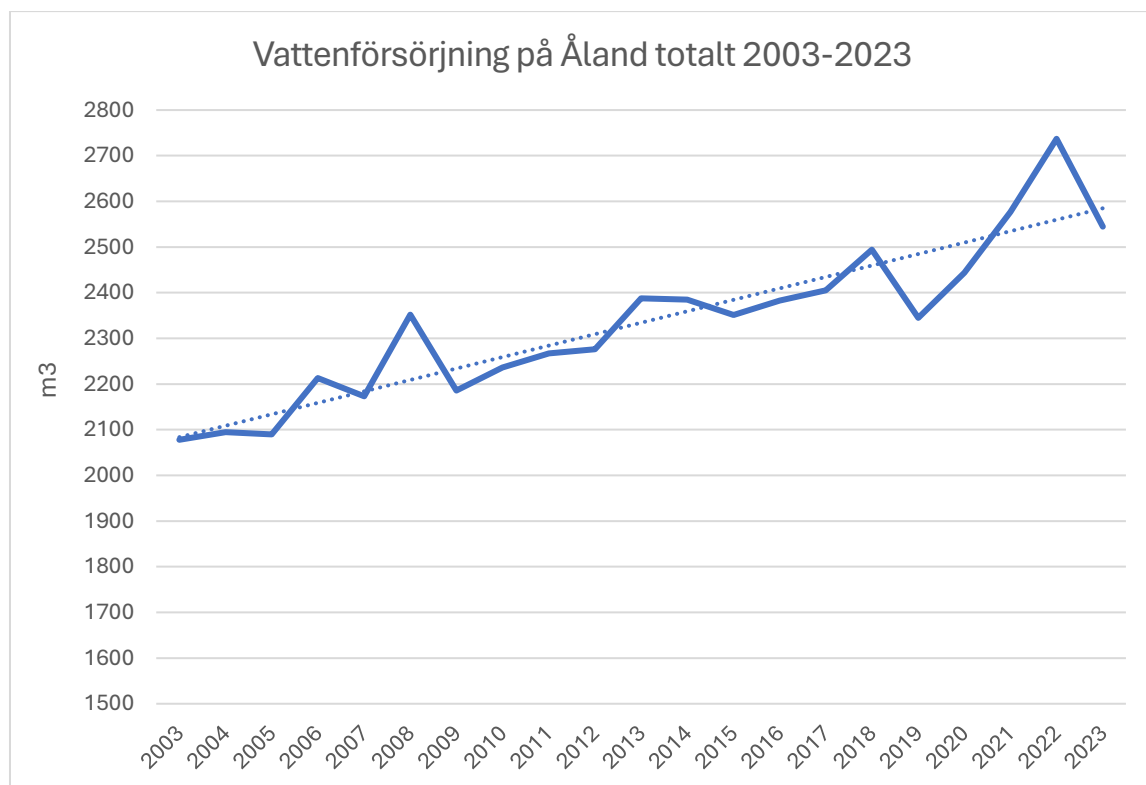

Diagram 3. Den totala vattenförsörjningen på Åland 2003–2023.

Trendlinjen visar på att vattenförbrukningen ökar på Åland. Variationer per år kan vara ganska stora beroende på specifika händelser dessa år, t.ex. torka, pandemiåren.

På landsbygden och skärgården finns ett flertal mindre dricksvattenproducenter. Dricksvattenproducenter och distributörer på landsbygden är Bocknäs Vatten, Tjenan Vatten, Sundets Vatten, Västra Sunds Vatten, och Storby Vatten.

I skärgården förses majoriteten invånare med enskild vattenförsörjning eller gemensamhetsanläggningar från grundvatten. Undantaget för skärgården är Kökar med ytvattentäkt och Föglö med avsaltninganläggning. I Skärgården är Föglö, Kökar, Kumlinge och Sottunga kommun dricksvattenproducenter. Därtill har Brändö ett vattenandelslag.

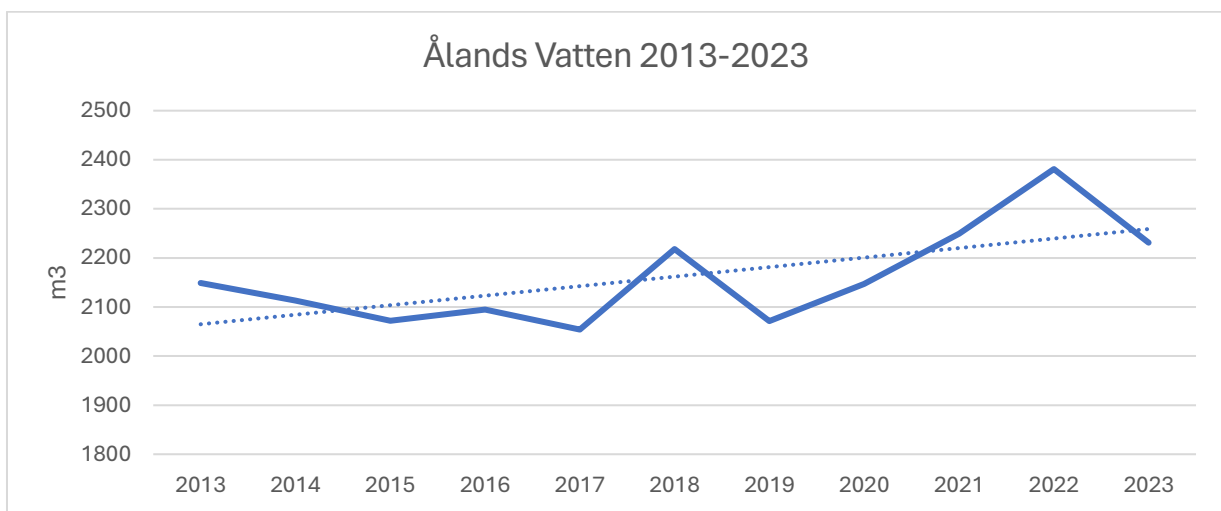

Diagram 4. Ålands Vatten Ab vattenproduktion 2013–2023.

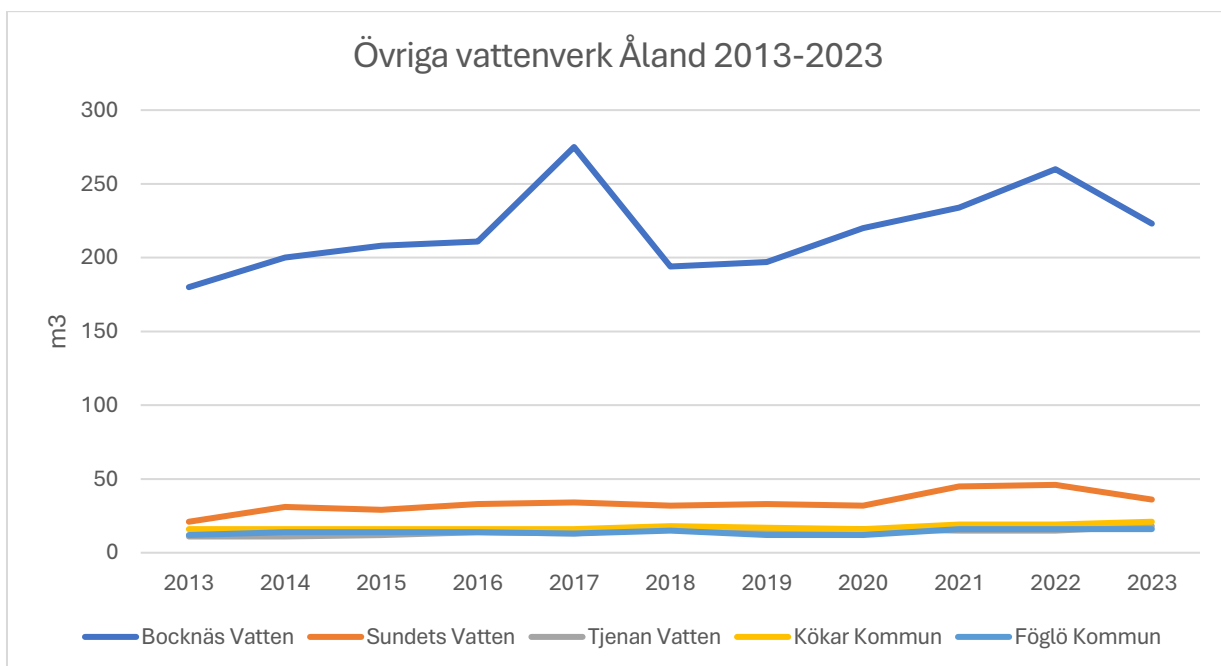

Diagram 5. Övriga större vattenproducenter på Åland 2013–2023.

Det finns många olika lösningar för vatten och avloppsförsörjningen på Åland. Nedan presenteras en översikt hur nuläget ser ut idag baserat på tillgängliga uppgifter.

Kommun	Vattentäkter	VRV	inv. allmänt vatten	inv. allmänt avlopp	ARV	Recipient
Mariehamn	Markusbölefjärden Långsjön Dalkarby träsk	Ålands Vatten	99 %	99 %	Lotsbroverket	Västra hamn
Jomala		Ålands Vatten	98 %	52 %	Lotsbroverket	Västra hamn
Finström		Ålands Vatten			Lotsbroverket	Västra hamn
Lemland		Ålands Vatten	84 %	40 %	Lotsbroverket	Västra hamn
Lumparland		Ålands Vatten			Lumparland ARV	Långnäs hamn
Saltvik	Lavsböle träsk Toböle träsk	Bocknäs VRV Tjenan VRV		55 %	Lotsbroverket	Västra hamn
Hammarland		Ålands Vatten	90 %	42 %	Lotsbroverket	Västra hamn
Sund	Lavsböle träsk Borgsjön Tranviks grundvatten	Bocknäs VRV Sundets VRV Tranviks VRV			Lotsbroverket Prästö ARV	Västra hamn Lumparn
Eckerö	Storby grundvatten	Ålands Vatten Storby vatten			Eckerö ARV	Ålands Hav
Föglö	Djupdalsfjärden	Degerby VRV	32 %	32 %	Degerby ARV	Degerby Redden
Geta		Ålands Vatten	47 %	28 %	Geta ARV	Olofsnäs träsk
Brändö	300 abonnenter	Brändö Vatten			Brändö ARV Lappo ARV	
Vårdö	Lavsböle träsk	Bocknäs Vatten	70 %	20 %	Lövö ARV	Lövösundet
Kumlinge		Kumlinge VRV (Vårholm, skolan, apoteket, annagården)			Skolan ARV Vårholm ARV Enklinge ARV	
Kökar	Oppsjön	Karlby VRV	92 %	59 %	Karlby ARV Hellsö ARV	Rågholms fjärden Väster i sundet
Sottunga	Sottunga grundvatten	Sottunga VRV	15 %	60 %	Sottunga ARV	Storörs viken

Tabell 5 Översikt av vattenverk och avloppsverk i de åländska kommunerna 2022.

6.2 Ledningsnät för dricksvatten

6.2.1 Drift

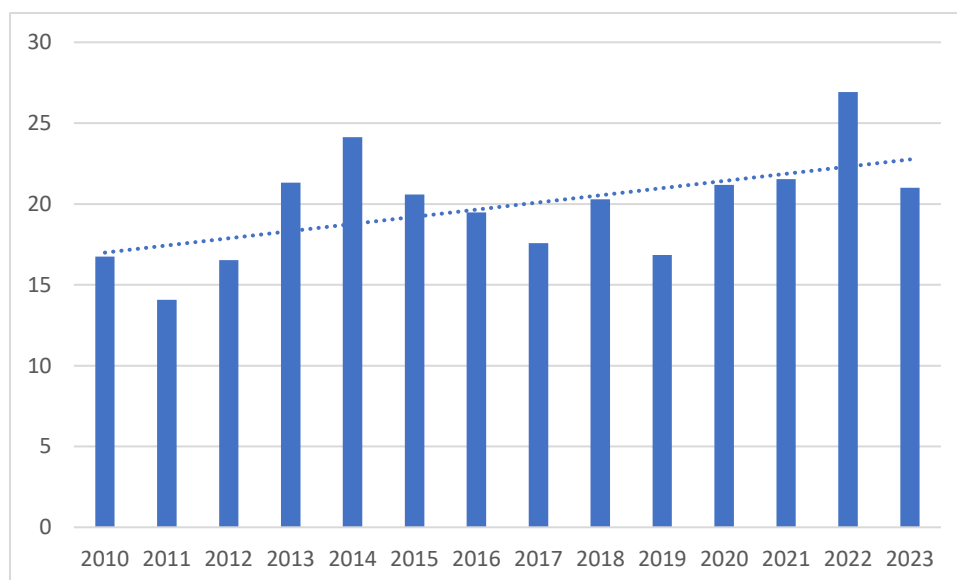
Det finns över 600 km vattenledning på Åland som når 85 % av befolkningen med kommunalt vatten. Vattenledningsnätet är utbyggt till över 90 % av invånarna på fasta Åland. Skärgårdskommunerna har jämförelsevis begränsad utbyggnad av VA-ledningsnät. Ålands Vatten Ab äger, sköter och planerar stamledningarna till sina delägarkommuner. Kommunerna äger, sköter och planerar distributions- och servisledningar. Undantaget är de

kommuner där andra aktörer än kommunen helt eller delvis sköter vattenproduktion och distribution, däribland Saltvik, Sund, Vårdö som har Bocknäs Vatten med egna arrangemang. När VA-översiktens informationsinsamling genomfördes uppgav kommunernas VA-ansvariga att de generellt har en fungerande daglig drift och underhåll av VA-anläggningar. Drifts- och underhållsplaner har inte närmare kartlagts bland VA-organisationerna.

6.2.2 Underhåll

Vattenledningars ålder, material, placering och underhållsnivå är faktorer som påverkar ”spill” från vattenledningsnätet. Spillprocenten kan därför variera mellan år, se diagram nedan. I statistiken för spill inräknas ofakturerade volymer. År 2023 låg Ålands Vattens siffra på 21 % vilket motsvarar 400 000 m³ eller 2,5 månaders snittproduktion vid Dalkarby vattenverk. Spillet ligger på en god nivå (15–25%) vid jämförelse med branschorganisationen Svenskt Vattens hållbarhetsindex som baserar sig på deras kommunala VA-statistik. En nollvison av spill är ekonomiskt oförsvärbar eftersom det finns en kritisk punkt för när kostnaderna för läcksökning och åtgärd överstiger den för vattenproduktion.

Ökat spill från vattenledningsnätet leder till ökat behov av råvatten samt produktionskostnader. Tillräckligt underhåll och läcksökning är viktigt för att hålla ner spillet. En systematisk läcksökningsstrategi för sammankopplade kommuner har tidigare diskuterats och håller på att konkretiseras genom projektet digital vattenmätning.

Figur 6. ”Spill” procent 2010–2023 Ålands Vatten. För 2023 var andelen 21%.

”Spillprocenten” är den andel vatten som räknas fram genom att ta den producerade

mängden vatten från Ålands Vatten minus inrapporterade mängder och delvis mätta mängder. Andelen representerar både läckagevatten, odebiterat vatten och vatten som används för till exempel brandbekämpning.

6.3 Avloppsanläggningar

Åland har cirka 6500 abonnenter anslutna till kommunala avloppsreningsverk. Abonnenterna motsvarar cirka 50 % av Ålands befolkning. De kommunala reningsverken behandlade 2 400 000 m³ år 2022. Staden samt de sex största landsbygdskommunerna är anslutet till Lotsbroverket som behandlar den absoluta majoriteten av Ålands avloppsvatten. Lotsbroverket lyder under Mariehamns Stads VA-verk och 75 % av behandlad volym kommer från Mariehamns stads eget VA-verksamhetsområde. Resterande mängd leds från de sex anslutna landsbygdskommuner.

Kommunala reningsverk med kapacitet över 300 personekvivalenter, förkortat PE, finns i landsbygden Eckerö, Lumparland och Geta.

Skärgårdskommunerna har relativt små reningsverk för ett begränsat verksamhetsområde. I skärgården finns kommunala reningsverk i Föglö, Vårdö, Kökar, Brändö, Kumlinge och Sottunga. Kapaciteten i kommunala reningsverk i skärgården är mellan 70–900 PE.

6.4 Ledningsnät för avloppsvatten

6.4.1 Drift av avloppsnät

Ålands har över 380 km avloppsledning. Avloppsledningarna är utbyggda till 60 % av befolkningen. Kommunala avloppsutbyggnadsplaner är genomförda och verksamhetsområden för allmänt avlopp växer idag främst utifrån gällande anslutningsvillkor eller självkostnadspris.

Skärgårdskommunerna har begränsad utbyggnad av avloppsnät, med undantag för Kökar.

Lotsbroverket i Mariehamn tar emot majoriteten avloppsvatten, men avloppsledningarna till Mariehamn ägs av respektive kommun. Bolaget Norra Ålands avloppsvatten Ab, kallat NÅAB, ägs gemensamt av Finström, Saltvik och Sund. NÅAB sköter ledningsnätet för ägarkommunerna och Orklas avloppsvatten. Jomala, Hammarland och Lemland sköter egna ledningsnät för avloppsvattnet som leds till Mariehamn.

6.4.2 Underhåll av avloppsvattenledningar

Tillskottsvatten är dagvatten och grundvatten som tränger in i otäta avloppsledningar. Tillskottsvatten i avloppsnätet är vanligt och praktiskt ofrånkomligt. Nivån av tillskottsvatten varierar mycket beroende på nederbörden från år till år. Som mått på tillskottsvatten i avloppsnätet pratar man om utspädningsgrad, förkortat USG. USG beräknas genom att ta totalvolymen avloppsvatten som kommer till reningsverket dividerat med den fakturerade volymen spillvatten [(tillskottsvatten + spillvatten) / spillvatten]. USG används som ett nyckeltal för bl.a. uppföljning av ledningsnätets prestanda. Noll tillskottsvatten ger USG 1,0 eller 100 %. Lotsbroverket hade år 2015 en USG om 1,87 vilket motsvarade tillskottsvatten till avloppsledningsnätet på 1,3 miljoner m³. Lotsbroverkets USG ligger på en genomsnittlig nivå vid jämförelse med branschorganisationen Svenskt Vattens hållbarhetsindex 2016 som baserar sig på kommunal VA-statistik.

Tillskottsvatten ökar den hydrauliska belastningen, är en risk för källaröversvämningar, bräddning av orenat avloppsvatten, högre energikostnad för pumpning och rening samt större förbrukning av kemikalier för rening. Att hitta källan för tillskottsvatten är ett detektivarbete och utmanande. En gemensam strategi för att minska mängden tillskottsvatten saknas bland anslutna kommuner till Lotsbroverket. För mer ingående data om kommunernas avloppsflöden, se tabell nedan.

Aktör	Årsflöde 2015 (m ³)	Årsflöde 2030 (m ³)	USG 2015 (%)	Självfalls - ledning (m)	Tryckavlopps -ledningar (m)	Servisledning (m)	Komb. ledning (m)	Pump-stationer	Abonenter (st)
LBV*	2699971		1,87						
Mariehamn*	2014670	1800000	2,67	67,000	5,900	43,000	8,500	16	2,520
Jomala*	254000	346000	1,47	49000	36000	600	0	45	967
Finström*	150,991	170,000	1,74	43,217	10,000			51	550
Lemland*	55,793	90,500	1,58	63361	33,706	6386		52	361
Saltvik*	49000	65000	1,55	43217			0	46	360
H:land*	32,404	49,000	1,75	42308	22203	3840	0	24	274
Sund*	24,297	35000	1,38	9433	8081		0	18	123
NÅAB		370000		25892	23768	0	0		
Eckerö	122535	100000	1,73	20664	12317	12465		13	325
Föglö	19,786	30400	0	3828	1630	0	0	8	94
Geta	6200			4510	3117	869			
Brändö	1473								
Vårdö	3000			6000	5000	2000	0	5	43
Lumparland	6,593	13,000	1,13					6	52
Kumlinge	1,032	1,032		2,000	250	230	0	3	60
Kökar	5584	7700							190
Sottunga	3500	3500	1,4						52

*Tabell 6 Information om kommunalt avlopp 2015. * anslutning till Lotsbroverket*

Bräddning är inte olagligt enligt åländsk lagstiftning med undantag i vattenskyddsområden (nytt i vattenlagen 2023). Utsläpp av orenat avloppsvatten med negativ påverkan av vattenkvalitet går dock stick i stäv med hållbarhetsprinciperna samt vad som står i EU:s vattendirektiv, havsmiljödirektiv samt avloppsdirektiv.

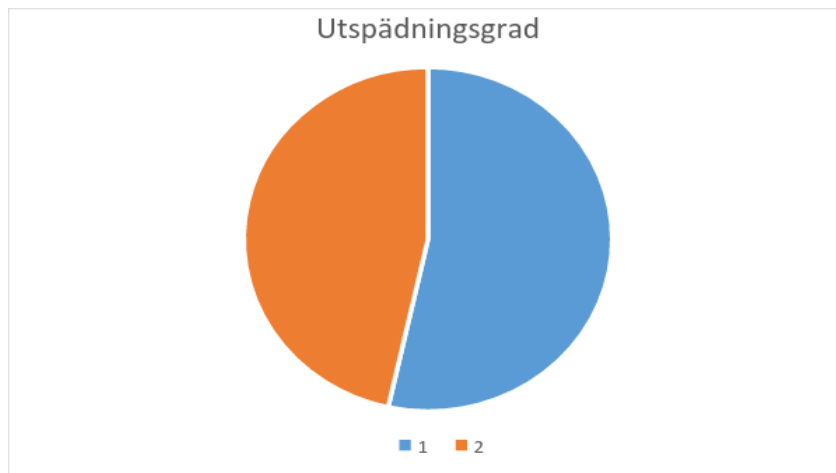
I Sverige har vattenmyndigheterna tagit fram förslag till åtgärder mot föroreningar från bräddningar efter att EU-kommissionen uppmärksammat frågan mer (Svenskt Vatten 3, 2016).

Utifrån befintliga kommunala resurser på Åland så har av bräddningar inte varit en prioriterad fråga och det saknas riskanalys och åtgärdsplan. Men 2024 finns ett uppstartat projekt inom VA-samarbetet med att inventera avloppspumpstationer och inläckage på avloppsnätet. Utredningen ska också ge förslag på åtgärder som kan hanteras i kommunerna.

Utsläpp av bräddvatten från reningsverken är inte ofta förekommande. Bräddningar från åländska pumpstationer förekommer systematiskt. Dem sker vanligast under vårflod samt nederbördsrika månader under hösten när marken är mättad på vatten. Avloppsnät och pumpstationer dimensioneras för normalflöden och inte flödestoppar. Orenat avloppsvatten från pumpstationernas bräddningar leds till dikessystem som har sjö- och havsvikar som recipient. Bräddningar sker främst på grund av högt inläckage av dagvatten eller grundvatten till avloppsnätet. Stopp i ledningsnätet och strömavbrott kan även leda till bräddningar men är mer sällan orsaken. Pumpstationer och reningsverk har gemensamt att de bräddar vid strömavbrott när buffertvolym överfylls.

Reningsverk har redovisningsskyldighet på bräddningar men inte från pumpstationer (ÅMHM 2016). Mariehamn är ensam kommun om att rapportera specifikt för sina bräddningar vid pumpstationerna i årsrapporten. De bräddade volymerna räknas in i Lotsbroverkets utsläppstillstånd. Det finns inget krav på mätning av bräddvolymen varför det generellt saknas flödesmätare för bräddvolymen vid kommunernas pumpstationer. Vid större bräddningar från pumpstationer begär tillsynsmyndigheten ÅMHM in uppskattade volymer (ÅMHM 2016). Avsaknad av tillförlitlig statistik över antal bräddningar och dess volym från pumpstationer gör bedömning av miljöpåverkan svår. Kommunernas VA-ansvariga bedömer att bräddvolymen är så utspädda av dagvatten att de troligtvis har en marginell miljöpåverkan.

Liksom övriga VA-tjänster styr VA-taxan vilka resurser kommunerna har att förhindra att bräddningar av orenat avloppsvatten når känsliga recipienter. Kommunerna prioriterar resurser på åtgärder som förebygger inläckage vilket indirekt motverkar bräddningar. Bättre rening i avloppsverken prioriteras framom bräddningsåtgärder med motiveringen att det ger större miljönytta på årsbasis.

Figur 7 Blått anger andel spillvatten och orange andel tillskottsvatten vilka tillsammans utgör totalvolymen som Lotsbroverket mottog år 2015

Utspädningsgraden för Lotsbroverket var år 2015 1,87 vilket innebär att nästan hälften av det avloppsvatten som leds till reningsverken består av tillskottsvatten. Noll tillskottsvatten ger USG 1,0 eller 100 %.

7 VA utanför verksamhetsområde

7.1 Gemensamhetsanläggningar

Gemensamhetsanläggningar, kallat GA, för vattenförsörjning eller avloppshantering lägger sig i spannet mellan enskilda lösningar och kommunala. GA är vanligtvis belägna utanför kommunalt VA-verksamhetsområde och är i regel privata. Vattenverk med en produktion över 10 m³ eller försörjning över 50 personer, samt avloppsanläggningar med en kapacitet som uppgår till mer än 25 personekvivalenter, kallat PE, kräver tillstånd och ska prövas hos Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, kallat ÅMHM. Tillsynsansvaret ligger på ÅMHM som bedriver aktiv tillsyn.

Enligt ÅMHM:s lista över tillsynsobjekt fanns år 2017 25 stycken mindre vattenverk med en produktion över 10 m³ eller försörjning över 50 personer. Dalkarby och Bocknäs vattenverk

med en medelproduktion över 100m³/dag är inte inräknade. Därtill finns vattentäkter som tagits ur bruk som istället ska fungera som nödvatten enligt kommunala beredskapsplaner. Trenden är att GA för vattenförsörjning minskar i antal då dem i längden antingen tas över eller avvecklas när kommunalt vatten byggs ut. Det är oklart om privata GA kan samordnas effektivt med framtida kommunal VA-försörjning eftersom varken ÅMHM, kommunerna eller någon annan part har stöd i lag för uppgiften.

År 2013 fanns 36 avloppsreningsverk, ARV, inom dimensioneringen 26–100 PE och totalt 15 ARV inom dimensioneringen 101–900PE (ÅMHM 1-2 2013). ...”Flera kommuner har mindre reningsverk (fler än 25 pe) i tätbebyggda områden, men ganska genomgående har de nybyggda haft problem med funktionen och de äldsta skulle i flera fall också behöva bytas ut till nya anläggningar. Några orsaker till problemen kan vara ojämn belastning och varierande kvalitet på inkommande vatten”... (Ålands landskapsregering 2016). Ingen kommun bedriver aktivt arbete att införa kommunala GA där enskilda avlopp förekommer i hög grad på begränsat område. Föglö gjorde år 2012 en utredning om sockenreningsverk men den har inte förverkligats.

7.2 Enskild vattenförsörjning

Av Ålands befolkning har ca 15 % någon typ av enskild vattenförsörjning, alternativt gemensamhetsanläggning för dricksvatten. Kännedom om vattenkvaliteten bland enskild vattenförsörjning är bristfällig. ÅMHM-laboratoriet gör vattenanalyser lokalt på Åland, men även andra laboratorier utanför Åland anlitas privat och offentligt. Det görs ingen sammanställning av privata brunnars vattenkvalitet eftersom beställaren äger rätten till resultaten. Undersökningar gjorda främst i skärgården på 1980- och 1990-talet visade att höga värden av fluorid, klorid, järn och mangan var de vanligast förekommande avvikelserna (Miljövårdsbyrån 1983).

Kommuner med störst andel enskilt vatten finns i skärgården. Det finns ett stort material sammanställt i form av ett brunnsregister baserat på miljövårdsbyråns arbete mellan 1983–1986 (Ålands landskapsregering 2007). Mellan åren 1984–2005 fanns inget krav på anmälan av nya brunnar varför register från den tidsperioden saknas (ÅMHM 2016). ÅMHM bildades år 2008 och har sedan dess registrerat nya vatten- och energiborrbrunnar som är anmälningspliktiga. Kartläggning av dricksvattenbrunnar, grundvattenförekomster och enskilda avlopp kunde hjälpa arbetet med vattenskydd samt förebygga kontaminering.

7.3 Enskilda avlopp

Enligt tidigare utredningar på miljöbyrån fanns år 2007 uppskattningsvis 13 000 hus och fritidsstugor som inte var anslutna till kommunala reningsverk (Ålands landskapsregering 2015). År 2017 låg siffran på 8600 hushåll och fritidsstugor baserade på uppgifter från kommunerna samt kvalificerade uppskattningar utifrån abonnentregister och fastighetsstatistik. Med nuvarande tillgänglig information har det inte gått att urskilja antalet hushåll och fritidshus med enskilda avlopp. Kommunernas registerhantering av abonnenter särskiljer inte alltid dem åt. På Åland uppskattas 40 % av hushållen ha någon typ av enskilt avlopp.

Kommunstorlek	kommun	antal EA	andel av total	antal EA/100 invånare
15	Kökar	434	0.05	174
16	Sottunga	136	0.02	136
13	Lumparland	506	0.06	127
12	Vårdö	550	0.06	125
11	Brändö	517	0.06	110
10	Geta	464	0.05	93
14	Kumlinge	281	0.03	89
8	Eckerö	714	0.08	76
7	Sund	670	0.08	65
4	Lemland	1188	0.14	60
9	Föglö	262	0.03	47
6	Hammarland	590	0.07	38
3	Finström	900	0.10	36
5	Saltvik	524	0.06	29
2	Jomala	900	0.10	19
1	Mariehamn	0	0.00	0
Total		8636	1.00	

Tabell 7 Uppskattat högsta antal enskilda avlopp på Åland år 2016.

7.3.1 Lagstiftning och tillsyn gällande enskilda avlopp

Utsläpp av orenat avlopp medför risk för smittspridning, övergödning och syrebrist i våra vattendrag (Avloppsguiden 2018). Avloppsanläggningar motsvarande upp till 25 personekvivalenter (pe) prövas hos kommunen och anläggning över 25 pe prövas av ÅMHH.

År 1972–1993 sköttes det av Hälsonämnden, år 1994–1996 av Ålands landskapsregering och 1.1.1997 - 1.7 2001 av Miljöprövningsnämnden. Alla kommuner hade sedan 01.07.2001 möjlighet att ansvara för tillståndsprövningen.

År 2005 skedde en ändring i miljöskyddslagstiftningen där reningskraven på enskilda avlopp

skärptes. Under en övergångsperiod skulle alla enskilda avlopp senast 01.01.2014 vara godkända och klara reningskraven som anges i Landkapsförordning (2008:130) om miljöskydd.

Prövnings- och tillsynsansvaret för enskilda avlopp överfördes helt från miljöprövningsnämnden till kommunerna 01.12.2008. I de flesta kommuner ligger ansvaret för prövning och tillsyn på byggnadsinspektören, men givna resurser för arbetsuppgift är mycket begränsad (Ålands landskapsregering 2016). I praktiken bedrivs prövning och tillsyn av inkommande ansökningar på ombyggnation, nybyggnation eller när miljöanmälan lämnas in. Uppsökande tillsyn bedrivs inte i någon kommun. Avsaknad av juridiska, finansiella verktyg och anvisningar är några av kommunernas förklaringar till varför ingen aktiv tillsyn sker. Kommunerna har bristande underlag för enskilda avlopp beviljande innan år 2001. Miljöprövningsnämnden lämnade aldrig över några sammanställda uppgifter om tidigare givna tillstånd vilket ses som en tillsynsskuld i kommunerna. Innan tillsynsansvaret fördes över till kommunerna gjorde Ålands landskapsregering inventeringar i fält av kommunernas enskilda avlopp. Resultaten finns i pärmar hos respektive kommun men informationen är ofullständig och kommunerna har inte använt materialet. Kommunerna har även varierande underlag och register över enskilda avlopp som beviljats efter år 2001. I samband med ändringen i miljöskyddslagen år 2005 så ökade inkomna tillståndsansökningar hos kommunerna inför deadline år 2014. Men långt ifrån alla enskilda avlopp är godkända och lever upp till ställda reningskrav. Åtgärdstakten är fortsatt låg och statusen för mer än hälften av Ålands enskilda avlopp är okända.

Kommunernas tillståndsvillkor för enskilda avlopp är inte konsekventa. 10 och 25 år förekommer, men vanligast tidsbegränsat tillstånd ligger på 15 år. 15 år är en generellt livslängden för ett enskilt avlopp, men varierar mellan typerna. I de kommuner som inkom med data för år 2015 var 63 % av enskilda avlopp 15 år eller är äldre. Med 2015 års förnyelsetakt på 2,3 % skulle det ta minst 43 år innan alla enskilda avlopp granskats och förnyats. Ifall förnyelsetakten ska vara i förhållande till ett tidsbegränsat tillstånd på 15 år bör granskningen omfatta minst 6,7 % av alla enskilda avlopp per år.

För att nå en förnyelsetakt på 15 år skulle det utifrån ovanstående siffror behöva avsättas tre gånger mer resurser till tillståndsprövning- och tillsyn än vad det finns idag. När projektet med VA-plan presenterades för Ålands kommundirektörer och Ålands kommunförbund i maj 2016 framfördes ett informellt önskemål att behörigheten för tillsyn av enskilda avlopp lyfts från kommunerna till ÅMHM.

Det har återigen diskuterats hur man kunde öka tillsyn över avloppstillstånd. Det handlar mycket om en resursfråga. Kommunerna kan tidsbegränsa tillstånden, genomföra inspektioner och ta ut en kommunal tillsynsavgift för detta. Då det kan handla om ganska stora pengar att investera i en ny anläggning eller anslutas till kommunalt VA för en enskild, så finns det ett inte riktigt politiskt vilja att driva igenom nya krav eller avgifter.

Nya anläggningar som får tillstånd är betydligt bättre än äldre och många väljer minireningsverk före trekammarbrunn och infiltration. Även andra typer av

7.3.2 Enskilda avlopps miljöpåverkan

Utsläpp av avloppsvatten räknas som en miljöfarlig verksamhet. Enskilda avlopp på Åland släpper ut uppskattningsvis tre ton fosfor till vattendragen per år (Ålands landskapsregering 2015). Uppgifterna som utsläppen baserar sig på är från år 2007 och bör ha minskat på grund av genomförda utbyggnadsplaner för avlopp. Det går inte att säga hur mycket fosfor som läcker ut i vattendrag och hav från ett enskilt avlopp. Utifrån andelen äldre enskilda avlopp, med stor osäkerhet på funktion, bedöms fosforläckage från EA orsaka stor negativ påverkan lokalt till sjöar och hav (HaV 2016). Enskilda avlopp är inte kartlagda kring ytvattentäkterna varför det föreligger en risk att de utgör en diffus förorening av råvattnet. I skärgårdsmiljö där inga andra större utsläppskällor förekommer kan den samlade effekten av enskilda avlopp utgöra den största miljöbelastaren på vattenmiljön. Generellt är enskilda avlopp inte lika effektiva att rena spillvatten som större reningsverk. Hushåll med enskilda avlopp i Finland utgör sex gånger större näringsbelastning på vattendrag än hushåll anslutna till reningsverk (Finlands natur och miljö 2018). Förekomsten av enskilda avlopp är dock ofrånkomliga och det vore ekonomiskt oförsvarbart att ansluta alla enskilda avlopp till det kommunala.

7.3.3 Projekt enskilda avlopp

Under 2018–2019 genomfördes ett projekt med att skapa ett enhetligt register över avloppstillstånd/enskilda avlopp för kommunerna. Tyvärr föll inte projektet ut som planerat på grund av komplexiteten i underlagen och överföring av register samt tidsåtgång för fysiska inventeringar. De underlag som togs fram finns hos respektive kommun och därtill togs det fram mallar för att få enhetlig information i kommunerna.

8 Utbyggnad av allmänt VA

8.1 Förnyelseplaner

Begreppet drift-, underhålls- och förnyelseplan (DUF) avser verksamhetsplaner för den

allmänna VA-anläggningen. I en förnyelseplan för den allmänna VA-anläggningen beskrivs både det strategiska förnyelsebehovet på längre sikt och planering av konkreta förnyelseåtgärder. Det kan avse både ledningsnät under jord och andra delar av anläggningen ovan jord. Förnyelseplan för den allmänna VA-anläggningen är ett nödvändigt planeringsverktyg för att upprätthålla en ekonomiskt hållbar VA-försörjning (HaV 2014). Ålands Vatten Ab och Mariehamns VA-verk har listat förnyelseåtgärder i sin femårsplan respektive treårsplan. Kommunala förnyelseåtgärder återfinns i VA-verkens årliga budget och verksamhetsplan samt i kommunernas treåriga ekonomiplan. Kommunerna har som längst tre års DUF för sina VA-anläggningar. Förnyelseplaner kräver vetskap om VA-anläggningens status och tekniska livslängd. I VA-utvecklingsplanerna framgår att flera VA-anläggningars förnyelsebehov på längre sikt ännu behöver utredas. Kännedom om VA-ledningsnätens status har konstaterats bristfällig i flera landsbygdskommuner.

Kommunerna utanför Mariehamn saknar i regel personella resurser avsatt för långsiktig förnyelseplanering. Orsaken till att långsiktiga förnyelseplaner saknas kan härledas till att kommunernas VA-organisationer är splittrade och för små för att de på egen hand ska kunna ha egna personalresurser och kompetens för utredning-upphandling-projektledning-byggledning.

8.2 Förnyelsetakt

Enligt branschorganisationen Svenskt Vatten är en av de viktigaste VA-tekniska frågorna hur de befintliga VA-ledningsnäten behöver förnyas och med vilken takt. Med förnyelsetakt menas den takt ledningsnätet förnyas, ex. 2 % per år motsvarar att hela ledningsnätet är förnyat efter 50 år. En sammantagen förnyelsetakt för Ålands VA-ledningar går inte att ange, förutom inom Mariehamn. Ifall en kommun saknar en förnyelseplan betyder det ofta att förnyelsetakten är låg enligt branschorganisationen Svenskt Vatten. För en liten kommun behöver det dock inte betyda att det är dåligt utan reflektera behov för stunden. I Sverige ligger förnyelsetakten av VA-ledningar på över 200 år vilket är långt över deras livslängd (Svenskt Vatten 2015). Förnyelsetakten för vattenledningar i Mariehamn låg åren 2000–2016 på 0,93 % motsvarande 108 år, och för avloppsledningar på 1,5 % motsvarande 66 år. En stor mängd avlopp i landsbygden grävdes ner på 1970–1980-talet och börjar liksom de äldsta vattenledningarna nå sin tekniska livslängd. Vissa delar av det åländska avloppsledningsnätet är relativt nybyggda som följd av de avloppsplaner som förverkligades efter Lotsbroverkets utbyggnad år 2005.

8.3 Framtida VA-behov

8.3.1 Dricksvatten

Dricksvattenförsörjningen på Åland sköts till 75 procent av Ålands Vatten Ab och dess ägarkommuner. De senaste 20 åren har förbrukningen stigit med drygt 1 procent per år medan de senaste åren sjunkit med ungefär 0,5 procent.

Ålands Vatten strävar efter att ha en buffertkapacitet om cirka 30 procent.

Utifrån kommunala VA-utvecklingsplaner kommer anslutna till Ålands Vatten vara i behov av 2,4 miljoner m³ dricksvatten år 2030. Inkluderas en buffert om 30 procent för dricksvattenproduktionen nås en volym över 3 miljoner m³ vilket överskrider gällande miljötillstånd för uttagsnivå från Ålands Vattens befintliga ytvattentäkter. Nya vattentäkter och reservvattentäkter krävs. Under 2016 och 2018 var Ålands vatten kritiskt nära tillåten uttagsnivå i ytvattentäkterna efter en nederbördsfattig period. Tillräcklig nederbörd föll därefter och krisen var över för den gången. Situationen visade dock att nuvarande tillgång på åländskt råvatten inte är en självklarhet.

Nya dricksvattentäkter behövs inte bara för att klara dricksvattenförsörjningen i normalläge utan också för torrperioder, driftproblematik och yttre störningar. Det finns behov av nya vattentäkter och nya vattenverk utifrån ett beredskapsperspektiv.

En preliminär beräkning av nytt vattenverk med minst en årlig kapacitet på 2 miljoner m³ uppskattades 2018 till att kosta 15 miljoner euro. Därefter har en ny utredning genomförts med slutsatsen att en ny anläggning måste drivas med membranteknik och uppskattningen på investeringen till 40 miljoner euro. Det krävs ytterligare utredningar på storlek och placering av ett nytt vattenverk som kan resultera i en annan kostnadskalkyl.

Kommuner utanför Ålands Vattens distributionsområde bedöms med nuvarande planer och kapacitet ha marginal för 2030 års dricksvattenbehov i normalläge.

Ålands Vatten		Behov
Kommun	2016	2030
Finström	205306	228177
Orkla	125000	125000
Jomala	373029	464306
Lemland	120000	190000
Hammarland	101918	109000
Mariehamn	1028356	1130000
Eckerö	95979	100000

Geta	24256	35000
Lumparland	24000	34000
Totalt	2097844	2415483
Nordöstra Åland		
Saltvik	-	-
Sund	-	-
Vårdö	16000	25000
Skärgårdskommuner		
Föglö	14169	18900
Brändö	-	-
Kumlinge	-	-
Kökar	16300	18500
Sottunga	1800	1800

Tabell 8. Prognos dricksvattenvolymer år 2030, baserat på uppgifter 2016.

8.3.2 Avloppsvatten

Lotsbroverket har under längre tid närmast sin maxkapacitet. När Lotsbroverket byggdes ut år 2005 reserverade anslutna kommuner kapacitet för framtida behov. Reservationen påverkade hur investeringskostnaden fördelades. År 2012, sex år efter färdigställande av utbyggnationen nådde Lotsbroverket en nyttjandegrad över 90 % av sin teoretiska maxkapacitet.

I arbetet med kommunala VA-utvecklingsplaner har preliminära siffror på VA-volymsbehov för år 2030 tagits fram. Av de anslutna kommunerna har Jomala sedan några år överskridit sin reserverade kapacitet och Norra Ålands avlopps Ab (NÅAB) är i behov av utökade reserveringar. Behovet av ökad reserverad kapacitet för år 2030 överskrider Lotsbroverkets nuvarande maxkapacitet.

Lotsbroverkets hydrauliska belastning varierar främst beroende på nederbördsmängden under året. En årsvolym i ett reningsverk kan därför skilja sig från tidigare år och vara lägre trots att abonnenternas spillvatten inte minskat. Mellan året 2012 och 2016 skiljde sig årsvolymen behandlat avloppsvatten med nästan 30 procent eller 800 000 m³, främst på grund av hög respektive låg årsnederbörd. Reningsverkens kapacitetsnivå behöver ta höjd för nederbördsvariationerna. Ett reningsverk behöver en buffertkapacitet för att klara av variationer i nederbörd samt kapacitet för framtida planerade och oplanerade anslutningar. Kommunernas angivna volymbehov för 2030 överskrider dagens maxkapacitet i Lotsbroverket ifall en buffert om 30 procent beaktas.

Flera anslutna kommuner uppger volymbehov för 2030 som är lägre än vad dem reserverat vilket ger utrymme för viss flexibilitet vad gäller maxkapaciteten i Lotsbroverket. Ifall åtgärder vidtas så att tillskottsvatten kan reduceras kan ytterligare kapacitet frigöras. Det

bör dock beaktas långsiktigt att Åland även efter år 2030 förmodas växa och det är oklart hur olika åtgärder för minskning av avloppsvolymer är politiskt möjliga att genomföra. Nuvarande klimatprognoser för Åland visar att nederbörden kommer öka upp till 30 procent fram till år 2100 vilket även bör beaktas. Prognostisering av framtida kapacitet i Lotsbroverket har därmed flera osäkerhetsfaktorer och bör uppgöras i mer detalj av professionell yrkesutövare då val av investeringar rör sig om mångmiljonbelopp.

Nulägesbilden för framtida avloppsvolymer är att dem kommer öka och att det krävs antingen ökad ny kapacitet eller frigörande av befintlig. En utbyggnad av Lotsbroverket är en process som kräver lång framförhållning upp till 5 år enligt VA-verket. En utökning med 10 000 PE har genom en utredning visat kosta mellan 9–11 miljoner euro. Behovet av kapacitetreservering år 2030 är 300 000 m³ mer än vad som finns idag. Ytterligare utredningar har genomförts och just nu ser man över dels utbyggnad in i berget med nuvarande teknik, dels byte till membranteknik som kräver mindre utrymme men mer energi.

Trenden just nu är att avloppsvattenvolymer minskar men att näringshalterna i inkommande vatten är högre., vilket resulterat i försämrade kväverening.

Kommuner utanför Lotsbroverkets uppsamlingsområde bedöms med nuvarande planer och kapacitet ha marginal för 2030 år avloppsbehov. Från och med år 2018 projekterar Föglö kommun för ett nytt avloppsreningsverk på en ny plats motsvarande 1500–2000 pe. Det är en stor investering och ännu har inget beslut tagits. Föglö kommun ser också över andra lösningar för avloppsvattnet. Även Eckerö och Lumparland kan komma att avveckla sina avloppsreningsverk. Inga beslut är dock tagna.

Kommun	reserverad kapacitet	Angivet behov	buffert 30 %	Önskad reservering	Skillnad reservering 2018-2030
	2018	2030	2030	2030	
Norra Åland					
Finström	160000	220000		220000	60000
Saltvik	80000	65000		80000	0
Sund	35000	35000		60000	25000
Orkla	100000	100000		100000	0
Jomala	225920	350000		450000	224080
Lemland	120000	90500		120000	0
Hammarland	70162	49000		70162	0
Mariehamn	2496918	1800000		2496918	0
Totalt	3288000	2709500	3522350	3597080	309080

Tabell 9. Prognos avloppsvolymer år 2030. Baserat på uppgifter 2016.

8.4 VA-Utvecklingsplan

När den första VA planen godkändes 2018 hade sju kommuner inkommit med VA-utvecklingsplaner. Utkast till utvecklingsplaner finns från alla kommuner.

Tanken är att när denna VA-plan godkänns så ska kommunerna ta fram egna VA-åtgärdsplaner baserat på den nya VA planen och som anpassats till lokala förutsättningar.

En VA-utvecklingsplan bör innehålla plan för långsiktigt underhåll, sanering och utbyggnad i och utanför kommunens VA-verksamhetsområde. VA-organisationerna saknar idag långsiktig VA-utveckling.

Saneringstakten av avloppsledningsnätet har hittills varit låg i landskapet vilket i längden föranleder dyrare avloppshantering när investeringarna skjuts på framtiden.

Saneringstakten påverkar även framtida kapacitetsbehov för reningsverken eftersom inläckaget av dagvatten är så stort idag.

Långsiktiga planer på att definiera och möta kapacitetsbehovet har hittills inte gjorts, med undantag för de kommunala avloppsavtalen med Lotsbroverket. I dagsläget överskrider Jomala kommun och Norra Ålands avloppsvatten Ab avloppsavtalen på årsbasis, vilket kan tolkas som en indirekt följd av avsaknad på långsiktig planering och tillräckligt bedömningsunderlag. Ingen landsbygds- eller skärgårdskommun har utvecklingsplan för hur fastigheter med EA utanför VA-verksamhetsområdets gemensamma ledningsnät ska hanteras. Avsaknaden utgör en stor osäkerhet i beräkning av framtida VA-kapacitetsbehov.

8.5 VA-utbyggnad

Större byggnadsprojekt inom vattenförsörjningen görs i första hand av stamledningsnätet i Ålands vattens regi, men det är planerat ett större avloppsprojekt i Jomala under 2025.

Kommunernas verksamhetsområde för dricksvatten ökar i första hand genom utbyggnad av nya bostadsområden.

I skärgårdskommuner är enskilda dricksvattenlösningar vanligast. Tillgången till bra råvatten i skärgårdskommuner är begränsad vilket kan utgöra ett hinder för skärgårdens utveckling.

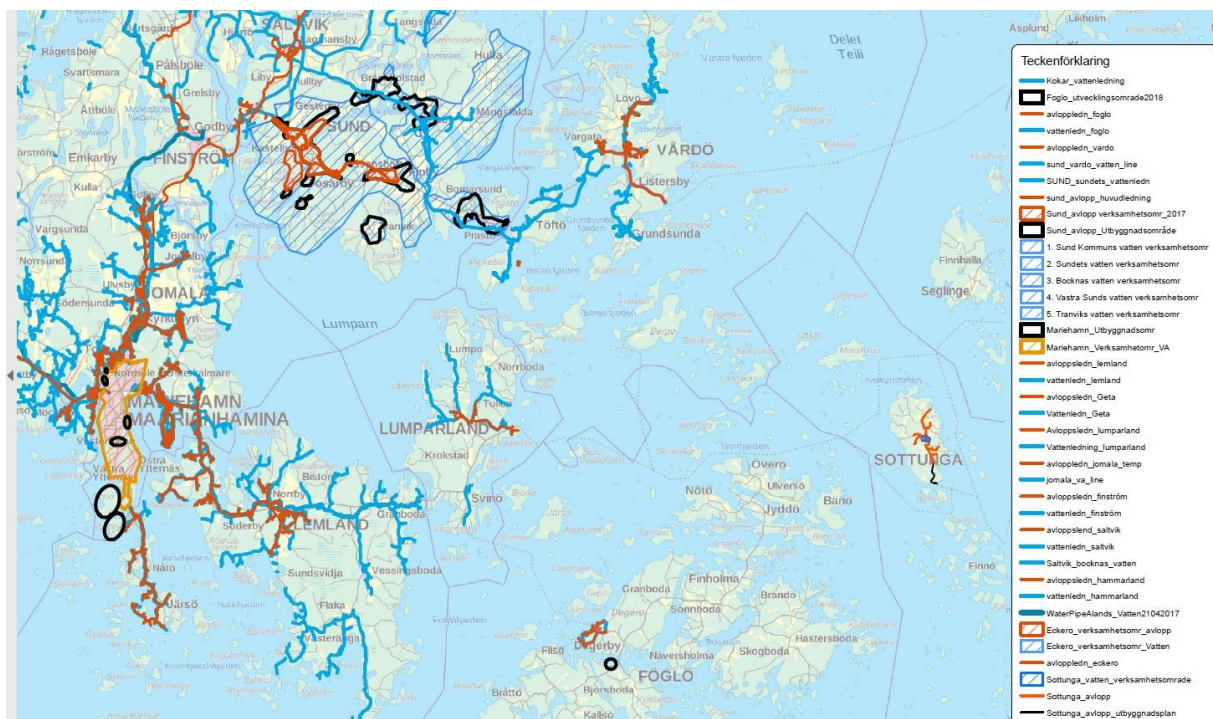
Med nuvarande belastningsnivå och prognoser är Lotsbroverket och Föglö reningsverk i

behov av ökad kapacitet. Föglö projekterar år 2018 nytt reningsverk på ny plats. Kapacitetsfrågan för Lotsbroverket behöver lösas innan fler utbyggnadsplaner kan förverkligas. Eckerö reningsverk har behov att renoveras alternativt avvecklas, prognos från kommunen är att verket avvecklas inom 10 år. Lumparlands reningsverk finns också diskussioner om att avveckla men inga beslut är tagna. I och med avveckling av reningsverk kommer kapaciteten i Lotsbroverket utöka ytterligare.

Anslutningsvillkoren till allmänt avlopp skiljer sig mellan kommuner. Anslutningsgraden styrs idag av frivillighet eller ifall området är detaljplanerat och har ett tvingande villkor att ansluta nybyggnationer. Exempelvis kan fastighetsägare fortsätta ha ett gammalt enskilt avlopp inom allmänt verksamhetsområde, eftersom det saknas tillsyn och uppföljning på enskilda avlopp.

Kommunernas låga anslutningsavgifter till vatten- och avloppsnät kan indikera på att de inte reflekterar det riktiga värdet att ha tillgång till allmänt VA. Anslutningsavgifter som inte är självkostnadstäckande och skattesubventionerade utgör ett hinder för vidare utbyggnadsplaner.

Nedan finns en kartbild över markerade områden i Mariehamn, Sund och Föglö som planerar bygga ut sina VA-anläggningar enligt inkomna kommunala VA-utvecklingsplaner 2017.

Figur 8 En översiktskarta har tagits fram med planerade VA-utbyggnadsplaner fram till år 2030

markerat svart. Baserat på underlag 2017.

9 Dagvatten

Mariehamns stad har överlägset mest dagvattenledningar på Åland med sina 46 km. Vattentjänster som dagvattenhantering är ingen stor fråga för de flesta åländska kommuner.

Dagvatteninfrastruktur finansieras vanligtvis via det initiala tomt-/fastighetspriset och anslutningsavgiften till VA-nätet. Därefter sköts drift, underhåll och förnyelse av dagvattenledningsnätet utanför tomtgräns som en kommunal infrastrukturell kostnad inbakat i den övriga VA taxan.

Mariehamns stad, Godby centrum och Jomalas affärs-, bostads- och industriområden vid norra stadsgränsen är de främsta exemplen på områden med mycket tak och hårdgjorda ytor som kräver planerad dagvattenhantering. Mariehamn och Jomala har egna dagvattenstrategier. Kombinerade ledningar finns sedan gammalt kvar ännu, men byggs bort löpande i Mariehamn och Godby.

Användning av dagvatten som resurs har stor potential, men är idag begränsad på Åland. I takt med att efterfrågan på råvatten av god kvalitet ökar, samt VA-kostnader stiger, kommer dagvatten som resurs troligtvis att öka.

Dagvattenfrågor har aktualiserats de senaste åren och leds i högre grad bort från avlopps nätet. Detta ha inneburit att större flöden av dagvatten. För att hindra utsläpp direkt till havet så har det byggts en hel del fördröjningslösningar. Dagvattenbassänger på gränsen mellan Jomala och Mariehamn, våtmark i Nabben, våt mark i Sviby samt en dagvattendamm invid Lilla Holmen i Mariehamn.

Det har även genomförts en skyfallskartering i Mariehamn 2023 för ett 100 års regn. Förändrat klimat har medfört att regnen blivit mer korta och intensiva och påverkar snabbt i samhället. Det behöver finns lösningar för att styra bort vattenmängderna så att inte övrig infrastruktur påverkas.

Vattendirektivets mål stipulerar att allt vatten ska uppnå god ekologisk status senast år 2027, utom i de fall då naturliga förhållanden omöjliggör ett uppnående. Innebörden är bland annat att dagvattnets innehåll inte får försämra recipientens status, vilket kan kräva ökade åtgärder inom dagvattenhantering. Ålands landskapsregering arbetar med att ta fram

vattenkvalitetsnormer för dagvatten som blir ett verktyg att definiera åtgärdsbehov.

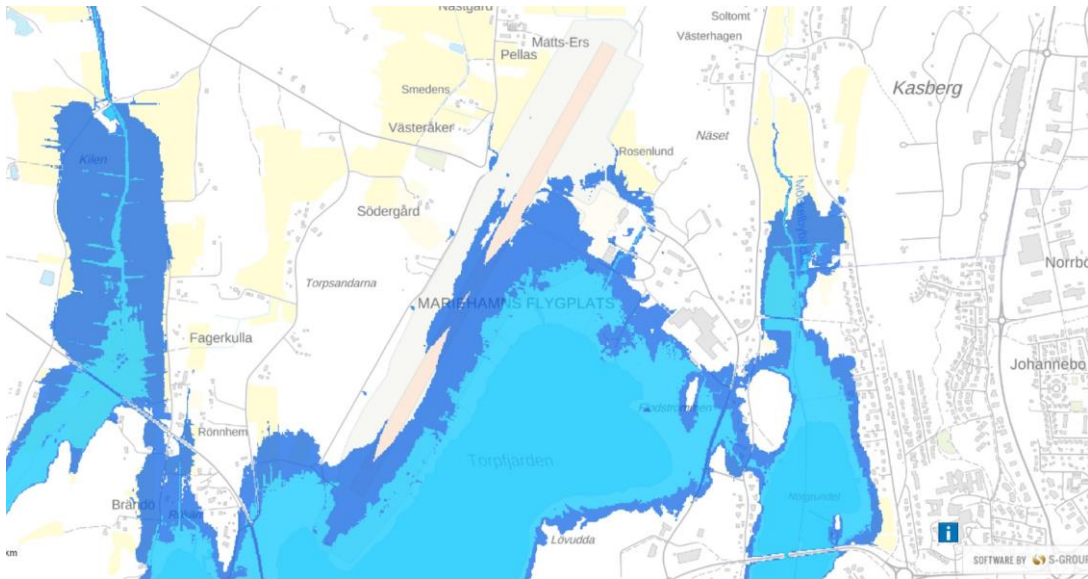
9.1 Havsnivå och översvämningsrisker

Även EU:s översvämningsdirektiv kan komma att påverka planering av vatten-, avlopps och dagvattenhantering. I dokumentet *PM om den pågående klimatförändringen och förslag till anpassningsåtgärder* (Ålands landskapsregering 2009) konstaterades följande:

... ”Det finns inte några utpekade områden där betydande översvämningsrisker riskerar att uppstå inom avrinningsdistriktet Åland.”...

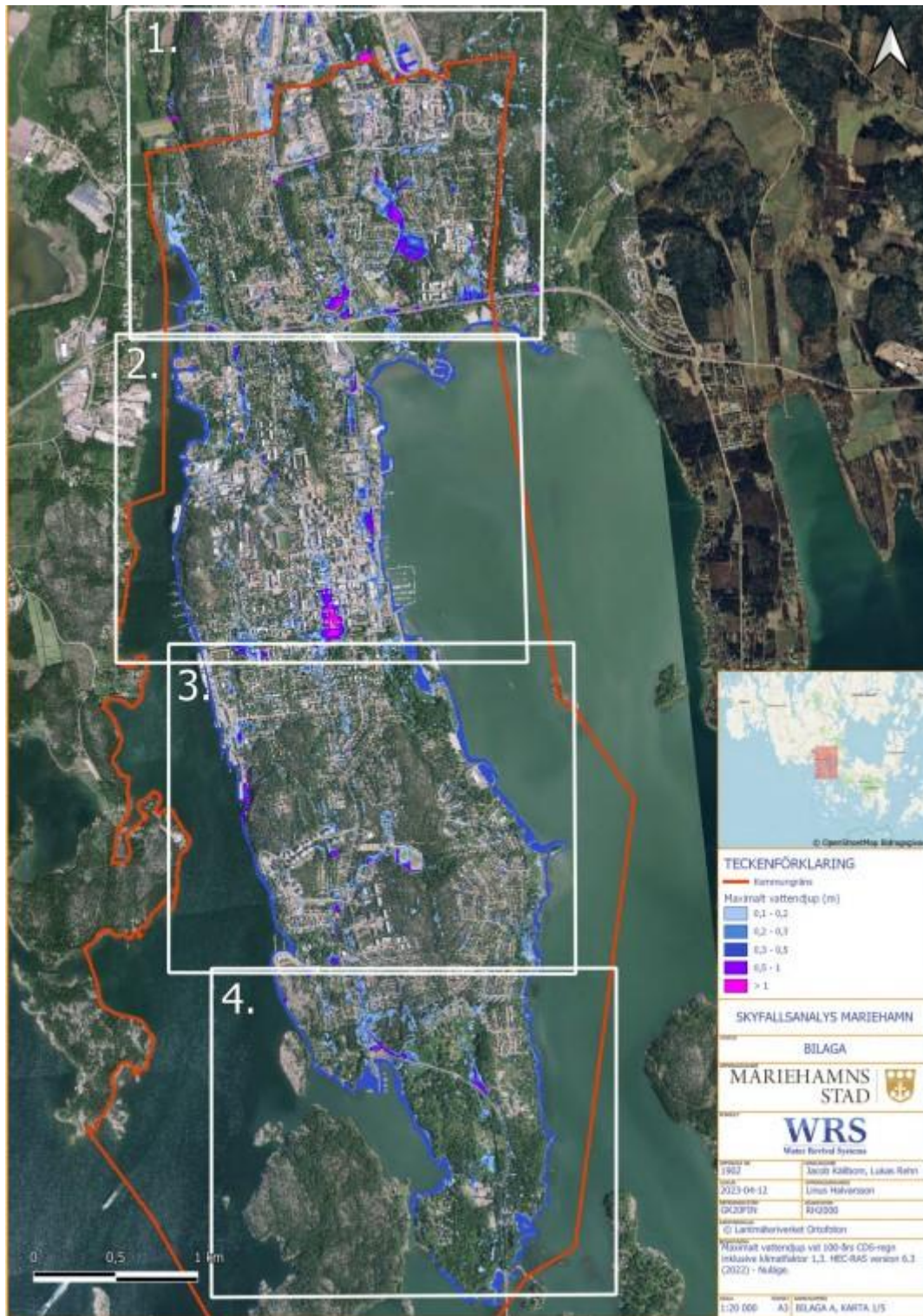
I en uppföljande rapport *Klimatförändringar på Åland* (Ålands landskapsregering 2014) konstateras att prognoserna för de globala havsnivåhöjningarna ändrats vilket ger skäl till att göra nya prognoser om översvämningsrisker i det låglänta åländska landskapet. Med tanke på att ett välskött VA-ledningsnät kan ha en teknisk livslängd på över 50 år, finns det skäl att beakta klimatförändringarnas effekter med höjd havsnivå, höjd grundvattennivå, skyfall och mer oregelbunden nederbörd. Även saltvatteninträngning i dricksvattentäkter blir en risk vid högre havsnivå. Nuvarande prognos för Ålands havsnivå är en höjning mellan + 30-90 cm till år 2100 (Klimatguiden.fi 2013). Vattenståndet på Åland, som mäts i Föglö sedan år 1923, har en rekordnotering om +102 cm vilket skedde 14.01.2007 (FMI 2018). Kaldersluckan, som avskiljer dricksvattentäkten Långsjön från Östersjön, är 1,2 m över normalt havsvattenstånd och syftar till att förhindra att saltvatten kommer in i Långsjön. Den största dygnsnederbörden uppmätt i Jomalaby väderobservationstation var 56,5 mm 23 juni 1999. Jomalaby väderobservationstationen har opererat sedan 1971. I Sverige görs översvämningskartering utifrån flödesvariationer för orter som pekats ut enligt förordningen om översvämningsrisker.

Översvämningskarteringar grundar sig på toppflöden, till exempel ett 100-årsflöde som visar vilka områden som sätts under vatten vid en översvämnning som statistiskt sett inträffar en gång på 100 år. Översvämningskarteringen kopplas sedan till dagvattenplaneringen och vilka förebyggande åtgärder som kan göras (MSB 2018). Hur långsiktigt hållbar dagvattenhantering ska tillämpas i bebyggelseplaneringen på Åland är inte klargjort idag, men det finns skäl att lyfta frågan.

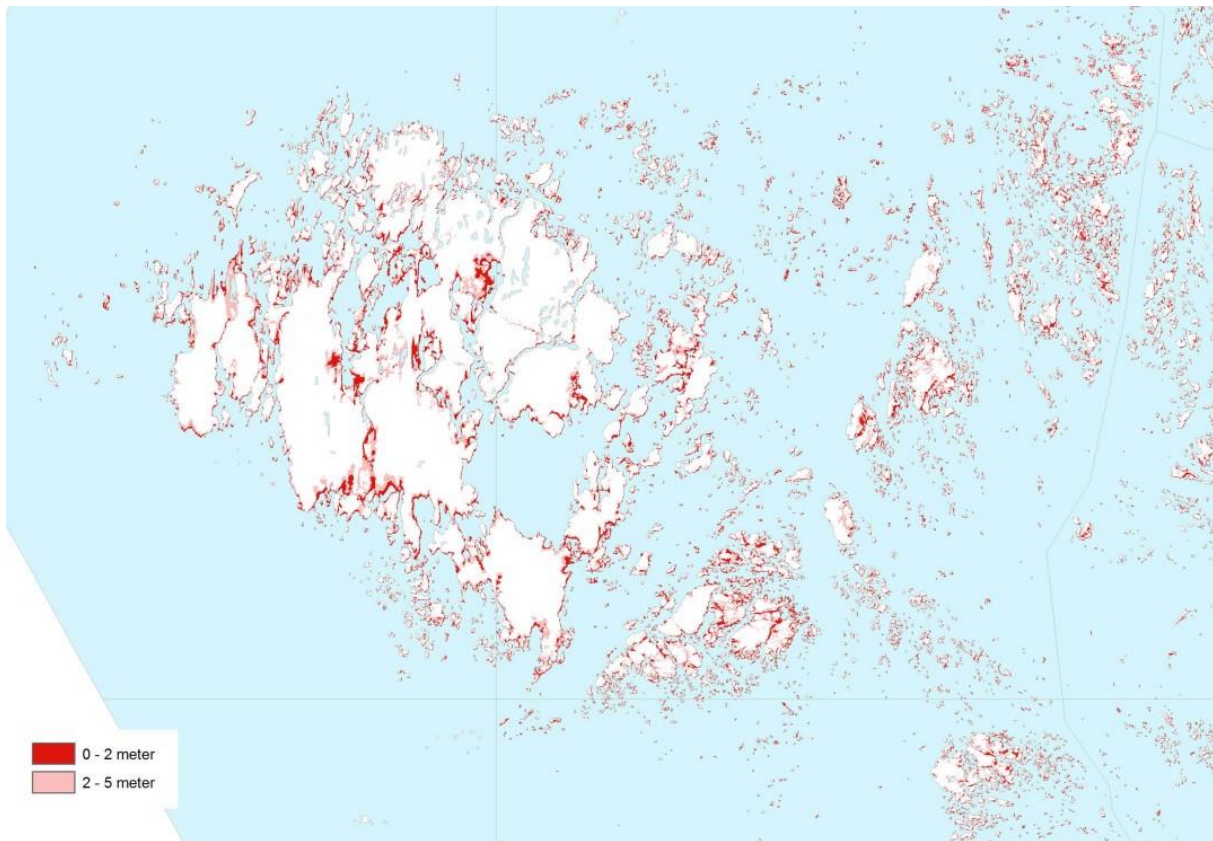
Figur 1 Mariehamns flygfält ligger låglänt. Bilden visar 1 m höjning (ljusblått) respektive 2 m höjning (mörkblått) av havsnivån. Samtidigt breder viken ut sig norr om Svibybron.

I Mariehamns skyfallskartering 2023 togs en översvämningsskarta fram som visade på utsatta områden inom staden.

Figur 9 Översvämningskarta Mariehamn stad 2023

Under sommaren 2024 genomförde Ålands landskapsregeringen en samrådsprocess kopplat till översvämningsdirektivets uppdatering. Samrådet var inriktat på översvämningskartor där man kunde ge feedback på översvämningskartor och svara på ett antal frågor.

Figur 10 Översvämningsskarta 2024, Ålands landskapsregering

Syftet med översvämningdirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/60/EG) är att minska ogynnsamma följder av översvämningar för människors hälsa, miljön, kulturarvet och ekonomisk verksamhet.

9.2 Klimatanpassningar

Den regionala samhällsstrukturen och den byggda miljön bidrar även på olika sätt till pågående klimatförändringar, samtidigt som det förändrade klimatet i sig påverkar förutsättningarna för det framtida byggandet. Det är viktigt att den fysiska utvecklingsplaneringen tar hänsyn till klimatförändringarna i syfte att undvika att bebyggelseinvesteringar som ger långsiktiga låsningar till miljömässigt negativa bebyggelsestrukturer i förhållande till de förväntade lokala effekterna av klimatförändringarna. För Ålands del bedöms effekterna av klimatförändringarna främst utgöras av ökad nederbörd och (långsiktig) högre havsnivå samt de effekter på bebyggelse och infrastruktur som detta medför. Det bör noteras att de lokala effekterna av klimatförändringarna kan förändras snabbt. De framtida investeringarna i ny infrastruktur och bebyggelse (men även vid ombyggnad, renovering etc) bör även göras så att de minimerar negativ klimatpåverkan. Den fysiska strukturutvecklingen ska bidra till ett

Åländskt samhälle som endast använder förnybar energi och att väsentliga förbättringar vad gäller energieffektivitet uppnås. Vid framtida nyinvesteringar i bebyggelse, kommunikation, trafik och teknisk försörjning bör därför målsättningen vara att så långt som möjligt eftersträva:

En klimatvänlig och klimatanpassad bebyggelse. Andel hårdgjorda ytor i tätbebyggda områden begränsas, och hänsyn till ökad nederbörd och stigande havsnivå tas. Minskad klimatpåverkan genom hållbara och i ökad grad lokalt producerade byggmaterial.

En miljömässigt hållbar teknisk försörjning. Kretsloppsanpassade system och restprodukter anpassade ökade framtida kapacitetsbehov. Hänsyn tas till stigande havsnivå och förändrad markstabilitet.

En energismart samhällsstruktur. Samspelet mellan bebyggelse, trafik och teknisk försörjning, bidrar till ett reducerat behov av bilburen trafik, ökar möjligheterna till transport med kollektivtrafik och GC-trafik och underlättar omställningen till förnyelsebara energikällor

10 Nöd- och reservvatten samt beredskap

Genom ett samarbetsprojekt mellan räddningsmyndigheterna och Ålands Vatten finns det idag ett nödvattensystem med flyttbara mindre dricksvattentankar som kan placeras ut vid behov. Därtill finns ett samarbete mellan ÅHS och Ålands Vatten om en större flyttbar dricksvattentank.

VA samarbetet på Åland har begärt av Ålands Vattens styrelse att ta fram en nödvattenplan för hela Åland. Ärendet är under beredning.

Broschyren ”Om krisen kommer” har sammanställts av Ålands landskapsregering tillsammans med Statens ämbetsverk på Åland, Räddningsområde Ålands landskommuner och Mariehamns stads räddningsverk. Syftet med broschyren är att förmedla att alla och envar bör ha en beredskap att klara sig själv under den första tiden i en krissituation.

Text gällande vatten i broschyren:

En människa behöver cirka 3 liter rent dricksvatten dagligen. Dessutom behövs vatten för matlagning och hygien. När det blir vattenavbrott kan wc:n spolas endast en gång. Hur länge klarar du dig utan rinnande vatten? Vid längre avbrott i vattenförsörjningen ordnar

kommunen utdelning av reservvatten. Dricksvatten som säljs i affären tar snabbt slut. Har du tillräckligt stora och rena kärl med lock hemma för att transportera och förvara vatten i för hela familjens behov? Kan du särskilja eventuella personer som är i behov av hjälp i din näromgivning? Tänk på att du behöver kunna förvara dricksvatten i tätslutande kärl.

Vid framtagandet av broschyren i maj 2019 lanserades också hemsidan kris.ax där myndigheter kan lägga upp krismeddelanden vid samhällskriser och andra allvarliga händelser.

Kommunerna på Åland har sina separata beredskapsplaner.

11 Brand och släckvatten

Ålands landskapsregering har det övergripande ansvaret för att räddningsverksamheten på Åland bedrivs effektivt och organiseras enligt räddningslagen. Kommunerna ansvarar för att upprätthålla beredskap för räddningsinsatser och bedriva operativ räddningsverksamhet i kommunerna. De ansvarar också för förebyggande räddningsverksamhet och vid samhällsplaneringen beakta olika säkerhetsaspekter för att minska risker för olyckor och situationer som kan orsaka fara. De ska ge råd och information om hur olyckor ska förebyggas och bekämpas. (Räddningslag (2006:106) för landskapet Åland)

Sedan juni 2024 finns en gemensam räddningsmyndighet för alla kommuner: Ålands räddningsmyndighet.

Uppfattningen är att det finns tillräckligt med brandposter på vattenledningsnätet för räddningsväsendet och därutöver finns möjligheter att ta sjö eller havsvatten för släckning av bränder. Kommunerna tar idag inte ut någon avgift för vatten som används till släckning av bränder.

Samplanering av brandposter och dricksvattenförsörjning görs sedan flera år framförallt i Mariehamn, men också med dricksvattendistributörer. Planeringen fungerar bra i staden men behöver utvecklas mer utanför.

Information om brandposter och vattenskyddsområden samlas via en GIS databas hos Ålands landskapsregering. Befälarna har tillgång till dessa uppgifter inför en insats digitalt via mobiltelefon (app). Det finns rutiner idag hur man ska hantera en brand i ett vattenskyddsområde, men det är inte skriftligt sammanställt. Då den nya räddningsmyndigheten är ny så saknas en hel del sammanställda rutiner, instruktioner och

planer, men det arbetas med det.

Räddningsmyndigheten informerar frivilliga brandkåren om vilka rutiner som gäller.

Räddningsmyndigheten är en del i ett byggprojekt när ett sprinklersystem ska installeras. Idag godkänner man direkt koppling på ledningsnät då kommunerna inte meddelat om något annat. Vad gäller bestämmelser om sprinklersystem så följs Ålands byggbestämmelsesamling med hänvisning till finska regler vad gäller specifik utrustning.

12 Lagstiftning

Dricksvatten- och avloppsförsörjningen är en kommunal angelägenhet på Åland. Landskapslag (1979:29) om allmänna vatten- och avloppsverk är det närmaste Åland kommer gällande en lag om vattentjänster, men har begränsat innehåll och går inte att jämföras i omfattning med motsvarande lagar som finns i riket Finland och Sverige. Lagen ger dock Ålands landskapsregering befogenhet att vid vite kräva att allmänna vatten- och avloppsverk ska uppfylla sina åtagande och lagens bestämmelser, eller genomföra detta på verkets bekostnad. I stället styrs vattentjänsterna huvudsakligen i bestämmelser kring vatten- och miljöskydd, inom vilket Åland har egen lagstiftningsbehörighet.

EU-förordningar är direkt tillämpliga på Åland men EU-direktiv är inte rakt av gällande. Den praktiska tillämpningen av EU-direktiv utgår från den landskapslag där direktivbestämmelser antagits. EU-direktiv ska införas i nationell lagstiftning inom en viss tid. Om ett medlemsland inte antagit nationell lagstiftning inom tidsgränsen så gäller direktivet under vissa förutsättningar som lagstiftning, så kallad direkt effekt. EU-direktiv infört i lagstiftning har därmed en stor påverkan på VA-tjänsterna.

Ett pågående arbete inom Ålands landskapsregering är revidering av nuvarande vattenlag (1996:61) som en följd av bland annat EU:s vattendirektiv, havsmiljödirektiv, dricksvattendirektiv med flera

12.1 Lagstiftning i EU

- “Ramdirektivet för vatten” 2000/60/EG en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område samt Weserdomen, EU-domstolens mål C-461/13
- “Avloppsdirektivet” 91/271/EEG om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse, revidering 2022 och nytt förslag (2022/0345 COD) väntar på godkännande 2024.
- “Dricksvattendirektivet” 2020/2184 om kvaliteten på dricksvatten

- "Översvämningsdirektivet" 2007/60/EG om bedömning och hantering av översvämningsrisker
- "Havsmiljödirektivet" 2008/56/EG om marin strategi
- "Miljökvalitetsnormsdirektivet" (prioämnesdirektivet) 2008/105/EG om miljökvalitetsnormer inom vattenpolitikens område
- Direktiv om miljökonsekvensbeskrivning 2011/92/EU om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt
- "Badvattendirektivet" 2006/7/EG om förvaltning av badvattenkvaliteten
- "Grundvattendirektivet" 2006/118/EG om skydd för grundvatten mot föroreningar och försämringar
- "Slamdirektivet" 86/278/EEG om skyddet för miljön, särskilt marken, när avloppsslam används i jordbruket
- "Upphandlingsdirektivet" 2004/18/EG om samordning av förfarandena vid offentlig upphandling av byggtreprenader, varor, tjänster
- Rådets direktiv 2008/1/EG om samordnande åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar
- "Nitratdirektivet" 91/676/EEG om skydd mot att vatten förorenas av nitrater från jordbruket
- Rådets direktiv 78/659 om kvaliteten på sådant sötvatten som behöver skyddas eller förbättras för att upprätthålla fiskbestånden
- Rådets direktiv 91/414/EEG om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden
- Rådets direktiv 76/464/EEG om förorening genom utsläpp av vissa farliga ämnen i vattenmiljön (+ dotterdirektiv)
- Rådets direktiv 75/440/EEG om kvalitetskrav för ytvatten som används för framställning av dricksvatten
- "Grävdirektivet" 2014/61/EU om åtgärder för att minska kostnaderna för utbyggnad av höghastighetsnät för elektronisk kommunikation
- "NIS 2-direktivet" 2022/2555 om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå
- "GDPR-förordningen" 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (fr.o.m. 25-05-2018)
- "Öppna datadirektivet" om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn 2019/1024

12.2 Lagstiftning i Finland

- Hälsoskyddslag (FFS 1994/763)
- Hälsoskyddsförordning (FFS 1994/1280)

- Social- och hälsovårdsministeriets förordning om kvaliteten på hushållsvatten och övervakning av den samt om riskhantering i fråga om byggnaders vatteninstallationer (FFS 1352/2015)
- Statsrådets förordning om riskhantering och egenkontroll inom produktionskedjan för hushållsvatten (FFS 7/2023)
- Lag om vattentjänster (FFS 2001/119)
- Vattenlag (FFS 2011/587)
- Beredskapslagen (FFS 1552/2011)

12.3 Lagstiftning på Åland

- Landskapslag om allmänna vatten- och avloppsverk (1979:29)
- Landskapslag om avloppsvattenavgift (1974:23)
- Landskapslag om understöd för vatten- och avloppsprojekt (1983:31)
- Vattenlag för landskapet Åland (1996:61)
- Vattenförordning för Åland (2010:93)
- Landskapslagen om tillämpning på Åland av hälsoskyddslagen (2016:84)
- Landskapsförordning om tillämpning av riksförfattningar om hälsoskydd (2016:88)
- Landskapsförordning om ändring av landskapsförordningen om tillämpning på Åland av riksförfattningar om hälsoskydd (86:2023)
- Landskapsförordning om riskhantering och egenkontroll av hushållsvatten (84:2023)
- Landskapsförordning om informationssystemet för vattentjänster (85:2023)
- Landskapslag om miljöskydd (2008:124)
- Landskapsförordning om miljöskydd (2008:130)
- Ålands landskapsregerings beslut om begränsning av utsläpp i vatten av nitrater från jordbruket (2016:41)
- Ålands landskapsregerings beslut om kvalitetskrav och övervakning av små allmänna badstränder (2014:48)
- Ålands landskapsregerings beslut om kvalitetskrav och kontroll av vattnet vid allmänna badplatser (2014:47)
- Kommunallag för landskapet Åland (1997:73)
- Plan- och bygglag för landskapet Åland (2008:102)
- Plan- och byggförordning för landskapet Åland (2008:107)
- Landskapsförordning om Ålands byggbestämmelsesamling (2015:5)
- Landskapsförordning om tillämpning av statsrådets förordning om förbruknings- och faktureringsuppgifter och fördelning av kostnaderna i fråga om värme, kyla och vatten (2022:34)
- Hyreslag för landskapet Åland (1999:19)

- Landskapsförordning om avfall (2022:22)
- Landskapslag om tillämpning i landskapet Åland av lagen om gödsselfabrikat (2007:96)
- Landskapsförordning om en infrastruktur för geografisk information (2010:86)
- Landskapslag om tillämpning på Åland av lagen om en infrastruktur för geografisk information (2017:54)
- Landskapslag om vidareutnyttjande av information från landskaps- och kommunalförvaltningen (2021:165)
- Landskapslag om vidareutnyttjande av information från vissa offentliga företag (2021:166)
- Landskapslag (2017:78) om främjande av en utbyggnad av bredbandsnät (2017:78) (samnyttjande av nätinфраstruktur för bredband, energi, trafik och vatten)
- Landskapslag om tillgängliga digitala tjänster (2019:7)
- Landskapslag om tillämpning på Åland av rikslagar om offentlig upphandling (2017:80)
- Landskapslag om tillämpning på Åland av riksförfattningar om dataskydd (2019:74)
- Landskapslag om dataskydd inom landskaps- och kommunalförvaltningen (2019:9)
- Räddningslag för landskapet Åland (2006:106)
- Räddningsförordning för landskapet Åland (2006:111)

- Utslag från Västra Finlands Vattendomstol. Nr 32/1988/3, "Ålands Vatten Ab:s fastslagna vattenskyddsområden"
- Ålands Förvaltningsdomstols beslut 53/2012, "Grundbesvär som gäller avloppsvattenavgifter"

13 Ordlista

100 ÅRS REGN	OM 30 MILLIMETER REGN FALLER PÅ 10 MINUTER BLIR ÅTERKOMSTTIDEN FÖR REGNET CIRKA 100 ÅR.
ALLMÄN VA-ANLÄGGNING	EN VA-ANLÄGGNING ÖVER VILKEN EN KOMMUN HAR ETT RÄTTSLIGT BESTÄMMANDEINFLYTANDE.
ARV	FÖRKORTNING FÖR AVLOPPSRENINGSVÄRK.
AVLOPPSVATTEN	ETT SAMLINGSNAMN FÖR DAGVATTEN OCH SPILLVATTEN SOM AVLEDS I RÖRLEDNING.
BENCHMARKING	METOD FÖR FÖRBÄTTRINGAR AV PROCESSER OCH RUTINER, GENOM ATT DEN EGNA VERKSAMHETEN

	JÄMFÖRS MED ANDRA.
BDS	BEFOLKNINGSDATASYSTEMET.
BRÄDDNING	TILLFÄLLIG AVGIVELSE AV ORENAT AVLOPPSVATTEN FRÅN LEDNINGSNÄT ELLER RENINGSVERK TILL FÖLJD AV ATT KAPACITETEN HOS NÄTET ELLER VERKET ÖVERSKRIDS. KAN FÖREKOMMA I SAMBAND MED KRAFTIG NEDERBÖRD, SNÖSMÄLTNING ELLER DRIFTSTÖRNING (EXEMPELVIS HINDER I LEDNINGSNÄT).
BRÄDDVATTEN	AVLOPPSVATTEN SOM AVLEDS TILL RECIPIENT, DIREKT ELLER VIA DAGVATTENLEDNING, FRÅN BRÄDDAVLOPP I KOMBINERAT SYSTEM.
CIRKULÄR EKONOMI	BEGREPP OM ATT SPARA PÅ RESURSER OCH I STÄLLET FÖR ATT ANVÄNDA JUNGFRULIG RÅVARA TA TILL VARA RESTPRODUKTER FÖR ATT ÅTERANVÄNDA OCH CIRKULERA RESURSER.
COD	BETYDER CHEMICAL OXYGEN DEMAND OCH ÄR ETT MÅTT PÅ VATTNETS HALT AV ORGANISKA ÄMNEN. VÄRDET VISAR DEN MÄNGD SYRE SOM FÖRBRUKAS VID FULLSTÄNDIG KEMISK NEDBRYTNING (TOTALOXIDATION) AV ORGANISKA ÄMNEN I VATTEN.
DAGVATTEN	TILLFÄLLIGT FÖREKOMMANDE, AVRINNANDE VATTEN PÅ YTAN AV MARK ELLER KONSTRUKTION, T EX REGNVATTEN, SMÄLTVATTEN, SPOLVATTEN OCH FRAMTRÄNGANDE GRUNDVATTEN (TEKNISKA NOMENKLATURCENTRALEN, TNC).
DRÄNERINGSVATTEN	VATTEN SOM AVLEDS GENOM DRÄNERING AV BYGGNADER, VÄGAR ETC.
DUF	DRIFT-, UNDERHÅLLS- OCH FÖRNYELSEPLAN.
ENSKILD ANLÄGGNING	EN VA-ANLÄGGNING ELLER ANNAN ANORDNING FÖR VATTENFÖRSÖRJNING ELLER AVLOPP SOM INTE ÄR ELLER INGÅR I EN ALLMÄN VA-ANLÄGGNING.
ENSKILD VATTENFÖRSÖRJNING	ENLIGT DEFINITIONEN I EU:S DRICKSVATTENDIREKTIV ÄR ENSKILD VATTENFÖRSÖRJNING VATTENUTTAG FÖR DRICKSVATTENFÖRSÖRJNING SOM UNDERSTIGER 10

	KUBIKMETER PER DYGN I GENOMSnitt ELLER BETJÄNAR MINDRE ÄN 50 PERSONER.
EA	ENSKILT AVLOPP SOM RENAR AVLOPPSVATTEN FRÅN ETT ELLER ETT FÅTAL HUSHÅLL MOTSVARANDE 5–25 PERSONEKVIVALENTER.
FYSISK PLANERING	FYSISK PLANERING: FYSISK PLANERING ÄR PLANERING AV HUR MARK OCH VATTENOMRÅDEN SKA ANVÄNDAS, VAR BEBYGGELSE OCH INFRASTRUKTUR SKA PLACERAS OCH HUR DEN SKA UTFORMAS.
FÖRNYELSETAKT	LÄNGD PÅ LEDNINGAR SOM FÖRNYATS I FÖRHÅLLANDE TILL LEDNINGSNÄTETS TOTALA LÄNGD.
GEMENSAMHETSANLÄGGNING	SAMLINGSBEGREPP ÖVER TILLSTÅNDSPLIKTIGA VA-ANLÄGGNINGAR DIMENSIONERADE ÖVER 25 PE.
HUSHÅLLSVATTEN	VATTEN SOM ÄR AVSETT FÖR MÄNSKLIG KONSUMTION.
HYDRAULISK BELASTNING	RENINGSVERKETS TILLRINNING.
INFILTRATIONSKAPACITET	ETT MÅTT PÅ MARKENS GENOMSLÄPPLIGHET FÖR VATTEN. EN SANDIG OCH GROVKORNIG JORD HAR HÖG INFILTRATIONSKAPACITET, MEDAN EN LERA ELLER MJÅLA HAR LÅG INFILTRATIONSKAPACITET. INFILTRATIONSKAPACITETEN BEROR ÄVEN PÅ STORLEKEN PÅ MARKENS PORER. PORER MED STOR DIAMETER ÖKAR INFILTRATIONSKAPACITETEN.
INLÄCKAGE	NÄR REGN-, DRÄNERINGS-, DAGVATTEN RINNER IN I AVLOPPSVATTENNÄTET.
KOMBINERAD LEDNING	NÄR SPILL- OCH DAGVATTEN SAMLAS I SAMMA LEDNING OCH INTE DELAS UPP I DE OLIKA KATEGORIerna SPILLVATTEN OCH DAGVATTEN.
KRETSLOPPSANPASSADE VA-SYSTEM	ATT MÖJLIGGÖRA EN ÅTERFÖRING AV NÄRINGSÄMNER (FRAMFÖR ALLT KVÄVE OCH FOSFOR) TILL ODLAD MARK.
LOD	LOKALT OMHÄNDERTAGANDE AV DAGVATTEN.
NUDGING	NUDGING ÄR ETT VERKTYG SOM KAN ANVÄNDAS FÖR ATT FRÄMJA BETEENDEN SOM ÄR TILL NYTTA FÖR ENSKILDA INDIVIDER ELLER FÖR SAMHÄLLET SOM

	HELHET.
NÅAB	NORRA ÅLANDS AVLOPPSVATTEN AB
MBA	MIKROBIOLOGISK BARRIÄRANALYS, ÄR ETT ARBETSSÄTT FÖR ATT TA REDA PÅ OM VATTNET UPPFYLLER DE MIKROBIOLOGISKA KRAVEN FÖR DRICKSVATTEN.
MILJÖKVALITETSNORM, MKN	ETT STYRINSTRUMENT INOM VATTENFÖRVALTNINGEN SOM UTTRYCKER DEN KVALITET EN VATTENFÖREKOMST SKA HA VID EN VISS TIDPUNKT.
PE	PERSONEKVIVALENT ÄR ETT MÅTT PÅ DEN MÄNGD SYRE SOM GÅR ÅT FÖR ATT BRYTA NER DET ORGANISKA MATERIAL SOM EN MÄNNISKA PRODUCERAR PÅ ETT DYGN. TALET BESKRIVER BELASTNINGEN FRÅN ALLMÄN VERKSAMHET SÅSOM INDUSTRI, HUSHÅLL PÅ EXEMPELVIS EN RENINGSANLÄGGNING FRÅN HUSHÅLL PÅ EXEMPELVIS EN RENINGSANLÄGGNING ELLER LEDNINGSNÄT.
RÅVATTEN	RÅVATTEN ÄR KÄLLAN TILL VÅRT DRICKSVATTEN. RÅVATTEN KAN KOMMA FRÅN YTVATTEN SOM HÄMTAS UR SJÖAR OCH VATTENDRAG, ELLER SOM GRUNDVATTEN SOM TAS UR MARKEN GENOM DJUPT GRÄVDA ELLER BORRADE BRUNNAR.
RECIPIENT	DEN VATTENFÖREKOMST (SJÖ, HAV) SOM SLUTLIGEN TAR EMOT DAGVATTEN OCH AVLOPPET EFTER OLIKA GRAD AV RENING.
RESERVVATTEN	VID STÖRNINGSSITUATIONER DÅ ORDINARIE VATTENFÖRSÖRJNING INTE FUNGERAR FINNS RESERVVATTEN FRÅN ANDRA KÄLLOR T.EX. ANDRA VATTENVERK, GRUNDVATTENVERK. LEVERANS AV VATTEN FRÅN EN ALTERNATIV KÄLLA ELLER ALTERNATIV HUVUDLEDNING MED DISTRIBUTION VIA DET ORDINARIE LEDNINGSNÄTET.
REVAQ	CERTIFIERINGSSYSTEM FÖR HÅLLBAR ÅTERFÖRING AV VÄXTNÄRING, MINSKAT FLÖDE AV FARLIGA

	ÄMNEN TILL RENINGSVERK OCH HANTERING AV RISKER PÅ VÄGEN DIT. CERTIFIERINGEN INNEBÄR ATT ETT RENINGSVERK BEDRIVER ETT AKTIVT UPPSTRÖMSARBETE, ARBETAR MED STÄNDIGA FÖRBÄTTRINGAR AV RENINGSVERKET OCH ÄR ÖPPEN MED ALL INFORMATION.
RÅVATTEN	RÅVATTEN ÄR KÄLLAN TILL VÅRT DRICKSVATTEN. RÅVATTEN KAN KOMMA FRÅN YTVATTEN SOM HÄMTAS UR SJÖAR OCH VATTENDRAG, ELLER SOM GRUNDVATTEN SOM TAS UR MARKEN GENOM DJUPT GRÄVDA ELLER BORRADE BRUNNAR.
SERVIS	DEN LEDNING SOM GÅR MELLAN HUVUDLEDNINGEN I GATAN OCH FASTIGHETENS FÖRBINDELSEPUNKT VID TOMTGRÄNS.
SPILLVATTEN	AVLOPPSVATTEN OCH BDT (BAD, DUSCH, TVÄTT)-VATTEN FRÅN HUSHÅLL, INDUSTRIER, SERVICEANLÄGGNINGAR OCH DYLIKT SOM LEDS TILL AVLOPPSVATTENLEDNING OCH RENAS I RENINGSVERK.
SÄRTAXA	DET ÄR EN TAXA FÖR ETT GEOGRAFISKT DEFINIERAT VERKSAMHETSOMRÅDE INOM KOMMUNEN SOM GÖR AVSTEG FRÅN DEN SOLIDARISKA FÖRDELNINGSPRINCIPEN, NYTTOPRINCIPEN, SOM GÄLLER FÖR AVGIFTER I ÖVRIGT INOM VERKSAMHETSOMRÅDET I KOMMUNEN. ANVÄNDS OFTAST FÖR ANSLUTNINGSAVGIFTER.
TILLSKOTTSVATTEN	SAMLINGSBEGREPP FÖR VATTEN SOM UTÖVER SPILLVATTEN AVLEDS I SPILLVATTENFÖRANDE AVLOPPSLEDNING. TILLSKOTTSVATTEN KAN VARA DAGVATTEN, DRÄNVATTEN, INLÄCKANDE SJÖ- OCH HAVSVATTEN ELLER DRICKSVATTEN.
UTJÄMNINGSBASSÄNG	UTJÄMNINGSBASSÄNGER ÄR STORA VATTENBASSÄNGER SOM ANVÄNDS FÖR ATT JÄMNA UT FLÖDENA AV SPILLVATTEN VID KRAFTIGA REGN.
UT LÄCKAGE	UTLÄCKANDE VATTEN FRÅN DRICKSVATTENLEDNINGSNÄTET (BENÄMNS IBLAND

	SVINN). MÄTS SOM ICKE FAKTURERAD VATTENMÄNGD I FÖRHÅLLANDE TILL TOTAL LEVERERAD VATTENMÄNGD, UTTRYCKT I PROCENT.
USG	UTSPÄDNINGSGRAD, ÄR ETT MÅTT PÅ MÄNGDEN TILLSKOTTSVATTEN. USG ANGER DEN TOTALA VOLYMEN AVLOPPSVATTEN SOM KOMMER TILL ETT RENINGSVERK DIVIDERAT MED FAKTURERAD VOLYM SPILLVATTEN [(TILLSKOTTSVATTEN + SPILLVATTEN) / SPILLVATTEN]. NOLL TILLSKOTTSVATTEN GER USG 1,0 ELLER 100 %.
VA	EN VANLIG FÖRKORTNING FÖR VATTEN OCH AVLOPP.
VA-ANLÄGGNING	EN ANLÄGGNING SOM HAR TILL ÄNDAMÅL ATT TILLGODOSE BEHOV AV VATTENTJÄNSTER FÖR BOSTADSHUS ELLER ANNAN BEBYGGELSE. (DEN KAN INKLUDERA VATTENVERK, RESERVOARER, PUMPSTATIONER, LEDNINGAR OCH AVLOPPSVERK).
VA-HUVUDMAN	DEN SOM ÄGER EN ALLMÄN VA-ANLÄGGNING.
VATTENBALANS	UTTRYCK FÖR SKILLNADEN I ETT FLODOMRÅDE MELLAN NEDERBÖRD Å ENA SIDAN OCH AVDUNSTNING OCH AVRINNING Å ANDRA SIDAN. NÄR SKILLNADEN ÄR POSITIV MAGASINERAS VATTEN, NÄR BALANSEN ÄR NEGATIV TÖMS MAGASINEN.
VATTENFÖRSÖRJNING	TILLHANDAHÅLLANDE AV VATTEN SOM ÄR LÄMPLIGT FÖR NORMAL HUSHÅLLSANVÄNDNING.
VATTENTÄKT	EN VATTENTÄKT ÄR EN SJÖ, VATTENDRAG ELLER GRUNDVATTENKÄLLA DÄR VATTEN TAS TILL DRICKSVATTENFÖRSÖRJNING.
VERKSAMHETSOMRÅDE	ETT FASTSTÄLLT GEOGRAFISKT OMRÅDE INOM VILKET EN ELLER FLERA VATTENTJÄNSTER HAR ORDNATS ELLER SKA ORDNAS GENOM EN ALLMÄN VA-ANLÄGGNING.
VRV	FÖRKORTNING FÖR VATTENRENINGSVERK.
GA	GEMENSAMHETSANLÄGGNING, TILLÄMPAT SAMLINGSBEGREPP FÖR MINDRE VATTENVERK OCH AVLOPPSVERK ÖVER 25 PE PÅ ÅLAND. GEMENSAMHETSANLÄGGNINGEN FÖRVALTAS OFTAST

	I PRIVAT REGI ELLER EN SAMFÄLLIGHETSFÖRENING, DÄR DE DELTAGANDE FASTIGHETERNAS ÄGARE ÄR MEDLEMMAR.
ÅMHM	ÅLANDS MILJÖ- OCH HÄLSOSKYDDSMYNDIGHET.

DEL 4. VA- PROGNOSEN 2050

VA- prognos 2050 utgör en del av VA- plan 2025 och har tagits fram av aktörer inom VA på Åland.

Under de senaste åren har händelser i vår omvärld påverkat såväl de ekonomiska förutsättningarna som de tekniska leveranskedjor som vatten- och avloppsbranschen (VA) är beroende av. Samtidigt har nya krav i till exempel EU-direktiv tillkommit eller uppdaterats vilken höjer den leveransnivå som VA-försörjningen har att förhålla sig till. Det finns också utmaningar med att den infrastruktur vi har idag inte förnyas i en takt som motsvarar behoven.

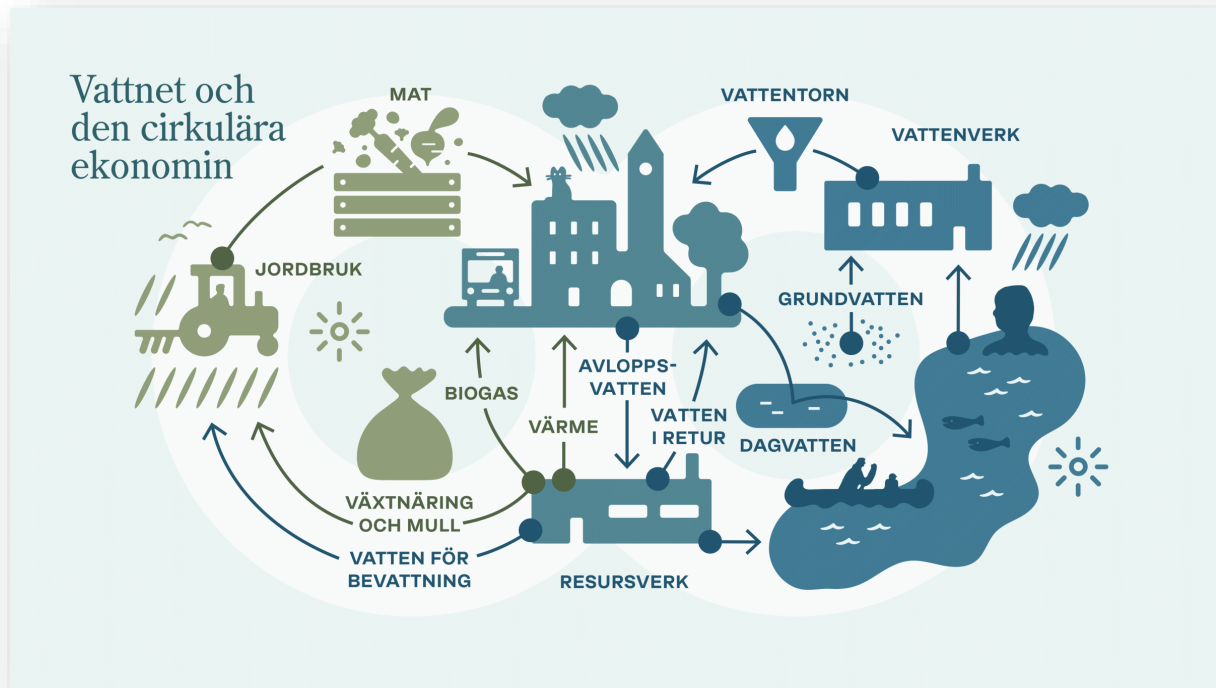
I januari 2024 så samlades VA -samarbetet för en workshop för att gemensamt ta fram en prognos för VA investeringar till 2050.

Innehåll

1	Miljö, hushållning och kretslopp	3
2	Organisation och ansvar	3
3	Information och kommunikation	5
4	Samhällsplanering	6
5	Ekonomisk hållbar utveckling	7
6	VA inom verksamhetsområde	7
7	VA utanför verksamhetsområde	7
8	Utbyggnad av allmänt VA	8
9	Dagvatten	8
10	Nöd- och reservvatten samt beredskap	8
11	Brand och släckvatten	9
12	Kostnadskalkyler	9
13	Förutsättningar att uppnå behoven	10

1 Miljö, hushållning och kretslopp

Vatten- och avlopp likt andra viktiga samhällsfunktioner behöver vara hållbart för lång tid framöver. Det är viktigt att hitta synergieffekter och ta till vara resurser.

2 Organisation och ansvar

2.1 Organisation

VA-verksamheten organiseras generellt i förvaltning, bolag, eller kommunalförbund. Det förekommer även att flera kommuner samäger bolag för vattenproduktion eller hantering av avloppsvatten. I många fall ingår VA-verksamheten i kommunalägda bolag vilka även kan ha ansvar för avfallsförsörjning, fjärrvärme, elförsörjning eller annan typ av kommunal infrastruktur. Dessa bolag kan vara vinstdrivande även om VA-försörjningen i sig inte ska gå med vinst. Den kommunala allmänna VA-försörjningen är avgränsad till att omfatta ett större sammanhang, men är bebyggelsen alltför gles ska denna försörjning ske i enskild försörjning. Inom såväl dricksvatten- som avloppsförsörjning finns även servicenivåer som ska upprätthållas och kan röra kvalitet eller mängd. Ett exempel på sådan hantering som ligger utanför den allmänna försörjningen är intensiv nederbörd, skyfall eller andra typer av alltför sällan förekommande flöden.

Vid workshopen i januari kom man fram till att VA behöver organiseras i större enheter på Åland.

2.2 Kompetensförsörjning

Brist på kompetens och arbetskraft utmanar både välfärden och näringslivets utveckling. Kompetensbrist är idag en av samhällets största utmaningar. Den offentliga sektorn står inför stora utmaningar att utföra service och den privata sektorns tillväxt hämmas av kompetensbrist inom allt fler branscher. Konkurrensen om de som redan finns på arbetsmarknaden är i många fall hård och många generella kompetenser är eftertraktade i flera branscher. VA-organisationerna, och den bredare VA-branschen, upplever som många andra branscher problem med att rekrytera tillräckligt många med önskad kompetens.

Från en rapport 2024 från Svenskt Vatten ”*VA-organisationernas kompetensbehov*” har man genom en enkät frågat VA- organisationer om deras mest akuta kompetensförsörjning. Baserat på svaren i enkäten blir några slutsatser tydliga. VA-organisationerna står inför en expansion för att klara av sitt uppdrag och har redan nu betydande rekryteringsutmaningar.

VA-organisationerna redan idag anser att bemanningen inte räcker till för att klara uppdraget. Det kan tolkas som att det finns vakanser som man antingen inte lyckats rekrytera eller eventuellt inte har tillräckligt med resurser för att anställa. Redan idag menar man att bemanningen skulle behöva vara 10 procent större. På tre års sikt skulle man behöva vara 19 procent fler än vad man är idag för att klara av uppdraget. Några yrkeskategorier anses behöva växa väldigt mycket på tre års sikt. VA-projektör, VA-strateg/utredare, inköp/upphandling och IT/säkerhet toppar denna lista. I rapporten rekommenderas att VA-organisationerna i sin kommunikation med politiker och utbildningsanordnare bör prioritera dessa.

Samverkan mellan arbetsgivare och utbildningsanordnare är viktigt för att matchningen på arbetsmarknaden ska fungera. Branschens viktiga arbete är okänt för den bredare allmänheten. Därför bör en tydlig kommunikation kring vilka kompetenser som krävs vara gynnsamt för kompetensförsörjningsarbetet.

Från enkäten kan också utläsas att bara ”utbilda fler” inte kommer att räcka, men det finns också förslag kring hur kompetensförsörjningssituationen kan förbättras.

Några av förslagen är att öka effektiviseringen genom olika typer av digitalisering, samverkan med andra och effektivare arbetsprocesser. Ytterligare förslag är att då VA-

organisationer har lite större frihet än andra delar av offentlig sektor kan hitta kompetenser bortom de traditionella VA-kompetenserna. Redan idag sker detta i viss omfattning men fler möjligheter finns såsom att få in mer kvinnor eller inkludera mer integration.

Från workshopen som genomfördes här på Åland svarade de olika grupperna gällande kompetensförsörjningen att skapa större VA- organisationer eller en gemensam. Då blir det lättare att genomföra gemensamma utbildningar och fler personer att bolla idéer och lösningar gemensamt med.

3 Information och kommunikation

VA- branschen är ganska okänd för den bredare allmänheten, men också för nytilträdna beslutsfattare. Politisk uppmärksamhet kring vatten- och avloppsfrågor är avgörande för att säkerställa tillräcklig finansiering och underlätta rekrytering. För att förbättra situationen behövs ökad marknadsföring.

Våren 2024 anordnade Ålands Vatten en ”*Vattenskola för beslutsfattare*” med relativt stort deltagande. På enkla sätt informera om VA- frågor till beslutsfattare ökar förståelsen för vatten och avloppsfrågor. Det i sin tur underlättar vid beslut om lagstiftning och investeringar. En fortsättning av information till framför allt beslutsfattare bör vara kontinuerlig och återkommande med extra informationsinsatser efter val.

Drickvattendirektivet ställer högre krav på information om vattenkvalitet och förbrukning till hushållen vilket kommer att kräva att VA- organisationerna utökar information och kommunikation.

Klimatförändringarna medför att information om torra och vattenbesparande åtgärder samt åtgärder vid skyfall behöver prioriteras högre.

Torkan sommaren 2018 var startskottet för många kommuner och VA-organisationer att börja kommunicera budskapet om att spara vatten. Klimatförändringarna tillsammans med nationella och globala krav, till exempel Agenda 2030, gör att vi måste använda vattnet på ett hållbart sätt.

4 Samhällsplanering

På senare år har stora delar av vår vattenrelaterade lagstiftning uppdaterats eller håller på att uppdateras. Dricksvattendirektivet ställer krav på ett aktivt sökande efter föroreningar och framför allt att vi renar bort mer föroreningar än tidigare. Avloppsdirektivet är för närvarande under godkännande och kommer innebära krav på en höjd och utvecklad reningsnivå vilket påverkar investeringsbehovet. Det geopolitiska läget i vår del av världen har allvarligt försämrats på senare tid vilket leder till ett ökat fokus på redundans, resiliens och en allmänt ökad säkerhetsnivå för såväl IT-säkerhet som fysisk säkerhet.

Risken för översvämningar ställer krav på ökad samverkan mellan kommuner, VA-huvudmän, fastighetsbransch och försäkringsbolag. Vid planering av ny bebyggelse ska alla kommuner ta hänsyn till klimatriskerna, och översiktsplanen bör peka på risker för skador till följd av till exempel skyfall i den befintliga bebyggelsen.

5 Ekonomisk hållbar utveckling

En samlad bedömning från VA- aktörerna på Åland idag är att det finns ett investeringsbehov om drygt 240 miljoner euro till år 2050.

Under många år har de flesta brukare haft relativt låga kostnader för sitt vatten och avlopp (VA). Detta börjar sakta förändras i och med att gamla anläggningar behöver bytas ut och de alltmer påtagliga klimatförändringarna kräver ny infrastruktur, bara för att nämna två exempel. Än så länge har VA-kollektiven till viss del skyddats mot taxehöjningar genom bland annat underinvesteringar.

VA-organisationerna står inför stora utmaningar, och dagens beslut kommer att forma framtidens förhållanden. Organisationerna behöver förnya befintliga system, förhålla sig till skarpare reningskrav och rena vatten från nya kemikalier. Samtidigt kommer branschens produkter och tjänster att vara en viktig pusselbit i en hållbar omställning. Digitalisering kommer att bli en ännu viktigare pusselbit för att lyckas med uppdraget, och branschen behöver tillföras kompetens för att kunna nyttja dess positiva effekter. Utmaningarna kommer att leda till att de kostnader vi har för dagens vattentjänster kommer att öka och allt oftare att ifrågasättas och i allt högre utsträckning behöva motiveras.

6 VA inom verksamhetsområde

Utmaningar för framtiden är bland annat att fritidshusområden görs om till permanenta boende. Detta kräver högre servicenivå och utbyggnad av samhällsinfrastruktur såsom VA. Planering inför framtiden är av vikt och man behöver se till att kommunen har möjlighet att ge den servicen innan man planerar in de nya områdena i verksamhetsområden eller om man lämnar dem utanför.

7 VA utanför verksamhetsområde

Utmaningar med VA anläggningar utanför verksamhetsområden är till exempel enskilda avlopp gällande krav på rening men framför allt uppföljning att anläggningar fungerar. Det behöver finnas tydliga lagkrav, resurser och finansiering för att få det att fungera. Det behöver främst prioriteras att avloppsanläggningar utanför VA- verksamhetsområden

men inom vattenskyddsområden fungerar korrekt.

8 Utbyggnad av allmänt VA

Marginalerna i vår infrastruktur finns inte längre på samma sätt utan allt fler kommuner behöver bygga ut kapacitet för att kunna försörja en växande befolkning. I vissa kommuner har klimatförändringar medfört att råvattentillgången inte längre är pålitlig. När råvatten inte finns att tillgå för att tillgodose vattenbehovet krävs nya vattentäkter eller andra tekniska lösningar. Klimatförändringarna har också påverkan på utformningen av våra allmänna avloppssystem, eftersom de dimensionerande nederbördsrelaterade förutsättningar vi har idag kommer se annorlunda ut i framtiden. Samtidigt har VA-infrastrukturen inte förnyats i den takt som bedömts skäligt vilket skapat ett uppdämt investeringsbehov.

9 Dagvatten

Ökande dagvattenmängder på grund av förtätning och förändrat klimat är en utmaning för många VA-huvudmän. Rening krävs ibland innan dagvattnet släpps ut och kraven kommer troligtvis skärpas i framtiden. Vid kombinerade system påverkar ett ökat dagvattenflöde både reningseffekten och kapaciteten i avloppsreningsverket, och utbyggnad kan bli aktuellt.

Ökade krav kommer att ställas på att samhällena skall bli mer översvämningståliga. Kraven kommer också att skärpas för att minska dagvattnets miljöpåverkan. Miljön påverkas av utsläpp av dagvattenföroreningar och genom kraftiga flöden till känsliga recipienter.

För att förebygga problem bör dagvattenfrågan komma in tidigt i samhällsplaneringsprocessen så att man kan fastställa säker höjdsättning för byggnader och övrig infrastruktur. Det skapa möjligheter att planera för fördröjning och infiltration av dagvatten., reservera översvämningssytor samt skapar grönare samhällen som ge ökad trivsel och bättre skydd mot värmeböljor.

10 Nöd- och reservvatten samt beredskap

Vattenfrågan en del av samhällets beredskap och ansvarsfördelningen behöver bli tydlig. Det behöver skapas bättre samverkan mellan riket, landskapet, kommuner, VA-huvudmän och fastighetsägare. Planer för nöd- och reservvatten behöver finnas samt uppdaterade beredskapsplaner med fokus på vattenförsörjning.

11 Brand och släckvatten

Tillgången till brandvatten behöver säkerställas utan negativ påverkan på dricksvattenförsörjningen. Vatten som använts för brandsläckning är ofta förorenat och behöver hanteras så att miljöpåverkan kan minimeras.

Planeringen för brand- och släckvatten behöver ske i nära samverkan mellan VA-huvudmannen, räddningstjänsten och kommunernas enheter för fysisk planering och miljötillsyn.

12 Kostnads kalkyler

En uppskattning av investeringsbehov till 2050 har resulterat i uppskattade kostnader om drygt 240 miljoner euro. Det motsvarar ungefär knappt 700 €/år per hushåll. För att möta upp investeringarna kommer det att krävas avgiftshöjningar även om vissa investeringar kan finansieras med externa stöd. Beräkningar utifrån prognos skulle det krävas höjningar om minst 30 % upp till nästan 70 %.

Typ av investering	milj. €
Vattenverk	40
Utbyggnad avloppsverk	25
Renovering VA ledningsnät	91
Nybyggnation VA ledningsnät	73
Digitalisering	6
Avloppspumpstationer	4
Beredskapsåtgärder	1
Summa	240

13 Förutsättningar att uppnå behoven

Kommuner, VA- bolag, andelslag och sammanslutningar har en lång bit kvar för att genomföra nödvändiga investeringar i vatten- och avloppsinfrastrukturen.

Investeringsstakten är idag för låg och det finns inte beslut hur VA- infrastrukturen ska finansieras.

Enligt Svensk Vattens investeringsrapport 2022–2040 så finns det en stor risk för en samhällskris om inte politiken ger VA- organisationer förutsättningar att renovera och uppgradera infrastrukturen. Att skjuta på framtiden ackumulerar bara problemen på kommande generationer.

Svenskt Vatten förslag på åtgärder:

- ✓ Tydliggör nationell samordning och målbild avseende framtidens vattenförsörjning.
- ✓ Upprätta nationell infrastrukturplan till 2050.
- ✓ Upprätta en nationell Vattenstrategi.
- ✓ Utred lämplighet och förutsättningar till externt ägarkapital.
- ✓ Se över den långsiktiga finansieringsmodellen för VA.
- ✓ Utred och belys lokala skillnader i VA-taxan och ta fram principer för kostnadsfördelning.
- ✓ Säkerställ goda fonderingsmöjligheter.

Sökande av ändring

Anvisning för rättelseyrkande och besvärshanvisning

FÖRBUD ATT SÖKA ÄNDRING

Vad förbudet grundar sig på

Eftersom nedan nämnda beslut endast gäller beredning eller verkställighet kan enligt 112 § kommunallagen rättelseyrkande inte framställas eller kommunalbesvär anföras över beslutet.

Paragrafer: 79, 81-86

Besvär kan inte anföras över nedan nämnda beslut, eftersom ett skriftligt rättelseyrkande enligt 110 § kommunallagen kan framställas över beslutet.

Paragrafer: 76-78, 80

Enligt annan lagstiftning kan besvär inte anföras över nedan nämnda beslut.

Paragrafer och grunderna för besvärsförbudet:

ANVISNING FÖR RÄTTELSEYRKANDE

Myndighet till vilken rättelseyrkande kan framställas samt tid för yrkande av rättelse

Skriftligt rättelseyrkande får framställas av den som ett beslut avser eller den vars rätt, skyldighet eller fördel direkt påverkas av beslutet (part) samt av kommunmedlemmarna.

Myndighet hos vilken rättelse yrkas är:

Tekniska nämnden i Lemland och Lumparland
Kommunrundan 7
22610 Lemland

Paragrafer: 76-78, 80

Yrkandet skall framställas inom 14 dagar från delfåendet av beslutet. En part anses ha fått del av beslutet sju dagar efter dagen då brevet avsändes eller tre dagar efter att ett e-postmeddelande med beslutet skickades, om inte något annat påvisas. En kommunmedlem anses ha fått del av beslutet den sjunde dagen efter att ett meddelande om att beslutet finns tillgängligt på kommunens webbplats publicerades på kommunens elektroniska anslagstavla.

Rättelseyrkandets innehåll

Av rättelseyrkandet skall framgå yrkandet och vad det grundar sig på. Yrkandet skall undertecknas av den som framställer det.

BESVÄRSANVISNING KOMMUNALBESVÄR

Besvärsmyndighet och besvärstid

I nedan nämnda beslut kan ändring sökas skriftligt genom besvär. Ändring i ett beslut med anledning av rättelseyrkanden kan sökas genom kommunalbesvär endast av den som framställt rättelseyrkandet. Om beslutet har ändrats med anledning av rättelseyrkandet, kan ändring i beslutet sökas genom kommunalbesvär också av den som är part eller av en kommunmedlem. Ett beslut får överklagas genom kommunalbesvär på den grunden att

- 1) beslutet tillkommit i felaktig ordning,
- 2) den myndighet som fattat beslutet har överskridit sina befogenheter eller
- 3) beslutet annars strider mot lag.

Besvärsmyndighet är:

Ålands förvaltningsdomstol
PB 31, Torggatan 16
22101 MARIEHAMN

Paragrafer:

Besvärstid är inom 30 dagar från dagen för delfåendet av beslutet. En part anses ha fått del av beslutet sju dagar efter dagen då brevet avsändes eller tre dagar efter att ett e-postmeddelande med beslutet skickades, om inte något annat påvisas. En kommunmedlem anses ha fått del av beslutet den sjunde dagen efter det att ett meddelande om att beslutet finns tillgängligt på kommunens webbplats publicerades på kommunens elektroniska anslagstavla.

Avgift

Enligt justitieministeriets förordning (FFS 1383/2018) om justering av de avgifter som nämns i 2 § i lagen om domstolsavgifter (FFS 1455/2015), som trädde i kraft 1.1.2019, är rättegångsavgiften i förvaltningsdomstolen 260 euro. Rättegångsavgift tas ut också då förvaltningsdomstolen avvisar besvär utan prövning samt då besvär återtogs. Avgift tas inte ut om ändringssökanden har framgång i ärendet.

FÖRVALTNINGSBESVÄR

Besvärsmyndighet och besvärstid

Besvärstiden för beslut med stöd av LL om avloppsvattenavgift för landskapet Åland är 30 dagar

från dagen för delfåendet av beslutet. En part anses ha fått del av beslutet sju dagar efter dagen då brevet avsändes eller tre dagar efter att ett e-postmeddelande med beslutet skickades, om inte något annat påvisas. En kommunmedlem anses ha fått del av beslutet den sjunde dagen efter det att ett meddelande om att beslutet finns tillgängligt på kommunens webbplats publicerades på kommunens elektroniska anslagstavla.

Besvärsmyndighet är:

Ålands förvaltningsdomstol
PB 31, Torggatan 16
22101 MARIEHAMN

Paragrafer:

Besvärsskrift

I besvärsskriften skall uppges

- ändringssökandens namn, yrke, boningsort och postadress
- vilket beslut som överklagas
- vilka ändringar som yrkas i beslutet
- motiveringarna till att beslutet bör ändras

Besvärsskriften skall undertecknas av ändringssökanden själv eller av den som författat skriften. Om endast den som författat besvärsskriften undertecknar den, skall också hans yrke, boningsort och postadress anges.

Till besvärsskriften skall fogas det beslut som överklagas, i original eller som officiellt bestyrkt kopia.

Inlämnande av handlingarna

Besvärshandlingarna skall inlämnas till besvärsmyndigheten före besvärstidens utgång.

Besvärshandlingarna kan även sändas med post eller genom bud, men i så fall på avsändarens eget ansvar. Handlingarna skall lämnas till posten i så god tid att de kommer fram innan besvärstiden går ut.

Avgift

Enligt justitieministeriets förordning (FFS 1383/2018) om justering av de avgifter som nämns i 2 § i lagen om domstolsavgifter (FFS 1455/2015), som trädde i kraft 1.1.2019, är rättegångsavgiften i förvaltningsdomstolen 260 euro. Rättegångsavgift tas ut också då förvaltningsdomstolen avvisar besvär utan prövning samt då besvär återtas. Avgift tas inte ut om ändringssökanden har framgång i ärendet.